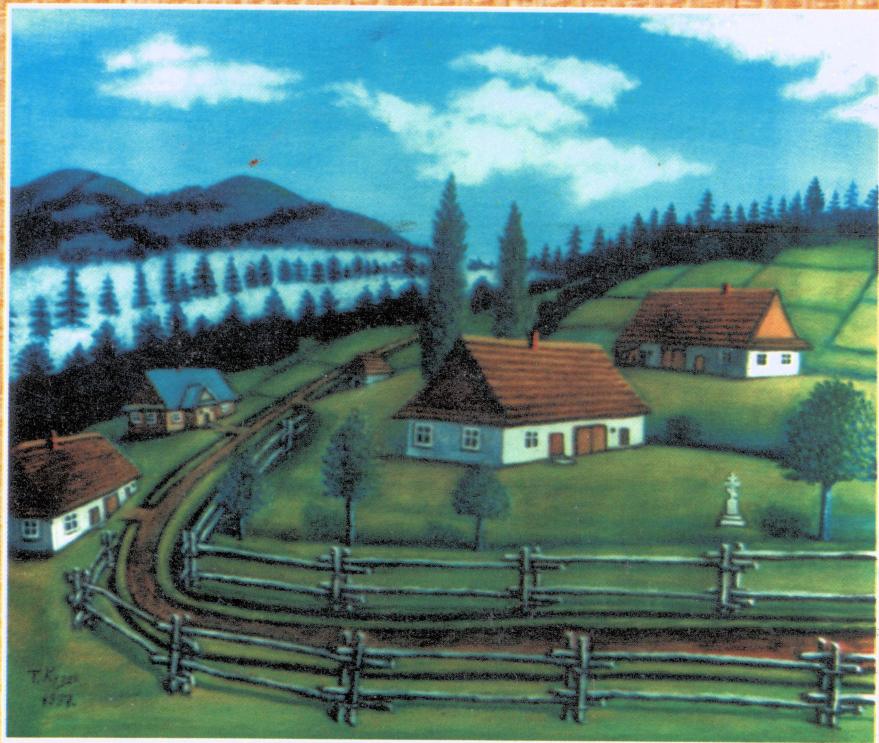

Теодор Күзяк

Догасаюча ватра

Догасаюча
ватра

Ку^{Теодор}зяк

Догасаюча
ватра

оповідання і гуморески
з Лемковини

Догасаюча ватра

© Copyright by Teodor Kuziak '2001

© Copyright by "Nasza Zahoroda" '2001

ISBN 83-910742-2-6

Редакция, комп'ютеровий набір, ламаня, фотопродукції,
графічне оформлення: Володислав Грабан

Коректа: Олена Грабан

На обкладинці і в середині картини /олій/: Теодор Кузяк

Druk: **P.P.H.U. JAS-POL POLIGRAFIA**, Krynica tel. 0-18 471-74-80, e-mail: jas-pol@jas-pol.pl

Выдала "Наша Загорода" – Криниця, 2001 р.

**Сердечна подяка всім Спонсорам
– людям богатим серцем, яким
неє чужа Наша Культура і памят
о предках залишених в гористім Бескиді
Лемковини.**

**Завдяки Вам, здійснено друк
оповідань нашого писменника, гумористы
і малляра – Теодора Кузяка з Бортного.**

**Особлива подяка панови Андрийови
Дзюбакови з Канады, який жертвував на
половину коштів той книжки.**

На друк книжки жертвували:

Андрій Дзюбак – Канада
Володимир Максимович – США
Андрій Кузяк – Австралія
Штефан Кузяк – Австралія
Григорій Пецух – Закопане
Мирослав Бескид – Варшава
Роман Стержень – Гожів
Матвій Хиляк – Сосновець
І.М. Хиляк – Сосновець
Павел Страфінськ – Любін
Йоля Маліновська – Торунь
Мирослав Воргач – Вроцлав

Не гасний нам ватро

Єдно з найкращих оповідань яке поміщає тута книжка, записане зостало під заголовком "Догасаюча ватра".

Книжку тогу хотів єм назвати, як першу написану через Теодора Кузяка – "Давно, то були часы" – част II. Не менше ту гумору, перекірності, "латок" які нам Лемкам пришиплють автор, а треба признати, же Теодор Кузяк потрафить тогу зробити дост остро, і найчастійше справедливо.

"Догасаюча ватра" то деликатны языки огня, што ищи в першій половині ХХ століття огрівали сотки тисячі лемківських сердец в гористім Бескиді. Горіли в сотках наших сел, од яри до зими, на полонинах, серед долин опасаных быстрыма потоками, на квітчастых луках полонин. А коли приходила біла купель зимової задуяви – огники ватр сходили під стріхи лемківських хыж. Вечером світив ся огник на ватриску великого пеца, на котрім приряджано вечерю, там де печено хліб наш насущий для лемківської родини.

На такім пецу неєдну зиму пересідив малий Фецьо. З так досконалого місця напевно дало ся му підслухати неєдно чудове оповідання. Хто зазрит до оповідань які надруковано в книжці "Давно, то були часы" найде там атмосферу такого місця.

Складаючи Кузяковы оповідання до друку, ходив єм слідами автора і його героїв, підсмотрював іх, разом з нима тішув ся і плакав. Кузяк дозволив моім очам відіти світ втраченой красы. Красы яка проминула з поколіньком дідів–прадідів, і світ а збудуваний не лем з мрій але і образів які були участьюм автора.

А што–ж з тым богацтвом робит Кузяк? Дарує нам вшыткым, в которых трепоче ищи вразлива лемківска душа.

Не знам людины, котра была–бы в силі записати в памяті більше як вік з нашого житя в гористій країні. Вірю, же єст то образ правдивий і остаточний якій удало ся записати на зламі тисячоліт, на зламі існування і тотального знищыння нашої культури.

”Догасаюча ватра” замыкат в собі зеленокрилий період Лемківщины – час коли ту жили люде і шуміли лісы. Час, коли ищи в тых людях жили надії. – Віра, же на ново накормлят свою землю свіжым зерном і квітьом, а она даст врожай і красу Бескидови. Але таких што повертали в горы було мало, і не вшытки потрафили так міцно кохати свою вітцьовизну, як Ілько Пандяк показаний через автора той книжки.

Так як што року настає осін і вяне квітя, зосохло недозберане Ількове зерно.

Проминуло непостережено ХХ століття. З роками старань о лісах, землю і правду – втікали надії. Нюс ся в тот ”невернений ліс” голос парліаментарів, воєводів, послів якы гостили на ватрах, якы обіцювали помогти... А коли Ватра догасала, вшытки заберали ся раптовно в свою сторону. Нам могла оставати лем надія, што року дальша, загмлена дощами.

В догасаючій ватрі кождий з нас буде хотів відіти поломінчык, в котрого світлі ясьніє образ Лемківщины – думам же такій, як створений памятюм Теодора Кузяка.

...Збійники сходили до села, над котрим розмывала ся мережка осінної гмли. Люде в своїх хыжах одпочывали по трудах дня. Денекотры в Хаймовій корчмі казали наляти ”по єднім”. На краю села було чути весільний спів. Там кумове справляли сельську традицию. В недільне предполуднє кольоровий коровід газдынь і дівок вив ся в сторону церковці. Богослужыня. Дзвоны голосно заплакали. То юж не весіля, то выселіня.

Читайте малюваний світ Лемківщины в словах і образах, якій дарує нам автор той книжки – Теодор Кузяк.

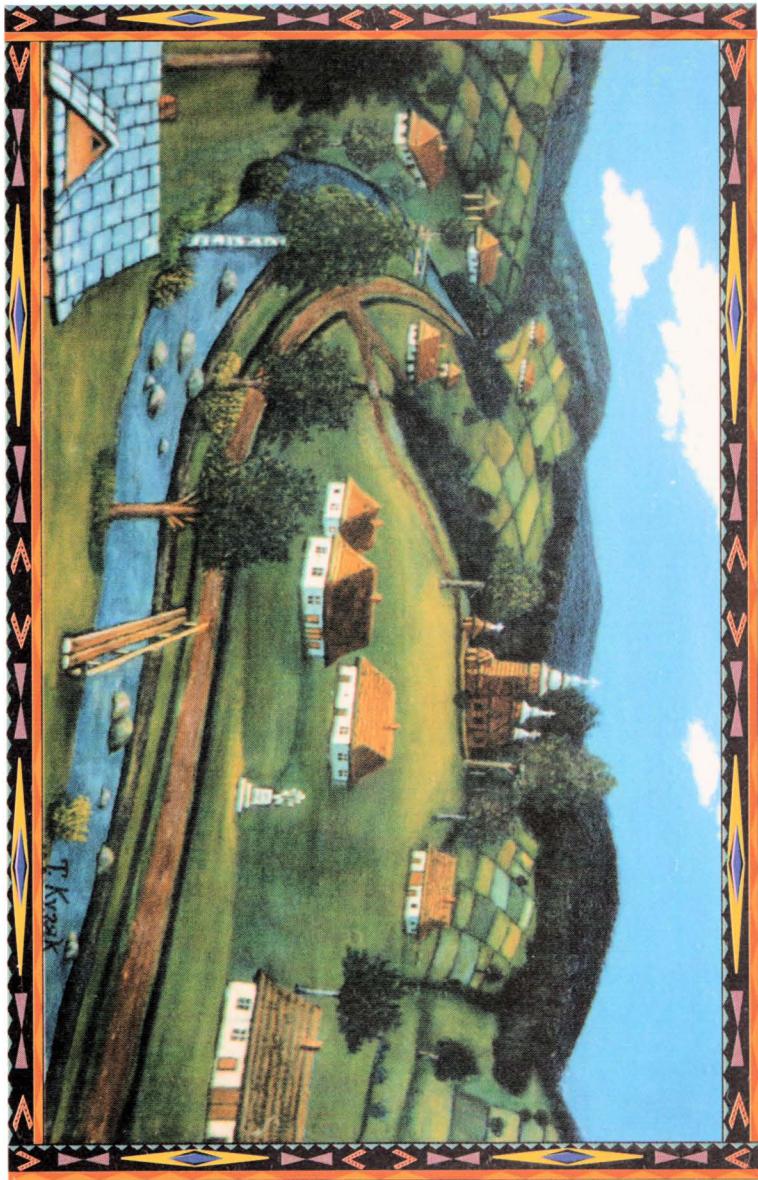
Володислав Грабан

Криниця, 2001–07–28

Теодор Кузяк зо своїма картинами

Ерудита

Декотры люде хотят знаємым и сусідам задемонструвати, якы то они просвічены и як дуже чытают. То купуют дуже книжок в гардій оправі, якы на поличках в кімнаті барз ладні ся презентуют, но и додают "сплендору", хоц часом быват и так, же тоты книжкы никто не чытат.

З Иваном Качуриком дост рідко ся спотыкаеме, але єдного разу, входячи до вагону, хтоси мя штуркнув в плечы зо словами "Добрий вечыр". Смотрю, ё та то Качурик усміхненій гварит:

– Но што, ідеме?

– Є, іхаме – гварю – бо дахто бы подумав, же пішком.

Сіли зме, позерам, а в його сітці якыса дост груба книжка завита в папір. Качурик як бы того зауважыў, певно чекав на то.

– О, видиш! "Одисею" Гомера ём купив. А ты чытав "Одисею"?

– Так по правді, то ніт – одрюк ём. Знам о ній тівко, што з фільму.

– О, то ты братку одстаеш! А я юж "Іліаду" кінчу чытали, и замовив ём сой кількатомову енциклопедию світовой літературы, но и вышытых класиків. По раз другій чытам, жэбы хоц пригадувати то або тамто.

– Но, а маш на тото час? – Пресцін працюеш.

– Та ночами, братку чытам, бо люблю тримати руку "на пульсі" літературного жыття. Ты знаш што? –

продовжує Качурик – я тепер мешкам коло стації, то зайд до нас, посидиме, позгадуєме шкільны часы, так давно зме ся не віділи, а и Ганя ся втішыг.

Дав ем ся намовити.

Ганя направду ся втішыла, бо сердечні мя привитала, потім штоси з Иваном пошептгали.

– Выбач – гварит Иван, я мушу на хвилинку выскочыти.

Вдів плащ и скоро вышов. Напевно по дашто "міцнійше" – подумав ем.

Зостав ем сам в покою, бо Ганя была в кухні и штоси рыхтувала. Встав ем з кресла и підышов до поліци, на котрій красував ся гардий збір ріжных книжок. Взяв в руки "Іліаду", перезерам, смотрю, а ту медже картками сут дві пягсотки – банкноты т.зв. "брудасы". Положыв ем "Іліаду" на свое місце, потім входжу до кухні і звідую ся Гані:

– А чом вы гроши тримате в книжках?

– Повім ти, але в секреті. Де бым не сховала, тот гад всяди найде, коли му бракне на горілку. А як вложу до книжкы, мам святій спокій.

Хованець

Декотрым ся здає, же сут барз мудры, же вшытко знают, якбы іх дахто розумами кормив. А чы вы велькы мудрагелі знате што то ест "хованець"? Найпростійше повіли бысте, же то назвиско. Но, бо сут такы назвиска, и медже поляками и руснаками. Сам

знав єм братів Хованців, були они родом з Лабівця. Єдному было імено Семан, а другому, не памятам. Але "хованець" то була така істота, такій ствір, што походив од злого духа и приберав постать даякого звіряте; часом малого кота, але найчастійше – птаха. Як дахто нашов таке звіря, то оно все було мокре, якби го дощ змочыв, або з води вилізло. Хто ся на тім знав, то ани такого чогоси ся не дітхнув, лем ішов дале. Були и таки, што ся на тім не знали. То такі, як відів мокре створіня, то ся му жаль робило, и заберав го домів, бо оно перед човеком не втікало. Клав го на пец, жебы ся осушило. Такій "пташок" хоц му на пецу пір я высхло, то з дзюбы все вода цяпкала. Потім тот птах–хованец зачынав бесідувати людським голосом и ся звідував такого газды, што бы хтів мати зато, же го поратував, и давав віштигко што сой зажычыв. Кормити го треба було переважні зерном, любив тіж просо.

Єден хлоп мав такого хованця, кормив го просом, але му бракло, так повів:

– Не мам проса, бо–с віштигко зів.

Хованец на то зачав трепотати крилами, так з крив почало ся сипати просо, што на пецу було го повно.

Газда гварит:

– Як ес сой тілко натрапав, то си го зідж.

Хованец клунув два раз дзюбом и просо зникло.

Не можна було хованцюви давати пшениці, бо ся барз втводы встікав. То зато, же пшениця святе зерно, бо з нього просфоры ся пече.

Єдна баба мала хованця, але тримала го на поді, жебы никто о нім не знав. Раз сой забыла, же хованец не хце нич пшеничного, а же зварила пшеничной

стеранки, то и хованцьови той стравы вынесла на під и поставила коло комина, бо ищи була горяча.

Хованец – чортове створіння по запаху познав, же то пшенична старанка. Ищи баба не зышла з драбини, коли хованец виляв горячу старанку на ей плечы и ей опарив. Направду так було.

Зас іншим разом оповідала мі Катрена "з під дороги" як еден газда з Бортного, або з сусіднього села – не памятам, ішов з поля, а ту під меджом сідит мокрий пташок и триясе ся зо студени. Шкода ся му зробило, то взяв тото "пташатко" домів, положив го на пецу, жебы ся загріло и высхло. Другого дня пташок-хованец забесідував до газди:

– Што ти принести, за то же-с мя поратував?

Газда ся зачудував, так же гамбу отворив и очи вигрішыв, же птах бесідує. Так птах зас гварит, што ти принести, а газда ни сяче, ни паче одповів:

– А, гівно!

Коли по полуодні вернув з поля, то в хыжы було говен по третє дерево.

– Йой, чи го Біг скарав! Хто таке зробив.

– Я – одозвав ся хованец – бо як єм ся вас звідував, што вам принести, то сте одрекли, гівно, то єм принюс, и то неєдно.

– А бодай тя ясний...

Хлоп зімав хованця-птаха за ноги, вyleтів з хыжы, и як ним не трісне о черешню, то аж ся му голова розчезла на троє. Потім през два дни вивозив на тачках тот гній, а при нагоді, загноїв сой гардий кусок поля над хыжом. Сусіде повідали, же з той черешні, о котру газда гарантнув хованцем, през три ночи іскри ся сипали. И то була чиста правда!

Коли бы хтоси хотів доробити ся такого хованця, то знам спосіб. І хоц то секрет, я го вам виявлю, бо єм чловек жычливий, лем знайте – то великий гріх.

Зробити треба так: Взяти яйце од чорной куры, котре знесла в ночы, вложыти під ліву пазуху, а руку привязати чорном хустком так, жебы яйце не вилетіло. Так тримати під пазухом ден–ніч през девят дни. В тім часі не вільно ся молити, кстити, чесати, мыти и ніхті обтинати. По девятьох днях виклює ся хованець, и даст вам што лем будете хтіти. Сумінні!

Дамський ровер

Спіткали ся на дорозі Беньо и Гаскель, так ся привітали. Беньо быв ровером, и то дамським, што Гаскель зауважыв, и ся го звідує:

– Виджу, же–с си набыв ровер, але пошто дамський?

– Йой, то дост довга істория – одповів Беньо.

– Довга, не–довга, але мі ей оповідж – поцекавив ся Гаскель.

– То было так – зачав Беньо. Стрітив єм в кавярни Бетку, знаш тоту, што ей отец ма млин. Выпили зме каву и по погарі вина, то она гварит, жебы–м ей одпровадив домів, бо вечер, а сама боїт ся ити. – Но, чом бы ніт, прошу дуже. Запровадив єм ей під дім, а она гварит, жебы–м зашов до середины, бо родичів неє дома – поіхали до уйка на гостину. То єм зашов. Бетка зробила чай и поставила коняк.

Сідиме при столі и попиваме: раз чай, раз коняк, аж Бетка гварит: Йой Беню – як мі горячо. Но то здоймий сведер – гварю.

Зняла сведер, але за хвильку зас бесідує, же ій тепло.

– Но, здоймий блюзку.

Зняла, и сідит лем в гальці, бо спідницю зняла скорше, же ани-м не зауважыв коли.

По якысім часі, зас нарікат, же ій горячо. Кый чорт – думам, я сіджу в убраню и під краватом, а мі не горячо, то ій повідам:

– Та воз, и здоймий зо ся вшытко.

– И, што думаш?

Зошмарила вшытко што ищы мала на собі, так же зістала гола-голіцька – аж өм ся зачудував. А она смотрит на мя, смотрит, якоси так дивні, а потім повідат:

– Тепер коханий Беню – бер што лем хочеш.

То ся роззерам всяди, але не было нич цекавого до взята, аж як өм выходив з хыжы, то-м зауважыв на ганку тот ровер, то-м взяв.

Так тепер знаш юж, чого в мене дамскій ровер!

Ружана чи Томко

Было то барз давно, так давно, же ани я старий не памятам, но бо як-же мам памятати, як мене товды ищы нигде не было. Є, та и мій нянько о тім не знов,

бо втowды парібчыі собі в Гамериці. Робив в "шапі" (фабриці), и зарабляв дуляры, як ся хвалив – дуляра и "квадер" (чверт) денно. Лем товды дуляры были дороги, же го, го!

Як єм юж згадав, было то барз давно, бо ищи перед першом світовом війном. Товды в нас, на Лемківщині, де ищи не было лемків, лем самы руснаки, в декотryх селах одbyвали ся вельки ярмаки, и то нераз більши як в містах, на которы приїздjали (або приходили) купці и гандляре з далека – аж з Мадярів, бо так звали товды Угорщыну и част Словакії.

Як мі оповідав уйко Петро, то тот ярмак одbyывав ся в Незнайові або в Ждыни. Mi ся здає, же скорше в Ждыни, бо якбы в Незнайові, то Мосько не мусів бы ити з коровом до Горлиц през Магуру. Бо ту ходит о гандляря Моська. То быв гандляр, жыд, але де мешкав – не знам. Вірив в ріжны чары и забобоны.

Так то пришов Мосько на ярмак, жебы дашто купити, а потім того "дашто" з зыском продати. А же Мосько не належав до богатых, то смотрів за дачым туньшим. Пішов медже худобу, а было ей дуже; коні, коровы гарды, дійны, тювны, и тлусты рогаты волы – армелисты и сейки сивы з рогами довгыма як трембіты. Но, Моська на таке штоси не было stati, аж дізрів там корову худу, червену, которая хыбаль не была ани тювна, ани дійна. Стояли при ній хлоп з женом, ей власники. Мосько повів гарді:

– Дай Боже щестя! – И звідав ся – то ваша коровина?

– Но, певно же наша, а чыя бы была? – одповів не барз гречні газда.

– То до проданя, чи сте може купили?

- Ніт, не купили – до проданя – одрюк газда.
- То ківко хочете за туту скору і кости?
- А, тівко бы-с дав – звідав газда?
- Но, тівко... дам пят риньских!
- Йой, жебы тя холера взяла – скричала газдыня.

За пятку, то ид сой козу купити, гаде єден!

– Ноле, газдынь, не проклиайте, бо то гріх.
Я можу вам обіцювати и три риньски, а вы си можете
цінити и двадцет риньских, але проклинати не треба
– бо то гріх великий.

Баба, якбы кус заганьблена, гварит:

- Та дай хоц з пятнадцет.
- Што? За пятнадцет, то я можу купити корову
што ма не лем скору и кости, але и мясо.

По дост довгім торзі и битю ся по долонях,
Мосько купив корову за єденадцет риньских. А, же на
другий ден мав быти ярмак в Горлицях, то Мосько быв
певний, же там худоба кус дорожша, и за туту корову
возме пятнадцет риньских, и то ся оплатит.

По заплачыню, Мосько звідав газдыню, як ся
корова называт:

– Ружана – одповіла газдыня.

По ярмаку, Мосько привязав Ружану до плота,
а сам пішов до ждыньской корчмы дашто перекусити.

Коли зів селедця и дві булки, выпив пів деца
оковитки, вышов з корчмы.

Юж вечеріло. Мосько одвязав корову од плота,
и попровадив дорогом што вела зо Ждыні до Горлиц.
Ишов помалы, попасав Ружану в придорожных ровах,
жебы рано не была голодна. Задумав гнес ищы дійти до
Ропиці Руской, а там переночує в Йоска. Зас раніцько
встане и поведе ёй до Горлиц. Так идучи, помалы
дішов за Гладышів, а потім през Магуру дорога
провадила лісом. Мосько быв сплячий, лем же він

потрафив дримати и ити. Хыбалъ про то знали якысы бетяре з Гладышова або з Вірхной, бо трох пішло за Моськом в ліс. Мосько ішов и дримав. Не почув, же тоты бетяре одсили мотуз корові з рогів, так заложили єдному з поміж себе на карх, а корову погнали назад до села.

Лем раз, Мосько почув:

– О Боже! Ратуй мою грішну душу.

Спочатку подумав, же ся му лем так здає, же корова чомси пристанула.

– Но, под Ружана, под – повів Мосько и сіпнув за мотуз. Але Ружана не рушыла ся з місця, лем зас хтоси бесідував:

– Ой Боже! Збав мя грішного и помилуй.

Мосько перестрашив ся на добрі, юж ся и дримати не хтіло.

– Што єст? Хто там?

В темності дізрів, же заміст коровы, тримат на мотузі якогоси дост тутого драба.

Моськови волося дубом стало.

– А ты, хто? Де моя корова?

– Є, та то я быв том коровом. За мої гріхи зістав єм зачаруваний. Так, же в ден єм коровом, в ночы чловеком.

– Йой, Боже! – То страшна кара быти коровом, котру без ничего могут дати до шляхтуза (різні). – Но, што мі тепер з тобом робити – гварит жыд.

– Пуст мя – як з мене того проклятя зыйде, то я ти вынадгороджу.

– Но добрі, юж добрі, лем жебы–с мі вернув мою страту?

– Верну, верну – не бій ся.

Мосько одсилив бетярови мотуз з карху, скруттив го и сховав до кышені халата.

— А, як тобі на імя, нещеснику — звідав ся Мосько?

— Є, та Томко.

— Но, то ид з Богом, Томку — дай ти Боже, жебы-с більше не быв коровом.

Пізном ночом дішов Мосько до Йоскової корчми в Ропиці Рускій, де переночував, але о своїй пригоді яка го спіткала на Maguri, не повів никому.

В Горлицях на ярмак Мосько пришов дост пізно, зато же заспав, бо и пізно спати пішов. Походив по торговиці, попризерав ся, як гандель иде.

Лем раз смотрит, а його Ружана ест там, медже іншом худобом, котру закупив гуртом якісий богатий гандляр.

Лежыт собі Ружана медже том худобом и спокійні румегат. Підышов до ньой, погладив ёй по худім хырбеті, потім нахылив ся и шепнув ій до уха:

— Як виджу, зас замінив ес ся в корову, але я тя Томку, юж гнески не куплю.

Легенда о збійнику Сипку

(оповідав стрык Матій Кузяк з Бортного)

Было то барз давно. В селі Мацина в єдній родині пришов на світ хлопец. Дали му імя Осиф. Гварили Осип, на малого Осипко, а в скорочыню Сипко. Быв то барз гардий хлопец, волося мав ясне, золотисте. Як кус підріс, то мати завязувала му на голову хустку, жебы го іншы уважали за дівча, а то

зато, же было за паньшыны и люде в селі становили власніст пана феудала. Такі пан, як деси зауважыв гардого хлопца, то заберав го до двору, бо хтів жебы до послуг были самы гарды хлопці. Декотры навет задоволены были, же іх сынове сут в дворі. Але Сипковы родиче мали лем його єдного. Обое ден в ден, тяжко гарували на паньскім.

Раз ся трафило, же Сипків отец захворів и не вышов на паньске робити, и хоц мати повіла економови, же ей хлоп барз хворий, тот не повірив лем пішов до хыжы и нагайом загнав го в поле. Деси по полуудни отец Сипка впав на землю; не помогли кыі карбового ани нагай економа.

Хворого и побитого, хлопи принесли з поля. На другий ден помер.

Осталася мати сама зо свойом єдином потіхом – сынком Сипком, котрий ріс помаленькы. Але и мати довго не пожыла, бо трафило ся, же хтоси війтови вкрав полотно. Тот зголосив о крадежы до пана дідича. Відомо, же війт не одрабляв паньшыны, бо быв вільным хлопом, але од дідича быв залежний, то з ним тримав, а пан поперав його.

Товды пан выслав своіх гайдуків, жебы пішли з війтом по хыжах глядати полотна. Глядали всяди, не минули тіж Сипкову маму, в якой нашли кусок леняного полотна. А же оно было гарді выбілене і з тонькай пряди, то війт повів, же то його полотно. Прещін лем він в селі може мати так гарде полотно.

Так то чышпили ся бідной вдовы, жебы повіла де сховала більше того полотна. Плакала и присігала ся, же ниякого полотна не ховала, а тот кусок то ей, на котре сама напряяла, дала уткати и сама го выбілила.

Нич того не помогло. Завезли гайдуки Сипкову маму перед церков, зогнали люди з цілої Мацини, жебы ся смотрили як карють за крадіж війтового добра.

Шмарили ей на землю, били киями аж кров з ней текла.

Побита, ледво жива кричала:

– Сынку, синочку, пімстий ся за нашу кривду, так стратила притомніст.

За пару днів померла.

Малий Сипко остав сам. Початково сусіде ся ним опікували, а на яр взяв го бача до пильнування овец. Пас він уці, там де тепер села Вапенне и Розділя. Товдыш там були ліси и пасвиска. Але малому Сипкови ту тіж не було солодко. Часто быв голодний, битий. Єдного разу пас стадо овец деси під гором Фердей, а ту надышла буря з дощом – гырміло, перуни били в дерева.

Сипко бояв ся грому, сів під смерек и притулив ся до свого єдиного приятеля – великого кудлатого пса, и гірко плакав.

Лем раз став перед ним бородатий дідо, и звідує ся:

– Чом плачеш хлопче.

– Бо ся бою, голоден єм – одповів Сипко.

– Цит, хлопче – повіч што быс хотів?

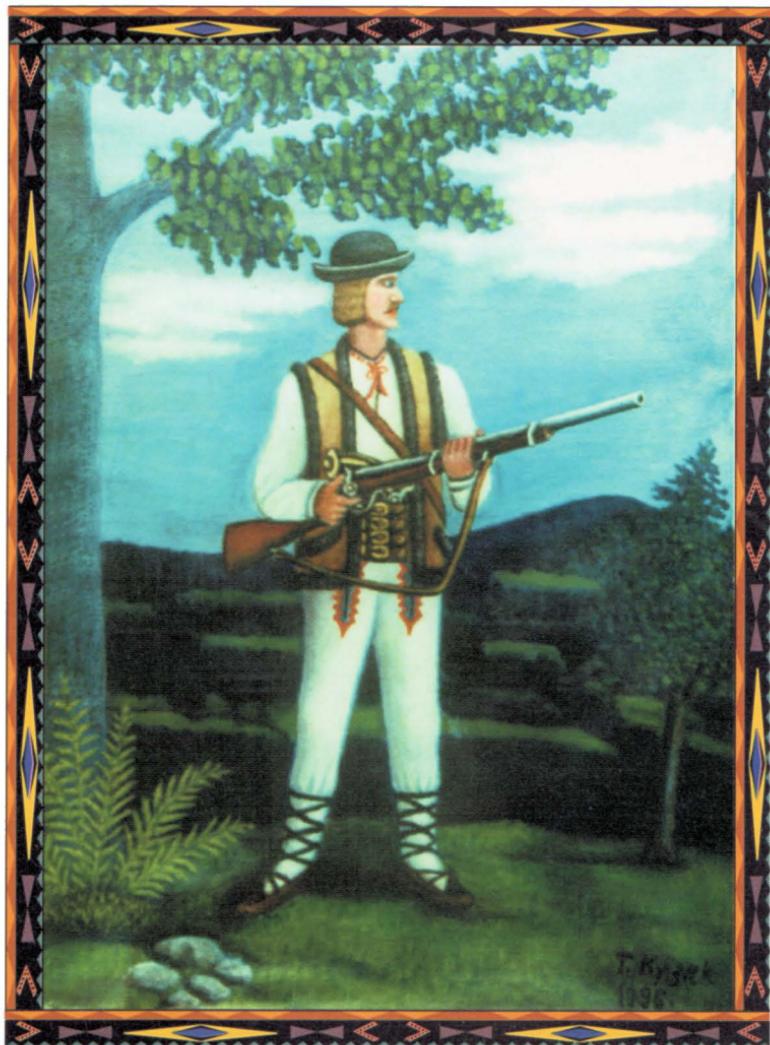
Сипко хвилю подумав и повів.

– Хтів бым таке, жебы-м ся никого не бояв, и не быв голоден.

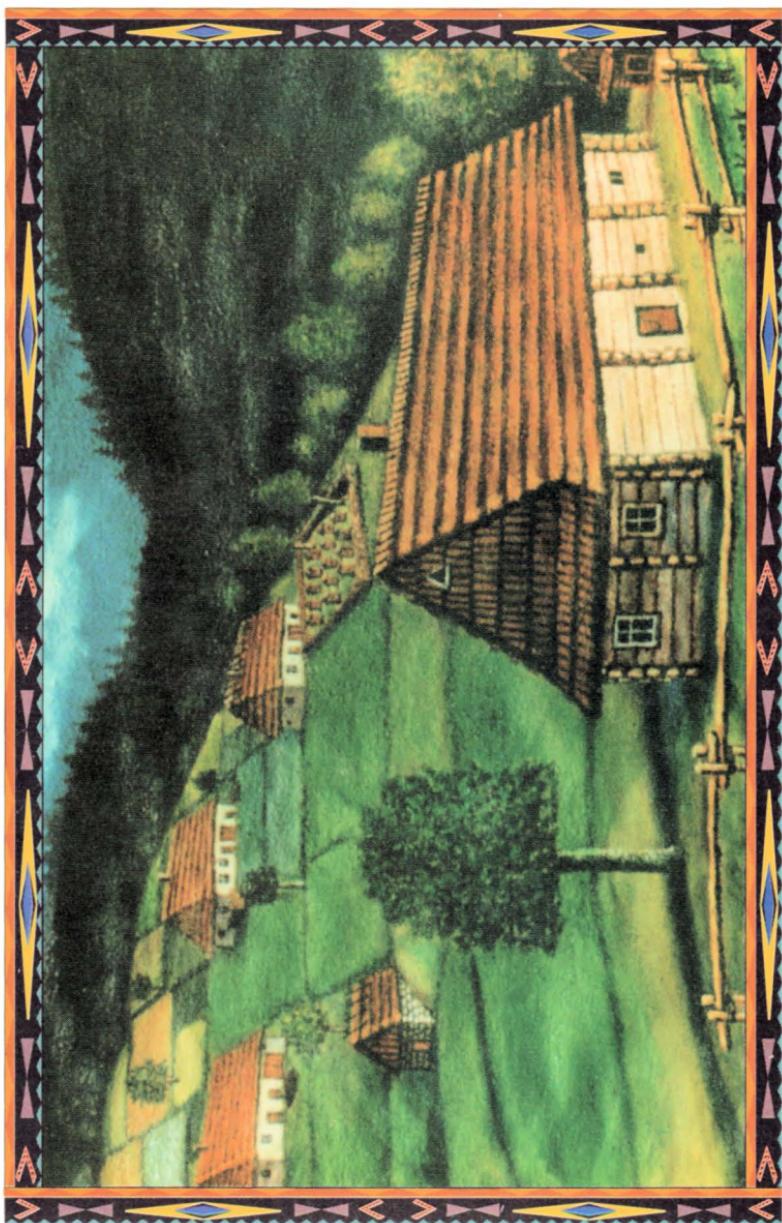
– Дам ти таке – одрюк дідо, и выняв з-під опончы меч, а з торбы окраец чорного хліба, котрий дав Сипкови.

В тім моменті блиснуло и загырміло, а дідо щез.

– Но, але дуже того хліба мі дав – рюк Сипко сам до себе. Зо двараз вкушу, и по хлібі.

D. K. 1961

А, же быв голоден, то зачав істи. Тот хліб быв барз смачний. А коли Сипко одкусив од окрайця и гывтнув, то окраєц ся нич не меншав. Все быв цілий.

– О, Боже, слава тобі – юж не буду голоден.

Потім взяв в руки меч и почув в собі якису велику силу. Замахнув мечом и спостеріг, же найближшы дерева падают, якбы іх постинав. Лишыv Сипко уці на поляні, а сам як вітер погнав в село.

Была неділя. Панове, війт и люде были в церкви на Службі Божій.

Сипко влетів до церкви, махнув зачаруваним мечом – и вшыткым полетіли головы. Выдер з іконостасу царски двері и вyleтіv з нима на двір. В тім моменті церков ся запала під землю.

Повідали люде, же царски двері Сипко занюс на гору Корнуту до печери, в котрій ся потім укрывав. На што му тоты царски двері были потрібны – нихто не знов.

Наступні Сипко спалив паньскій двір в Мацині, и довго мстив ся и грабив панів. Част скарбів ховав на Корнуті, част над Бортным в Нецівських скалах на Мохначах, під гором Ватковом.

Довго панове слали за ним свої стражы, шандарів и вояків, але нияк не могли го достати. Бояли ся його страшного меча. Аж єдного разу oddіv кавалерії надибав Сипка на Мохначах.

Сипко сів на свого сивого коня и втікав на Корнуту де быв безпечний. Його меч втратив свою чародійну силу яку мав скорше. Певно зато, же од нього згинули тіж невинни люде. Трудно повісти.

Быв юж Сипко близко Корнуты, коли през неосторожніст загнав коня на млаку, в якій запав ся по самий бріх. Вояки были юж барз близко, товды зачав

втікати пішки, але відів, же юж не даст рады втечы. Так остатками сил вyleтів з багна, при котрім була губока студня натурального джерела. Коли вояки були за його плечами, скочыв в воду. Вояки заздріли в студню и гвіділи лем Сипкове довге золотисте волося, котре сплынуло як ясна пляма и занурило ся в холодній воді.

Так то згинув Сипко Барна. Закінчыв стрык Матій.

Гнес тата "студня" під Корнутом юж неє така губока, залізла болотом, заросла травом, просто замінила ся в болотнисту млаку.

Тото місце люде называют "Сипковом поляном", або "На Сипках". Гнес лем пару осіб тогу назву памятат. Минут рокы, тоты люде одыйдут, а званя того місця загыне, так як гыне наша Лемківщына.

"Айзен Крайц"

Было то не барз давно, деси літом 1944 р. Як знаме, час быв воєнний, але Красна (не брыдка) Армія юж праві выгнала гітлерівськи войска зо своіх теренів, т.е. з Советского Союза, и гнала дальше, товкла тілько влізло. Так ма ся розуміти, же дуже німців гинуло, а и ранных было немало, и вшыткы шпытали были нима заповнены. Але шпытали не могли тіж вшыткых помістити, так німці організували kriegs lazareten в школах, санаторийных домах и пенсіонатах. То и в єдині з криницьких санаторів быв організований

такій лікувальний осередок.

Єдного разу приїхав до того осередка з візитом сам райх-міністер пропаганды, гер Йосеп Гебельс. Одвиджав він рannих вояків той "непобідимої" армії Фірера Адольфа. Так то гер Гебельс ходив по салях, бесідував з вояками, потішав, підтримував на духу, а і надгороджав медалями и крестами.

А, же тоты медалі и кресты не были дороги в продукції, то дост гойні іх роздавано. Мав іх тіж немало зо собом гер Гебельс, то постановив ту в Креници одзначыти кількох, а може кілканадцетьюх солдатів вермахту.

Было літо, тепло зробило ся на дворі, зато більшіст вояків гріла ся на сонци. Так то до них пришов гер міністер. Перший, до котрого підышов, не мав руки. Гебельс ся звідує, де и як быв ранений:

– Та під Києвом – повідат вояк. При форсуваню Дніпра куля з канона трафила в барку десантову и одорвало мі руку – гер міністер.

Тот звідав ся, як ся называт, выписав посвідку и припняв му на блюзу "айзен крайц" (Желізний Хрест) и крикнув:

– Гайль Гітлер!

Так само одрюк одзначений.

Потім стрітив другого, котрий порушав ся на візку. Быв без ніг. Пытаня таке same, де быв, и што ся стало.

– Быв єм під Сталінградом, гер міністер – ноги єм одморозив, а же довго не было помочы, то чыпила ся гангrena, и треба быво ампутувати – одповів каліка.

Гебельс зас выписав посвідку, причыпив "айзен крайц" и пішов дале. Смотрит, а ту якісий бідний воячыско иде и влече ногу за собом. Зворушений

Гебельс підходить до него, звіduє як ся зове, виписує посвідчыня, припинат "айзен крайц".

- Гайль Гітлер! - кричыт міністер.

- Гайль Гітлер! - одповідат втішений вояк.

Товды Гебельс звіduє ся го, де быв на фронті:

- Під Курском, Воронежом и під Харковом – гер міністер!

- А де ес быв ранений?

- Я? – Я не быв ранений. – До лязарету трафив ём, бо-м захворів на запаліня легенів, але юж ём здоров. Занедовго піду на фронт воювати за Фірера и Райх.

- Є, а чом так влечеш ногу – звідав ся Гебельс.

- А, бо то... – гварит завстыдженій "каліка" – якыса свиня насрала ся на стежці, а я ишов тамдышавль, и став до того гівна, и тепер влечу так ногу бо вытерам по траві.

Як Текля вмерла

В селі Святківка, під Котаньом, жило пару циганських родин, а між нима и циган Андрій Сивак, якого поточні звано, Андро. Тот Андро не быв ани здібным ковалем, ани музикантом, хоц грав на "басяйло" (басах) але не задобре. Його жені было імено, Текля. От така собі циганка, ани гарда, ани брыдка.

Єдного разу, а было то деси на яри, Андро иде собі горі Святковом (Святківку поминув) з двома кошыками, и просить о даяке яечко, бо "нагло" гмерла

му Текля, а плаче горенько, же остав сам бідний, а ту треба труну дати зробити, и на похорон, на свічки, а ту нее одкаль – то поможте люде, люде добры!

Ту Андро заляв ся слезами. А люде дают, што хто може.

Так, коли Андро дішов до Янковича, што мав склеп в Святкові, то мав повны кошыкы яец, котры в тім склепі продав. З порожніма кошыкамі пішов дале жебрати. Коло кооперативы в Свіржові зас мав повны кошыкы, а коли зас продав в кооперативі, пішов жебраючы горі селом, де выпросив наступны два кошыкы, якы продав в склепі Гатальовича.

Вернув Андро домів з грішми што взяв за яйца, попрітім принюс пару плясканок сыра и гарді масла, што му люде дали. Так, же тото вшытко разом повинно было старчыти "на похорон", а и на поминкы (стипу).

На другий ден, по "смерти Теклі", двох Свіржовянів; Штефан Дзядик и Петро Мішко пішли в якій справі до уряду гміны в Крампні. Вертают назад, а Штефан гварит до Мішки:

– Зайдме до цигана Андро, будеме відіти якій обычай мают цигане при гмерлім, лем жебы–с ся гаде, часом не съміяв. Треба клякнути и змовити "Отче наш" – бо циган, тіж чловек.

Коли дішли під циганьськи хыжкы, почули, же в Андра Сивака музика грає.

– Што то таке – бесідує до Петра, Штефан.

– Может в циганів такій обычай, же при гмерлім грают – одповідат другий.

Ходме будеме відіти.

Скрутили з дорогы и пішли стежком до Андровой хыжкы. Входят до сіни, и аж остановіли. Смотрят, а при столі повно циганів, гостят ся. Текля

лем доносит до столу, а в куті на скрині гудаки грають – як фрас!

Сам Андро, спочений, аж з нього пара іде, танцює з якысом циганком, же лем ся курит.

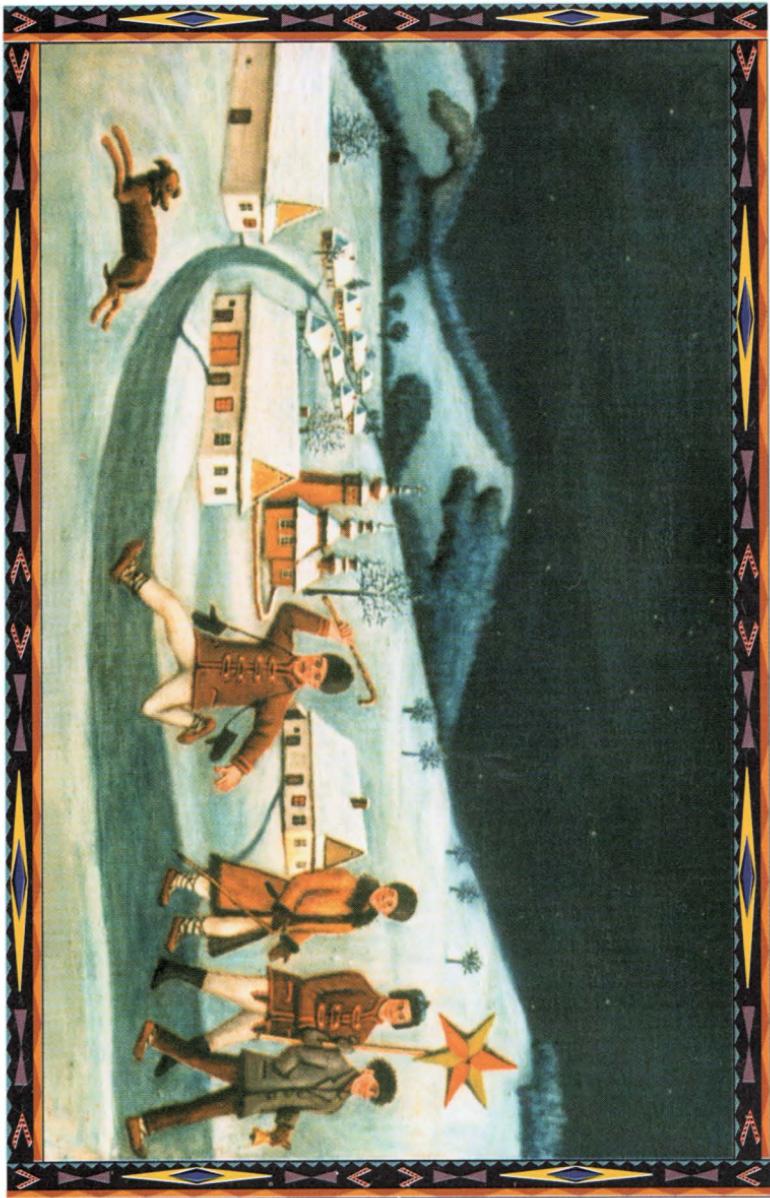
– Йой, чи го Бог не скарав! – закляв Мішко, коли юж выходили. – Но най ся мі він в хыжы покаже, то я му дам "похорону"!

Але Андро більше як два роки не показувався в Свіржові ани в Святкові. Текля ходила дале по-просьбі. Люде нераз ій докучали про тот "похорон", на котрий Андро зберав яйця, а она єднако одповідала:

– Йой, та то свиня! Та деж-было таке повідати, же-м гмерла. Но, я го добрі зато высварила.

Андрія Сивака стрінув єм на заході. Мешкав в Хойнові коло Лігниці. Мав юж іншу циганку. Звідав єм ся, што ся стало з Текльом. Одповів, же єй лишыv, бо юж нич не вартала.

Мав коника и віз, іздив и зберав фляшкиabo злом, як дахто дав. И як колиси, любив выжебрати; то бандурок кошык, то мірку зерна для коня, то наруча сіна, и таке інше. А як дакому дашто здохло (Андро гварив, же "Панбіг зарізав"), то заберав з вдячністю. Брав адже того што юж було закопане в землю. Выгрібував, обтерав од глины и піску, и повідав: – Є, та то аж гріх, жебы ся таке марніло. Випити Андро тіж любив, так раз по такім питтю, взяв и нагло гмер. Не так як колиси його Текля, але гмер направду.

О лосянських мазярях

(одвдячыв ся)

Як вшытки знают, лосяне славни були з того, же гандлювали мазьом, з чого ся богатіли, але не лем на мазярстві ся знали. Знали тіж ворожыти и ошукувати. Були серед них такы што іхали далеко по Польщы, поза ей граници и продавали мазь гуртом. Були тіж менше заможны, котры іздили по Лемківщині, бо лемкы тіж мали возы, котрых оси треба было смарувати, а и гонтяний дах консервувати мазьом.

Єдного разу такій лосянський мазяр іхав през Бортне и кричав:

– Мази, мази, коломази! А, же застав го вечыр, то зашов до нанашка Осифа и просив, жебы го переночувати, з кінми и цілым "крамом".

Так го переночували, дали істи и накормили коні.

Рано по съніданю, лосян ся звідує:

– Кельо ся належыт за тот нічліг?

– Є, танич! Най вам буде на здоровля – одповіли нанашка Євка, яка були барз щыры и гостинны.

– Є, та як так – гварит мазяр – то може дам вам мазі?

– О, є, мазь ся нам придаст – повів нанашко Осиф.

Бо так правду повісти, то нанашко Осиф, дбачым газдом не быв, так и мазярка в нього была порожня, и таку дав до наповніння лосянови.

Переважні мазярка мала поємніст єдного "горця" – штырі кварти. Мазярови жаль було дати повну мазярку мази, а впів не пасувало.

Корыстаючи з того, же нанашко пішли до стайні, взяв з сіни нанашковы нагавкы и втолгав іх до мазярки, потім залив мазьом.

Нанашко подякував красьні, а мазяр поіхав дале з окриком: – мази, мази, коломази!

Деси за тыжден нанашко ся звідує:

– Євкооо... є, та там в сіньох деси мают быти моі нагавкы?

– Є, та там деси коло млинця вісили, але іх не виджу - праві новы нагавкы, шкода – одповіла Євка.

По якымси часі, нанашко хотів оси посмарувати, є, та лопатка до мази не входит. Кый чорт?

– Ага? То ту ся нашли моі гачы. А жебы тя мазярю Бог скарав! Так ёс ся мі одвячыв за нічліг – рюк сам до себе нанашко Осиф.

Одрабляння чарів

Моя уйчына, Анна Козаканя, была бабом барз забобонном, и вірила в ріжны чары.

Раз літом штоси зашкодило корові, (а може и двом, не тямлю), але памятам, коли мамі скаржыла ся, же молоко од той коровы ся "тягне", бо якыса чарівниця "поробила". Так и она, уйчына, додумує ся хто, але певности цілковитой не ма. Раз віділа тогу

чарівницю коло стайні замінену в жабу, але закла нашла кый, то жаба втекла в бурян.

– Є, та то була чарівниця – признали мама, бо они тіж вірили в глупоту.

Але як раз іхали лосяне з мазьом, паром гардых кони, а було іх двох. Уйчына зараз до них полетіла з том справом.

Старший з мазярів вислухав єй уважно и повів, же може даст ся дашто зробити, але то буде коштувало, бо справа небезпечна. А, же уйчына бідна не була, то вшытко заплатит. Уйко юж давно не жив, бо він выгнав бы тых ворожбітів з хыжы.

Оба лосяне гвошли до хыжы, а старший ходив по вшыткых поміщынях, бадав и мырчав штоси під носом, аж став коло порога, медже сінями и ганком; казав одорвати підлогу, а коли того зробили, всадив руку під поріг и закричав:

– Сут чары! Йой, але печут, як оген! Лійтє воду, бо мі руку попарят.

Уйчына зімала відро з водом и вyllяла під поріг, але лосян дале верещыт:

– Ой, чары мя втігают під землю! Тримайте, скоро, бо мя втягне.

Уйчына з другим лосяном, вхопили го за рамена и выдерли з під "небезпечного" порога. Тот задыханий шмарив на ганок кіст (з куры) окручену якісым волосьом, котру мав в рукаві.

– О! Видите? – Тото вас мучыло! А тепер дайте чорну хустку.

Уйчына довго глядала, але чисто чорной не нашла, так ся звідала:

– Може быти чорна в червены квітки?

Лосян потвердив, же може быти, лем, жебы не была в білы квітки. Потім кіст закрутів до чорной

хустки, и гварит до Уйчыны:

— Буде вішьтко добрі, лем тоту кіст закручену до хустки, занесете о півночы на цмонтір. Там к вам приде дванадцет чортів, а вы ся не бійте — они вамнич не зроблят, лем ся звідайте, котрий з них ёст найстарший, а коли ся зголосит дате му тоту хустку з кісъцьом, и спокійно вертайте домів.

Уйчына ся аж за голову вхопила.

— Йой, та я за нич бым там в ночы не пішла, чи не можна инакше?

— Но, міг бым я — гварит лосян, але знate, же мушу іхати дале продавати мазь, бо з того жъю. А коли дате десятку, то піду! — Потвердив мазяр.

Уйчына дала десятку, и была барз задоволена, же не мусит о півночы ити на цмонтір, а лосян шмарив хустку на віз, и тіж быв рад.

Іхав горі розтоком до Святковы през Свіржову и кричав:

— Мазі, мазь! Мав надію, же глуптакы не лем в Бортнім ся родят, же в інших селах тіж ся даякий трафит, што даст ся набрати "на кіст и волося".

Знахоры

Колиси люде вірили в чары и забобоны, хоц и гнес не бракуе таких што вірят.

З Бортного памятам таку єдну замовлячку. Звали ей Сыліпа Катрена, бо мала більмо на єднім оці. Якысий час мешкала коло нас в Шоповій хыжы,

котра была порожня, бо спадкоємці били в Гамериці. Катрена заходила до нас, и по пару раз денно. Зас, як маму дашто кололо в середині, або в боці, то зараз по ню посылали, жебы "залічыла". Катрена зараз придрипцяла, штоси пошептала и мамі з місця помагало, хоц няньо украдком съміяли ся з того лічыння. Катрена барз часто, за будшто ся ображала, але гнівати ся довго не любила.

Раз была в нас. Пряла собі лен, а мій брат, Петро, повів таке: "Болячка до крячка, гостец на пец – ци ти поможе, ци не поможе, але ты заплат небоже".

Катрена на такы слова барз ся образила, и до Петра:

– Тфу!, Паскудо! Та то не так!

Потім до мамы:

– А ты, чого му на таке ображаня мя, позваляш?

Юж ту білше нигда не приду!

Взяла куділь під пазуху, трісла дверми и пішла.

Не минуло пів години од того інциденту, а Катрена, якбы нигда нич, юж зас в нас. Тым разом мала справу до няня.

– Гы, Онуфер, корова ся мі одорвала од жолоба, ретязку гвірлала. Ноле, воз кліщи и дріт, то бы-с даяк звязав, гы?

Потім Шопову хыжу розобрали и вывезли до Бодаків, но и Катрена пішла на інше село, аж до Драгашова.

Колиси стрына Митриха, выслали брата Петра до Катрены "залічыти" кольку. Так стрына дали Петрови горнятко масла, над котрым мала Катрена одправити тоты чары (потім оно мало помочы на дакотру хвороту), а до дзьюпы кілканадцет яец, яко заплату.

Петро пішов, але на кінці села, під "Плешками", стрінув ся зоstryєчним братом, Прокопом, котрий там пас статок. Прокіп звідав ся Петра, де іде. Тот повів, де и пошто. На того Прокіп рюк:

– Та де глуптаку будеш ішов так далеко! Нигде не ход, мы ту вшыгко на місци зробиме як треба.

Прокіп быв старший од Петра о пару років. Так Петро остав пильнувати худобу, а Прокіп "скочув" до склепу, де продав яйця, зашто купив цукерки и пару папіросів, бо зачинали курити (хоц пізнійше, жаден з них не курив). Потім Прокіп взяв горнятко з маслом. Пішов з ним під ліщыну, приклекнув, з кышені гуньки выняв ніж-кляпач, яким зачав штуркати до масла, мамрав штоси при тім, и плював до масла.

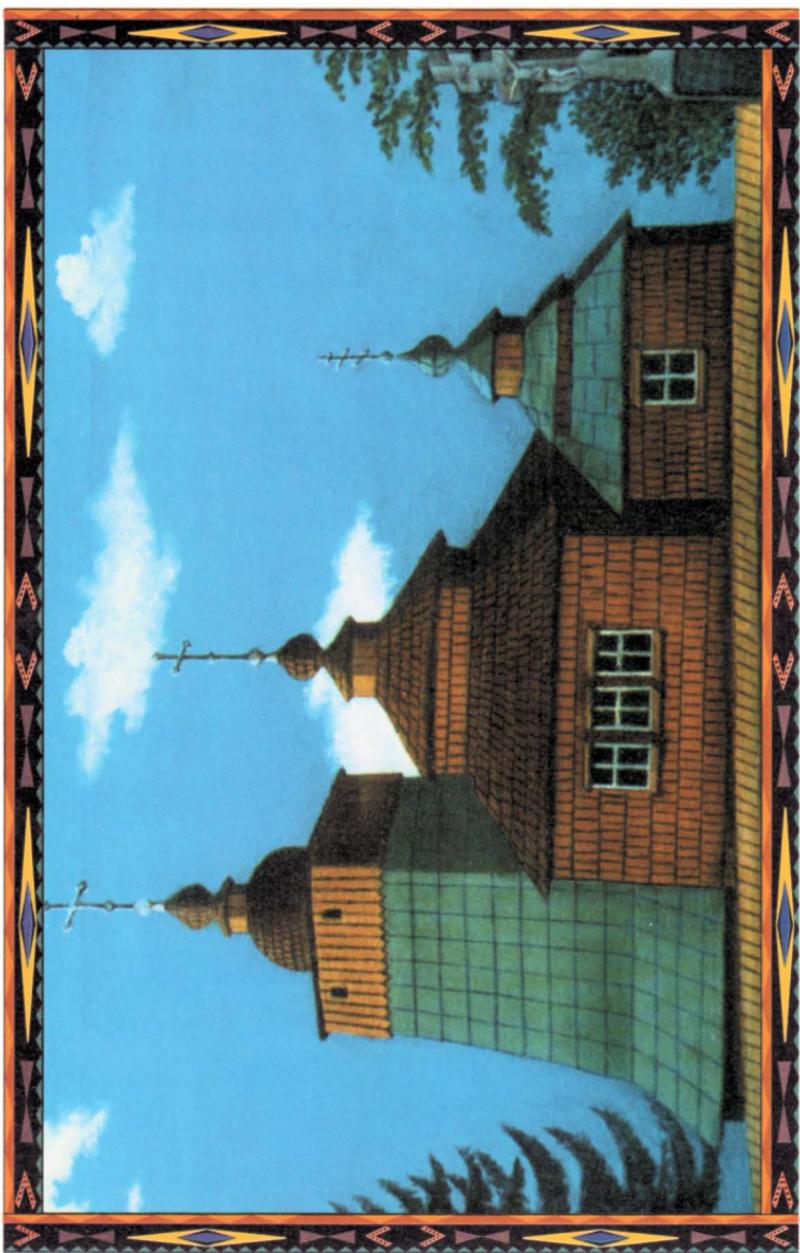
Зближав ся вечер. Прокіп погнав свій статок домів, а Петро з "зачаруваним" маслом вернув до стрыка Митра.

– Но, як там? Застав ес Катрену? Была дома? – довідуvala ся стрына.

– Была, была – одрюк Петро, и дав стрыні горнятко.

– Я и так подумала, же была – бо хыбаль в тім часі, як ес там дішов, том почула, як ся мі полегшало, и перестало колоти в боці.

Пожар Дуклі

(з оповідання Миколая Буряка, зо Смеречного)

Ярмаковий ден. В Дуклі было люди тма тменна. Нормальні, як то в ярмак. Так, и в Гершковій корчмі было густо хлопів, котры сідили при столах, курили и попивали, ёдны палінку другы пиво. При тім голосно дебатували о політъщі и інших важных справах.

До той дискусії включыв ся сам корчмар, Гершко. Він оповідав хлопам о великом пожарі, якій навідів Дуклю підчас першої світової війни. А оповідав так:

– Як зачали стріляти з канонів, тяжких і менших, и москалі и нашы (австріякы были "наши"). О Боже! Як тоты кулі падали на Дуклю, ёдна при ёдній, и ся з великим тріскотом розшарпували, а од того ся вшытко підпалювало и горіло, же аж страх было. Найбарже то горіли деревяны хыжы, але муруваны будинкы тіж горіли, а найбарже в тых місцях што ся зове "на поді".

– О Боже! Всяди горіло. Не помогли ани фаєрмане, бо іх нигде не было чути. А пришли ксьондзы, римскы католики, котры ся потрібували молити, жэбы тот оген раз згас. А зышло ся іх аж трьох, бо пришов и ксьондз канонер (канонік), и ксьондз віокари (вікари) и ксьондз штагхета (катехета) и кстили, жегнали, так барз, же най Бог заварує, але нич не помогло. – Горіло дале.

Потім пришов, зас, рускій поп, и тіж ся молив и перекщував ся, руки складав. А думате, же помогло?

Та де там! – Ишы ся барже палило!

Аж на прикінци, пришов наш рабин. Обы жыв довго в добрім здоровлю. Но, тот наш рабин, обы жыв довго, як ся помолив и поблагословив, то ся нараз моментальні спалило... и згасло.

Но, чудо!

Котрысого дня, вертам з роботы, а пригадав ём собі, же стара казала мі купити квасок цитриновий и каву, то вступив ём до "делікатесів". Смотрю, а там мій знаємий, Томко. Стоїт він коло контуару и кладе до торбы закуплений товар; велику бомбонерку, коняк и фляшку вина "Токай".

– А в тебе, што ся шыкує? – гварю по привітаню – бо виджу, же богатий закуп робиш.

– То так, на всякий выпадок – одповів Томко.

Коли я зробив свої закупы, вишли зме на двір. Томко зачав оповідати.

– Знаш, в мене гнес стало ся штоси несамовите. Выйобраз собі, рано ишы сплю, а ту чую голос мойой Антосі, и то такий лагідний: "Томцю! Чуеш, вставай, съніданя готове".

– Ты розумієш? – тягнув підексцитуваний Томко. – Я просто своім ухам не вірив, бо перше то все лем "Но, докаль будеш гнiv? Встан, бо до роботы ся спізниш, лінюху". А гнес? Но, думав ём, же то сон, чи якысе чудо, и не вірю, же то моя жена роджена, але смотрю, є та она... моя Антося стоїт надомном,

бо-м познав ёй по "поприку" што го має на лиці. А яка задбана! Волося гарді причесане, і шляфрок на собі має новий – но, чудо! Потім ищи більшы чуда были.

Пішов я до лазенки, помив єм ся і оголив, входжу до покою. Є, та то не тот покій! Всядиваль поприятано і чисто; на креслах неє полішаних лахів ани пончох, капців і мештів порозмітуваних по кутах. Тепер мешті в сінях, стоят носками до переду, вичищені аж ся блищац, а покій зробив ся двараз більший – но, чудо!

Коли єм ся зачав зберати, то-м не вірив; сорочка чиста, выпрасувана, а сподні так рівны, же на канті палец мож порізати. Не віриш? Посмотр – и Томко высунув ногу до переду.

Фактычні, канты мав порядні. Мало того, бесідує дале.

– Шкарпеткы іншы дала, чисты, поціруваны, а перше то цілий тыжден в єдных ходив, же в бюрі мусів ся ганьбити, як працівники шептали медже собом, же комуси з мештів парує "одсвіжач повітря бюрового". А як єм перше гварив, же треба бы свіжы, то як зачала: – "А што! Я тобі прачка, цірувачка? Хто на тя настарчыг!" А ту раз: – Томцю, воз чисты шкарпеткы. Но, не диво?

Потім сіли зме до съніданя, а она щебече: – "Што дати? Каву чи чай, а може молочка?" Хліб посмаруваний, перець, сіль, муштарда – вшытко під руком, як николи. Но, сама сідат коло мене, а перше што кус ся зрывала; а то молоко вильзігalo, або штоси ся припалило.

Но, думам си, буде даде хтіла выбрать ся на вчасы, або даде в комісі высмотрила даяке пальто, або борони Боже, футро чи кожух. Напевно ту о пінязі ходит.

– Но, хыбаль мі не звіриш? – вью дале як в горячці, Томко. – Ани не спомнула о гроших – но, чудо, диво! Ищы два гузікы, якы од пів рока бывали одорваны, гнес пришыла.

– О, видиш?

Ту Томко обернув ся до мене передом, жебы-м відів пришыты гузікы. Адже и тоту пентельку до вішаня плаща вытяг з-за колніра. – Пришыла мі, видиш – но, чудо! – Так ём собі подумав – штоси ту не барз в порядку. Гроши не хце, о лахах тіж не споминат, то жебы так безінтересовні?

Єдним словом – ту штоси не так! Або она гнес має іменины, або уродины. А може то річниця нашого шлюбу?

– Но то я, так на всякий выпадок... Но але буд здрав, треба ити домів, бо не знам што ся там діє, а ищы треба даякы квітки купити. Но, чудо!

Уйко електрик!

Наш уйко Люшняк, а вшыткы го зовут, уйко Люшня, бо деси того "к" на кінци призвиска "втекло", або небарз пасує. Уйка Люшняка знав ём од давна, но бо мешкали зме в еднім селі. Быв не женатий и мешкав з братом. По війні в 1945 выїхали разом на Україну, але деси в саму яр, 1946 уйко явив ся раптом в селі, якоси втюк з того "раю", але сам, бо брат з родином зостав в "Росії".

Так уйко (не знам чи быв дакому уйком, але так вшыткы го звали) заняв братову хыжу, котра была порожня, нич в ній не было. Якоси бідував, помагав сусідам дашто робити, а тоты давали му зато зерна, компери, молока и так жыв. Часом в лісі даяки гроши заробив, так "пхав біду".

Коли минув рік, в 1947 по яри, пришло войско и вшыткых выгнали на захід. Втovды уйко замешкав разом з Ваньом и його женом в єдній хыжы.

Занедовго уйко Люшня зачав ремонтувати якису кучу, може то била стаенка або курник, так несподівано вынюс ся од Ваня, хоц были якисом родином. Може зато, же вродила ся ім дітина, и уйко ім заваджав, але нич про то не повідав.

В тій кучы було два поміщиця. В єднім вимурував пец-шпаргет, внуос стару постіль и стіл, понаходив якисы стільци и кресла. Хоц были поламаны, уйко іх понаправляв так, же адже мож було на них сісти. В другім поміщицю тримав теля. Може дав му го Ваньо, може го даде купив. Теля занедовго виросло на корову, и уйко Люшня мав своє молоко, и вшытко што з молока иде зробити.

Уйко дале помагав людям, бо буд што знов зробити, так и гріш мав при душы. Раз єдна полька "зза Буга" наняла го, жебы розвалений пец помурував.

Уйко пец зробив як треба, лем же дым з того пеца не ишов на комин, а през дверцята на кухню. Баба прилетіла з претензіями, то уйко повів, же малта ищи добрі не высхла – в пецу вільгіт, зато ся курит. Але за місяц, то хыбаль высхла, а з пеца дале дым выходив дверцями. Товды уйко повів, же кухня за низко ма підлогу, то и пец низко, и не буде ся добре палило, бо неє "цугу", а на то не ма рады.

Деси трафив ся здун, котрий не мав на лівій руці двох пальців. Тот переробив пец по свому, так "цут" ся нашов и горіло добре.

Товды ту електрики не бывало, бо в часі фронту була знищена, то світило ся так, як в горах – камфіном. Дроты што остали на стовпах, забужане познимали и продали на склад злому, а потім и позрізували стовпы на дырва до паління.

Коли пришла електрифікация, стовпы зас вкопали, затягли дроты, спорядили трансформатор и пішли.

В хыжах то юж собі сами запровадте електрику, повіли на одходне. Внет пришов до села приватний електрик з помічником якій мав фірму што ся звала "Jasność", и тот закладав людям "світло".

Уйкови барз ся тата електрика сподабала, и коли мав кус часу, то юж летів там де майстер робив, и смотрів як тот робить свою роботу. Но, и знаете, так уйко вшытко підсмотрів, же сам юж быв електриком, хоц нияких курсів ани приготовління до того фаху не мав. Про електрику знати вшытко, што треба знати, а навет кус більше.

Так придавав ся людям. Направляв як ся дашто псуло, и повторяв: "Да буде світ". Але раз в Філька при молочыню, коли направляв – бо мотор штоси "шванкував", уйко всадив руку під розрушник, и го так "копло", же аж дым му з пальців пішов. Думали, же уйка забило, але тета Олена – баба мудра, бо и в Гамериці была, порадила жебы уйка закопати до гною, то гній з нього електрику витягне.

Закопали го в гній, так же лем му гамбу было ледво видно, но и помогло. Уйко ожыв, лем потім не міг ся лахів допрати.

Думате, же по тім выпадку уйко дав покій з електриком? Та де! Зробив ся барже завзятий. Купив си такы щыпці з ізоляцией, гумовы рукавиці и сърубокруты (од велького по малий), жебы голом руком съруб не одкручати. Люде юж так му вірили, як найліпшому електрикови. Як лем дакому "коркы спалило", або лямпа згасла, то юж посылали по уйка Люшню, а тот летит zo своіма приладами и бере ся до роботы.

Бывало не раз, же лем треба было жарівку вымінити, або корок. Но, уйко як знов, же ся не rozумiют, то любив гребати довше в електриці. Ходив то ту, то там, мырчав... о штоси ту не добре. Треба ишы там пізрити... но, но. А потім повів, же юж ест добре, и світло ся засвітило. Заплаты "не хотів" брати. Брав лем за материял. Коркы якы не были спалены, бо він давав "новы" (спрытні підвватуваны), а тамты ховав до кышені. "Выміняв" гніздка, вылучники, оправки - хоц были добры, и давав свои "новы", а стары метав до торбы - "часом з того дака сърубка ся може придати, то возму" - бесідував.

З часом, здобыв уйко и такы гакы, што в них мож по стовпах ходити - "стовполазы", пас широкий з ланцком до припинання ся на стовпі. Так то уйко став "самовистарчальным" в електричных приладах. Зо вшыткым си радив, а люде частували го палінком, гостили, а він николи не одмовляв.

Мы хлопці, часто до уйка заходили з фляшком. Закусити все дав, переважно сыр, масло, огурцы. Але фляшки николи не ставляв. Тепер я часто "асистував" уйкови и смотрів як він тогу електрику робит.

Дізрів тото уйко, а же чомси мя любив, то скоро впровадив в тайны той професії. Як не было довше роботы при електриці, то уйко ся зле чув. Ставав ся нервовий, несвій.

Купа люди ся збрало на похороні, а тільки було вінців и букетів! Лем учасники той смутної процесії, чомси не були смутни, як бы ся скріти підсъміхували, шептали єден до другого: но нарешті го чорти взяли...

Декотры просто з цмонтеря пішли до корчмы "опити" Сафатову смерт. Ледво totы учасники похорону вспіли выпити по пиві и по три погарики "чистой", як Сафат Кліщ, хоц мав скерування в якім стояло чорно на білім "за злы учынкы, приділений до Пекла", влетів до райской почекальні и од разу остро до секретарки, Marii Magdalены:

– Гей, дівусь! Повіч св. Петрови, же безправно ображений Сафат Кліщ, просит о авденцию.

Коли Петрови о тім донесла, то аж ся му на лысій голові, решта волося зіжыла.

– Хто? Кліщ! – З нервів гукнув, гывтаючи дві таблеткы "еленіум". – Вышмарте го! Жебы мі ту ним не смерділо!

Петро тремтячом руком выкрутив номер телефону.

– Гальльо! То ты, св. Ілія Пророк? Каж запрігати в свою огнисту колесницю, воз зо двух ангелів и завез того проклятого Сафата Кліща – просто до Пекла! Оддай сволоч чортам, и не забуд взяти поквітування.

Як верещав, як ся одгражав Сафат, заперав ногами. Нич не помогло. Тугы ангелы вхопили го и шмарили на огнисту колесницю, а пак довезли в Пекло. Чорти деликатно взяли Сафата Кліща на вилы, шмарили в котел з горячом смолом під номер інвентаризацыйний 69999. Сафат сплюнув смолом и заверещав:

– Підлякы! Чекайте, вы ищи мя попамятате!

Но, и ту в Пеклі зачав Сафат Кліщ комбінувати, думав як бы то чортам докучыти.

Выхыляв голову з котла, жебы відіти што ся діє. Але за таке кажде "выхыління", Сафат доставав по голові вилами од дижурного чорта. Взяв він и выгрыз в котлі (хоц мав лем решту зубів) малу щербину, през котру обсерував што ся довкола робит.

По якісым часі, не знам яким способом, на столі Люцифера появило ся писмо од Сафата Кліща, такого змісту:

"Володарю Пекла! Вас тот безпорядок доведе до руїны. Жадна програма занят ся не провадит, під котлами палят, коли ім ся захце. Обслуговий персонель грає в газардны гры; очко, покера, попрітім вульгарні ся одзывают. Коли ём просив вчера о книжку скарг, то мі показали фігу. Не буде секретом, же в Пеклі шырит ся корупция. Смію донести, же в котел нр. 6666/ббг преляли з мого три відра смолы, в наслідок чого температура в мене впала до +666 градусів, што не згідне з регуляміном, нарушат то технологію пекельной нормы и статут".

– То Сафат Кліщ в нас?! Серст на Люцифері ся зіжыла, од рогів по конец хвоста. – Ага, то сь. Петро мі тоту свиню підшмарив. В Рай го, сукінсына!

Того дня чорти дискретно перешмарили Сафата Кліща през райський паркан.

Та то воліюще беззаконіє – чытав внет скаргу Петро, достарчену через Сафата, де тот писав, чым то святы ся не занимают.

Заміст корыстной роботы, то си бренкают на гушлях, а при райській брамі не пильнуют? Коли ём перший раз гвошов до Раю, ани мя нихто не зауважыв! А небесны дівиці, то през пліт чортам языки вказуют. Де ту моральніст!

- О, Боже, тот зас ту! – Петром аж затриясло.
– А в Пекло го зараз!

Так то през пару років перемітували Клішом, з Раю в Пекло, а з Пекла в Рай. За tot час, з причини Сафата, з Раю зробило ся Пекло, а в Пеклі жыття чортім так обрыдло, же мало не подуріли.

На конец Рай з Пеклом порозуміли ся – дішли до згоды. Спільными силами доставили Сафата Кліша на Землю.

А вы добры люде, пилнуйте ся на Земли, бо Сафат Кліш, зас ест серед вас.

Трик

До війны в Бортнім, никто більх увец не ховав, лем самы чорны, а зачынали впроваджати расу т.зв. півкаракулів.

Были то уці велики з чорном кучерявом вовном, але як уця была старша, то помалы зачынала сивіти. Тоту расу поперала т.зв. Ізба Рільнича. Такы уці знакувано (кольчыкувано), а іх власники доставали часом пару золотых "премій" и ампулкы "дістолю". То быв лік на мотылиці.

Сусід М. Мадзік достав "урядового" зародового барана, котрий по трьох роках переходив на власніст газды.

Быв то велич бараниско як гача, з великыма закрученыма рогами, з широкым хвостом як ціджальница.

Початково быв лагідний, але пастухи му докучали в тот спосіб, же піднимали му хвіст и од споду, де быв голий, кляпкали по нім долонями, же аж голос ишов. Але того ся хыбаль баранови не барз подабало, бо по таким клепніню, початково втікав, а пізнійше обертає ся и грізно смотрив на такого інтузя, якбы хтів повісти: Одчыш ся, бо!...

Аж єдного разу, обернув ся и Осифового Ваня так бацнув, же тот полетів під меджу и там впав.

Од того часу баран бів, и то што раз ліпше, и кого попало, з вынятком свого газды, так же юж никто ся не одважыў ляпнути го під хвостом.

Раз коло склепу на Мадзікові загороді одбывав ся перегляд расовых увец. Перегляду доконував пан агроном, інж. Юрек (таке мав назвиско) з Горлиц. При перегляді знакував декотры штуки, закладаочы ім "кольчыкы" до ух.

Тому кульчыкуваню призерав ся з зацікаліньем, сынок Мадзіка, може 5–6 літній Фецьо. Стояв коло агронома, смотрив на його роботу, и што хвильку вытерав ніс рукавом, котрий аж ся блищав. Пан інжынер звернув на нього увагу:

- No, со mały, podoba ci się to? - A twój tata ma owce?

- Е, певно же маме – похвалив ся Фецьо. – А якого маме барана!

- О, гын нянько з ним стоят – и показав пальцьом в керунку, де отец Михал з папіросом в зубах бесідував з хлопами и тримав на припоні свого "стадника".

- O, widzę, widzę - idę i powiedz ojcu, niech tu przyprowadzi tego tryka - повів пан Юрек.

В нас уця – то была уця, ягниця – то была ягница, а баран, то пся маць – быв баран. О триках зме не чули. Але Фецьо зрозумів того по свому, так скоро полетів до вітця и гварит:

– Няню! Пан інжынер казали жебысте припровадили стрыка. – А стрык Фецко косят овес за Кыцірком, ци полетіти и повісти, жебы зараз пришли?

Згідно з тарифом

Жена пішла до роботы вечером, на другу зміну до шпигталя, бо там робит як медсестра. Я зас умовив ся з колегами на карты, же сой пограме, а попритім ся дашто и выпе – річ нормальна.

Мали зме ся зыйти в Василя, він самітний, то в нього ся вшытки добрі чують.

Юж єм ся позберав, зостало лем краватку завязати, а ту нараз, як заболит зуб, черін, на вишній щенці. А болит! Як бы мі дахто шыло вбив в ясна. Полокам шалвійом, прикладам вату з водом кольоньском – болит штораз гірше. Курю папіросы, еден за другим, літам по мешканю як дурний, а ту біль! Здає ся, же мі голова трісне.

Учитель Роберт, што під нами мешкат, принюс мі фляшку "ракії" (бо недавно вернув з Югославії), жебым сой выпив и перестав дудніти му над головом. Тото тіж не помогло, а граня в карты, то ся мі давно одохтіло.

Наймудрійша на нашім поверху, баба Вероніка, порадила мі стояти пів годины босыма ногами на розогрітій цеглі. Пекло, мало-м ся не пісьцяв, але пів годины єм выгтримав, лем же проклятий зуб болів дале.

Нарешті єм ся додумав, же треба піти до лікарні и вирвати заразу. Приходжу там, а ту замкнено, то погнав єм до скорой допомоги (на поготове), де пані дохтор потвердила, же мене направду болить зуб, але на то нич не порадит, бо она гінеколог, и до зубів ся не бере. Радила потерпіти до рана, аж ся явит стоматольог. О, Боже! Дякую за раду.

Тримаючи ся за щеку, вертам домів проклинаючи, а прокляв єм вшытко што было до прокляття. На мое терпіння звернула увагу дозорчыня (дай і Бог здоровля!)

– А, балисте в поготовю? – звідала.

– А, быв! – зарычав єм.

– И што повіли?

– Казали чекати до рана, а я хыбаль здурію – зайойчав єм – бо як видно, то нас зубы мают право боліти од девятой години з рана, до пятой по полудни.

– Йой, не терпте, лем ідте до приватного.

– До приватного? – А де він мешкат?

– Та, в другім підізді, під девятым номером, лем знate што? Він то так нелегально, бо знate як то ест, він бы мусів податок платити. А так, то по файранті си дашто доробит. А гроши, то він не бере за услугу, то курку возме. Вы го хыбаль знate, то тог – такий низкий, што так сподні завсе підтігат.

– Йой, барз вам дякую, же–сте мі порадили. – А куру? Йой Боже! Та я бы цілий курник дав, жебы ся позбыти того болю.

В комірці були дві кури, якы жена котрысого дня купила на базарі, жебы было на запас, и докормляла іх окыршынами хліба.

Вхопив єм якысу торбу и полетів до комірки, але куры крянчали и не хотіли ся дати вложыти

до торбы. Треба ногы ім звязати, але неє мотузка, то подер єм хусточку до носа и ньом повязав ноги кокошкам. Товды юж без біды поклав іх до торбы и погнав до дохторя.

Быв дома. Куры шмарив до ванны, підтягнув сподні и казав сідати на фотель. Заздрів мі в пыск, жебы знати котрий то зуб, и аж ся цофнув:

– Иде од вас горілком!

– Є! – гварю. Ратував єм ся, чым міг; ракійом, водом кольоньском и горячыми цеглами, але не помогло.

Дохтор ищи раз підтягнув ногавки, взяв якісь кліщы, казав мі широко пыск отворити, шарпнув раз, шарпнув другий – аж мі в очах потемніло, але потім біль минув и відів єм штораз яснійше.

– О! Господи, яка ульга!

– Но, то вшытко – повів дохтор, и зас підтяг сподні.

Смотрю, а на столику коло щипци лежыт тот мій холерний зуб–черін, а коло нього другий.

– Дохторе – зайочав єм. – Та вы мі вырвали два зубы!

– Но, певно же два. – Бо вы прещін принесли дві курки. Я хочу, жебы вшытко было згідно з тарифом. Єден зуб – єдна курка.

Вымріяний телевізор

Мій знаємий, Мариян, колиси оповів мі про своє горе. Жаль ся мі го зробило, том го потішув и домів приняв. През два рокы, жена го грызла, як червак дерево.

– Лем достану пару злотых підвижкы, а она юж мамре свое – скаржыв ся Мариян.

– Значыт ся – не думаши купити телевізора?

Гнес здає ся то съмішне, коли телевізор "на ході" мож найти на съмітнику, хоц товды было інакше.

Мариян спустив голову і нич ся не отзыват.

– Но, што мовчыш, баране? – Жену за шмату маш. Раз быс ся в жытю одважыв зробити мі приємніст – буркнула в його сторону. – Вшыткы порядны жінкы, вечером перед телевізором сідают, а я до горци и мисок, бо я для тебе то лем кухарка и помывачка. Што то я вартам? Што я знам?!

Сяде Мариян при столі істи, а она дале свое; знущаши ся, поневераш...

Нераз Мариян не выгтримував, метав вжышю на підлогу и вылітував з хыжы. За злости метав каменьком до пса, або за котом и одрывав штажеты од плота, жебы ся успокоїти. Але од якысого часу, з каждой выплаты потаємно одкладав (раз більшу, раз меншу) суму гроша на телевізор. А по двох роках, порахував тот одкладаний піняз, и оказалось ся, же на телевізор юж буде.

Тішыв ся, мало не скакав з радости, же буде конец його терпіння. Буде мала жена тот телевізор и перестане го мучыти.

Попросив двух колегів. Пішли з ним по тот телевізор, дорадили и помогли принести.

В склепі колеги дораджают - тоты туньши, але Мариян гварит:

- О, ніт! Кольоровий! – Най має баба, бо два роки чекала.

Заплатив. Выходят зо склепу, Мариян передом иде танцювальним кроком, розрадуваний, за ним колеги, Штефан и Гнат, таскают скриню з телевізором. Входять до хыжы, а жена стоїт в дверях и коле очами як іглом.

- Но, Настусю, нарешті маш. – Він тепер твій!

- Хто?

- Но, телевізор, о котрім ес мріяла.

Закусила зубы и съчыт як змия.

- А мене тепер, де?

- Што з тобом, миленька? Прецін так ес хтіла...

- Ага, обрыдлам, постарілам, медже люди зомном ся встыдаш, и до театру и до кіна. Знам. Коханку маш! А мене за туго скринку хочеш посадити. Не дочеканя! Розвалю, порубам, а до ньой ся тіж доберу!

- Што ты плетеш?

- Стуль пыск! Я знам вшытко...

Но, и такое то было. През пів року Мариян ночував в мене, але по розводі, достав мешканя.

Не спийте при огню

Кундрат з "Ющаківки", так як другы газдове в селі, на весну выганяв уці и другий статок (худобу) на пасвиска, де были през ціле літо, аж до осени. Там з іншими пастухами пас Кундратовы овечки, ялівки и быцьки, його сын, Васьо.

Котрысога дня, а было то деси по яри, Васьо наступив ногом на острій камін, а же быв босий як іншы пастухи, барз си туту ногу скалічыў. Кров текла з раны, а Васьо плакав, бо го боліло.

Єден зо старших пастухів приложыў му на боляче місце якысе листя, выцдер з гуні кусок підбивки яком обвязав рану. Потім сів на коня, Василька посадив перед себе и так оба звезли ся верхом до села. Іх худобом заняли ся іншы пастухи.

През довшій час Василько не міг пастушыти, так што сам Кундрат мусів ити в толоку пасти свій статок, покля Василькови нога не оздоровіла.

Єдного вечера сідив сам при огниску, зів якысу вечерю, але скоро зачало ся му дримати. Вечыр быв теплій, зато Кундрат не ішов одраз до колибы, лем люг собі при догасаючім огню и твердо вснув.

Так ся складо, же тамдиваль вертав з другого села, Быканічів Данько.

Підышов ближе огня, коло котрого спав Кундрат и сильно храпів. Так Данько сой задумав, жебы сплячому зробити даякій збыток.

Не дуже ся застанавляв, лем взяв з огня розярену головню и положив єй Кундратови при пяті, а сам скрив ся за ядлівець.

Відомо, же хто бoso ходит, то скора на споді ноги робит ся груба и тверда як золівка. Так, же дост довго зышло, коли ся Кундратова нога нагріла од той головні. А коли ся довго гріє, то скоро не вистыне.

Лем раз храпаня втихло, а Кундрат з криком зорвав ся и зачав підскакувати, а потім пустив ся біgom довкола кошара, але што кус притупував и кричав: Йой! Ци тя Бог... не докінчав прокляття, лем гнав дале, так скоро, же аж три раз облетів кошар.

Данько за ядлівцом аж ся дусив зо съміху, але не одозвав ся, лем тихо одышов до села.

Юж в зимі, Кундрат зо своїм сусідом Грицьом, сідили собі в Хаймові корчмі при столі, на котрім стояла велика зелена фляшка палінки з якой си поливали до погариків и выпивали "по еднім".

За другим столом з іншым газдами сідив, тіж при горілці, Данько Быканичів. Він обернув ся, а быв юж добрі підпитий, и звідує ся Кундрата:

— А памяташ, як ем ти коло кошаря пяту припюк? — Йой! Як ты товды в коло того кошаря танцював чардаша! Та зо съміху мож було тріснути, ха, ха, ха — розсьміяв ся голосно Данько.

Кундрат згадав тамту пригоду, и аж побілів.

— То ты мі товды totу головню до ноги приложыв?

— Є, та я! — одповів розсьміяній Данько.

— Йой! Жебы тя ясний шляг трафив! — Заверещав Кундрат.

Вхопив зо стола фляшку и тріснув ньом Данька по голові.

Данько з розбитом головом впав з лавки на землю (підлоги в корчмі не було). Тяжка фляшка з грубого скла розлетіла ся на дрібны куски, а з головы текла кров.

Хлопи што там були, зорвали ся на рівны ноги и зачали іх розділяти, бо Кундрат дале рвав ся до битки.

Данька вывели з корчмы, бо треба му було завити раны на голові, а мав іх пару.

Коли юж Данька вывели, в корчмі ся успокоіло, товды Гриц зачав Кундратови дорікати:

– Знате што, куме? Барз глупі сте зробили, же сте го фляшком втяли. Не треба було.

– Цекав ем ци вы бы інакше поступили?

– Шляг го трафив, так мі огњом пяту припюк, же ся мі потім ціле літо оберала, и шкульгав ем аж до осени. – А вы о нього ся не бійте! Фрас го не возме, а голова скорше ся му загоїт, як моя пята – одповів Кундрат.

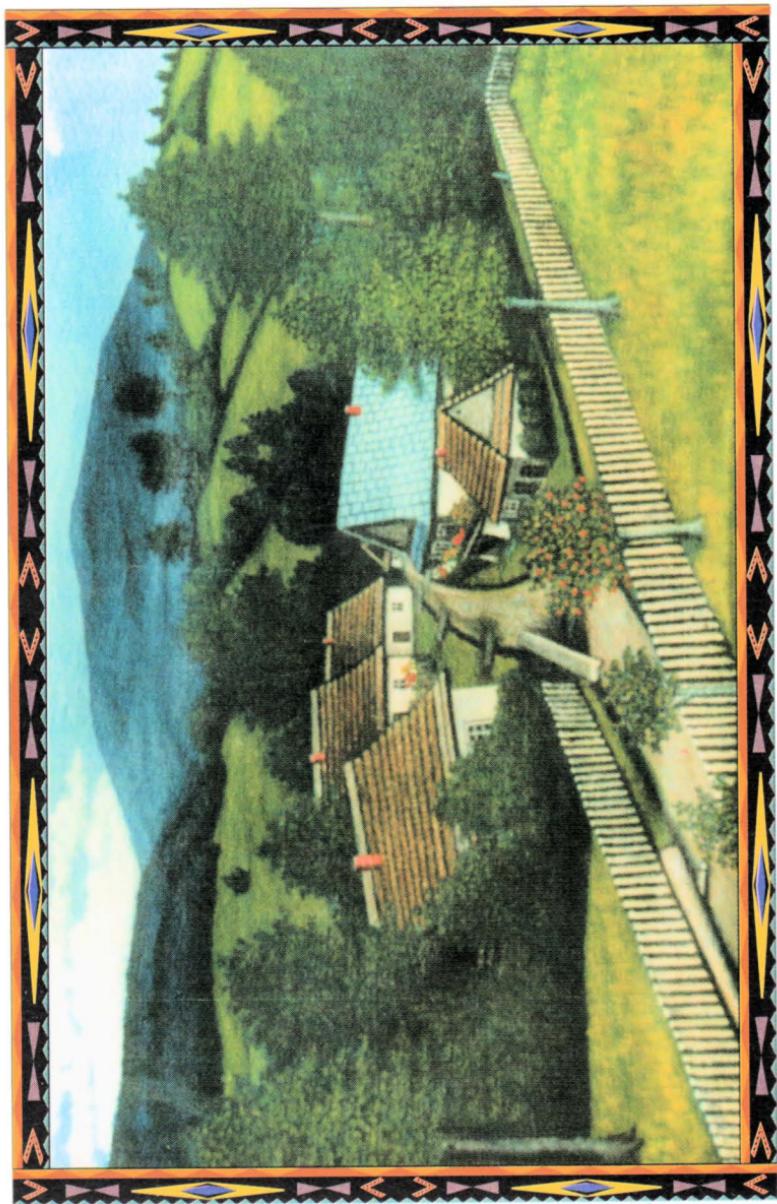
– Йой, куме! Што вы плетете? – Підніос голос Гриц. – Та чорт з ним и його головом. Mi ходит о тото, же моглисте дачым іншым праснути в тот його кудлатий леп, а не фляшком, в котрій ишы праві же було пів кварти такої доброї оковитки. А вы єй змарніли. А не шкода то?

– Ага! – засыміяв ся Кундрат – о тото ся вам розходит. Сідте куме, я то зараз направлю.

И закричав голосно Кундрат:

– Гей, Хаім! Дай нам гев ишы пів кварти, такої самой.

Горяча замішка

Быв-жыв в нашім селі при церкви якысий газда о призвиску Сыпівак, здає ся мав імено, Роман. Мешкав сам, бо жена давно померла, а дівка вишла заміж, то пішла з мужом на його газдівку.

Сыпівак быв сам, то и сам сой варив, а же не мав юж зубів, то найчастійше варив замішку (де інде звали чыр) з муки оркісяной, або пшеничной, такої разової з млинця.

Єдного дня, рано, Сыпівак зварив собі той замішки, одставив на припецок и добре омастив топленым маслом.

Юж мав істи, а ту входит до хыжы циганка, здає ся же была з Кривої.

Сыпівак ся зморщыв, бо не любив циганів и вшыткых што жебрали. Злій быв сам на себе, же двері не замкнув перед жебраками, што, все робив, та не лем він єден.

Але трудно, гвошла, та гвошла. Циганка повіла "Дай Боже Щестя" и зараз гварит:

– Йой! Як мі г-vas запахла замішка. Так бы-м зіла бо ем наше.

Сыпівак штоси придумав, жебы позбыти ся з хыжы непрошеноого гостя, бо повеселів и повідат:

– Знаш, я дав бы-м ти замішки, лем же я ся брыджу циганів, так потім не міг бы-м юж ужывати ани той вжыші, ани миски. – Як маш до чого взяти, то ти черпну.

– Йой, та не мам газдусю нич такого, до чого бысте могли черпнути.

– Є, та дам ти до жмені, як ес голодна.

– Є, та де бым брала в руки замішку – одрекла циганка.

– А чом бы ніт? – здивував ся Сыпівак. А смотр яка файна, пшенична, а масла дуже єм дав!

Циганка рада, не рада, підставила пригорщи.

– Но, та дайте – рекла.

Сыпівак набрав повну вариху горячої замішки и черпнув циганці в підставлены долоні.

– Йой! Яка горач – крикнула и зачала перекладати замішку з руки до руки, але горячий чыр прилип до палци и медже палці, парив немилосерні.

Циганка не выtrzymала и шмарила замішку на землю. И хыбаль на тото чекав старий Сыпівак, бо скричав голосно:

– То так! Ты холеро! Мойом працьом и Божым даром намітуеш? Я тя ту зараз...

Вхопив мітлу и прогнав циганку з хыжы. Пішла горі селом. Проклинала Сыпівака, його замішку, и дула на попарены пальці.

Більше до той хыжы не заходила, з чого Сыпівак быв барз рад.

То была "чиста" правда, бо мі тото мама оповідали.

Но, и пошто там ліз?

Циган Ницифор, як то циган, мав маленьку кузиню, а быв дост добрым ковалем, мав тіж гушлі, бо часом покус грав. Не знам, чи цигане були побожны, чи ніт, хоц знам, же до церкви рідко ходили.

Коли дахто звернув дакотрому увагу, чом не ходит до церкви, то тот одповідав: Но, пішов бым, але не мам в чім, преці не піду до церкви обдертий, бо то було бы гріхом, а и на оффіру не мам гроша.

Але раз в Великій Четвер, Ницифор пішов вечером до церкви на "Страсти Христовы". Стояв, клякав, хрестив ся и бив поклоны – просто, робив того што іншы. Слухав як священик чыгав з євангеліі, як то жыди Христа мучыли, аж замучыли.

Так ся тым Ницифор переняв, же просто з церкви полетів до Мордка, што мав корчму в селі.

З плетаря (то такій пліт) выдер смерековий сук, влетів до жыдовой корчмы, и давай тым суком окладати Мордка де попало, так, же аж поламав на нім тот колик. Кричав попритім:

– А маш! А маш! То зато, жес Христа замучыў!

Мордко, барз побитий, зараз на другий ден пішов на поліцию, де показав своі синяки.

Поліция вшытко списала, а потім справа пришла до суду.

В суді, судя ся звідує оскарженого Ницифоря:

– Чом він без жадной причыны побив Мордка?

– Як то, без причyny? Вибив єм го зато, же він Христа замучув.

На тоты слова судя крикнув:

– Не плет глупот! Мордко никого не мучув. Він лем походить з того покоління.

– Є, пане судйо! Я му и по колінах добрі навкладав.

Мимо того поясьніня, засудили Ницифоря на пару тыжни гарешту, котрий як гварив "минуло, якбы з бича стрилив".

Деси за рік Ницифор зас пішов до церкви на "Страсти Христовы", де з величым здивуваньом вислухав євангелиї.

Єгomoцьць чытали зас того саме што влони.

Циган вишив з церкви не чекаючи на закінчыння одправы, наложыв шапку, махнув руком, закляв під носом и пішов домів. В хыжы так повів до жены Євки:

– Знаш што, бабо? Не вартало ся мішати. Глони го мучили, а потім воскрес, но и добрі! Але того року, як єм чув в церкви, то він, тот Христос, зас там поліз медже тых жыдів, а тамты од нова го били. Де розум? Та чом не втікав?

Целібатяр и млинець

В єдинім селі, але то напевно не було в Бортнім, ани в Волівці, ани в Перегримці. Не було то тіж в Пригонині, ани в Баници чи в Свіржові,

бо в тых селах парохій не було, а священики доїдждали.

В кождім разі, було то юж в тих часах, коли до нас зачали приходити священики без жен, званы през лемків "целібатярами".

Так тіж до того села пришов целібатяр. А же быв молодий и пристійний, та нич дивного, же бабам ся подавав. Не лем він бабам, йому декотры тіж ся подабали.

По якысім часі, як юж ся в селі заакліматизував, зо вшыткыма парохіянами познав, так ся осьмілив, же зачав з єдном молодом жінком ся домовляти.

А була гарда! Чорнява, висока и зграбна. Мужа мала, але діти наразі не було. На плебанію часом ишла, удаочы же треба дашто єгомосьцьови занести – річ нормальна, але за часто не можна було, бо люди бы зачали обмовляти, а и муж міг бы підозрівати.

Они хотіли частійше ся спотыкати. Аж раз трафила ся нагода на довше спіткання.

Улька, бо таке мала імено, повідомила єгомосьця, же єй хлоп того дня іхат з зерном до млина, а там му зыйде праві цілий ден, то будут мати час для себе.

Хлоп склав міхы з зерном на віз и поіхав до найближшого млина.

Єгомосьць зас потоком и поза плотами, незауважений през никого, пришов до хыжки.

Улька найперше єгомосьця почестувала чым лем могла, а потім, то було "по тім"... Так собі лежали спокійні під перином, а ту лем раз почули чеберк воза и голосне пррррри!

– О Боже, старий юж з млина вернув! Де я ся сховам – шепче бідний зо страху єгомосьць.

– Ходме скоро до сіни – повіла Улька.

В сіньох стояла велика скриня, з котрої зерно вичерпано до міхів і завезено до млина. До той скрині сховала Улька голого отця. Там тіж шмарила його реверенду і решту лахів. Сама зас зашмарила штоси на себе і пішла отверати двері, до котрих юж голосно добивався єй муж.

Отворила і так ся звідус:

- Є, та што ся стало?

- Стало ся того, што ся стало! - одрюк роззлощений хлоп.

- Холера, на дармо єм гнав коні. В млині ся штоси попсуло, і не меле. - Повідали, же більше як тыжден будут направляти.

Выпряг коні і пустив іх за пліт пасти, а потім рюк:

- Зерно треба з міхів всыпрати до скрині.

Улька аж ся затрясла.

- Є, та чого всыпувати, най буде в міхах, преці за тыжден зас поіхаши до млина, будеш мав готове.

- Ніт - одповів газда - не буде в міхах, бо бы іх мышы погрызли, подіравили.

Вхопив з воза міх з заміром всыпрати зерно в скриню.

Коли отворив єй, аж оставпів, як гвідів там голого ксендза.

Віздрів ся, але Улька юж гнала в сторону потока, лем ій голы пяты блискали. Товды зас ся обернув до склюблена в скрині духовника.

- Ага?! То так егомосьцюньо поступлять, з чужима бабами ся лайдачыт? А в церкви кричыт "не чужолож". - Но, шлаг тя трафит, я ти покажу!

Ксьондз встав і зачав вдівати на себе лахы, а потім з плачем благав газду:

– Прошу вас, не повідайте никому, бо мя выженут з парохії. Я юж нигда так не поступлю, а вам вынадгороджу, чым лем буду міг. Мам гроши, дам вшыткы што мам.

Але газда ся не злакомив.

– А што ты сой думаши? Же за пінязі вшытко ти вільно? О, ніт! Мене не купиш. Але жебы–с знат, же я не такій мстивий, то тя не знищу – не повім никому. Ты за то маш змолоти тото зерно што–м го привюз, в млинци. А тепер, вон мі з хыжы!

– Зараз піду – одрюк отець – лем вдію черевікы. Черевікы были в хыжы під постельком.

Так то єгомосьць довгий час, украдком вечерами, приходив до газды и молов в млинци зерно на хліб насущний, а же він николи в жытю того не робив, так з початку барз му тата робота ішла тяжко. На руках од млинчарки мав самы міхирь, але з часом набрав вправы, а міхирь заміняли ся в тверды мозолі.

Ходив так молоти гардых пару тыжнів, а коли скінчыў, барз ся втішыв, же аж з той нагоды з газдом выпили фляшку церковного вина.

По тім тяжкім труді, розкішно одпочывав. Постановив сой, же більше з парохіянками не буде ся задавати.

Од того "трафунку" минуло хыбаль пів рока, може більше, як єгомосьць ішов до школы, де вчыв діти релігії. Так иде собі дорогом, а ту як раз Улька переходит з відрами повныма воды, якы несла з потічка.

Миняючи отця, усьміхнула ся и моргла до нього. Єгомосьць зморщыв ся и вищідив през зубы:

– Што, мука ся вам скінчыла? Може бы–с хотіла, жебы–м ходив зас до вас, молоти в млинци, га?

"Пікчер"

Давно тому, жив в нашім селі газда, а називався Гліва. Яке мав ім'я, юж не памятам. Зато памятам з оповідання старих, який з нього быв потішний псотник. Оповідали, же цирковий комік не потрафив так розсмішати люди, як Гліва.

В Бортнім Гліва мешкав близко плебанії, то и часто любив там заходити. Ма ся розуміти, же до покоїв ся не пхав, бо и пошто? Він заходив собі до т.зв. челядної кухні. Было то дост велике поміщчня де ся варило для челяди (челядью називали тых, што служили), котрой было дост дуже, бо поля парохіяльного было дуже и ліса кілкадесят гектарів. А худобы, кони и пацят, то як на фольварку, то служби треба было, жебы обробляла поле и при худобі зробила што треба.

В тій кухні, Гліва сідив собі близко пеца, бо любив тепло. Закурював файку и навязував бесіду, найчастійше з кухарками, бо з бабами ся му найліпше бесідувало. А и священик тіж часто в тій кухні любив быти и дражнити ся з Гливом. Але тот любив си нераз "попустити" и то так голосно, же аж горці на полици задзвонили.

Товдь вынимав файку з зубів и з вимовком звертав ся до о. Володимира:

— Ой! Єгомосьць, чуєте што тоты ваши бабы роблят? При них то лем чловек встыду ся наіст.

На то єгомосьць одповів:

– А я вам юж не раз Глива, гадав, жебысте ишли медже свині, а не медже бабы.

Моя тета Марина, поїхала до Гамерики, іщидало перед першом світовом війном. Тета жила там з того, же утримувала т.зв. буртовників (кватирників) яким винаймувала на піддашу кілька малых кімнаток. Мешкали там робітники, які теті платили за "бурт", іджиня и праня. На тім "бурті" в тети були самы руснаки, переважні бортняне.

Нашов ся там и наш Глива, все скорий до збытків. Быв тіж тетин сусід, Гриц званий "Галіщын" (назвиска не знам). Повідали тета, же тот Гриц дома жив в біді, а ту в Гамериці мав роботу дост добру, то и вело ся му незлі.

Так деси коло теты бесідував, же хотів дати зробити собі "пікчер" (знимку) и выслати до краю, найвидят якій він пан тепер.

Підслухав туту бесіду Глива и так гварит:

– Нигде Грицу не ход. Я мам апарат, и я тобі зроблю "пікчер" як никто. Прид в неділю по Службі Божій, лем ся красно позберай!

В неділю по полуудни Гриц приходить, убраний як до шлюбу, лем волося мав як щетина, тверде и стырчало му на вшытки стороны. Зауважыв то Глива и гварит:

– Йой, человече, з таком чуприном не барз ся надаєш до "потретування".

– Бо мі ся волося не дає уложитьти – одповів застараний Гриц.

– Так знаш што? – Рече Глива. Воз смолы и посмаруй ньом волося, то ся будут добре тримати. Потім вмыеш.

Гриц послухав. Глива казав му стати перед сходами што вели на піддаша, а сам пішов по апарат.

Гриц стояв, розстегнув "дзякет" жебы видно было камізельку з ланцушками – девізками од дзигарків.

Глива вышов до половины сходів, спустив сподні и кричыт до Гриця:

– Но, юж ёс там готовий? И выпняв голий зад на Гриця (а мав быті "Кодак").

Потім тета не могли змыти Грицьови смолу з головы. Жадне мыдло не помагало, аж камфіном удаля ся смолу розпустити. Такій быв наш Глива.

Догасаюча ватра

Ілька Пандяка памятам ищи з перед війни як доброго газду. По війні разом з іншими лемками Ілко быв виселений на Західні землі Польщі, и хоц достав там зруйнувану газдівку, то треба признасти, же барз скоро разом зо женом и дітми, як то гварят, поставив ёй на ноги, и зас быв єдним з найліпших газдів в селі. Бо Ілько чытав дуже фаховой рільничой літературы и газдував по новому.

Хоц поводило ся му на Заході добрі, а діти покінчыли вышы и середні школы, але туга за рідном Лемківщыном не опушала го нигда, а ищи барже його жену, Євку.

Коли 1956 року била можливіст декотрым лемкам повернути на рідну землю, Ілько приіхав до рідного села. Його хыжа стояла, але была занята през осадника и барз знищена.

Коли зас осадник спостеріг, же Ілько хоче вернути, але лем до своєї хыжы, то загнув таку ціну, за котру можна було вільну купити.

Не погодили ся и Ілько вернув на Захід з ничым, але Євка не давала му спокою, конечні хотіла вернути на своє съмітя.

В недовгім часі Ілько знов приіхав до рідного села, але удавав, же газдівку хоче купити де инде.

Осадник як ся о тім довідав, то сам зачав за Ільком ходити и нагваряти го на купино, опустив праві половину з того, што перше засыпівав.

Так Ілько купив своє газдівство. Стодола на впів завалена, съпанец цілком знищений, а по оборозі ани съліду. Хыжа в оплаканім стані. Найперше хтоси здер з ньой бляху, на тото місце осадник дав папу, яку вітер поздерав в дуже місцях и в дошовы дни до хыжы ся ляло, так же з постельом треба було "іздити" од кута до кута.

Ілько вернув зо женом и старшим сыном. Молодший и дівка пішли до міста, там працювали, и так зостали на Заході.

Ілько з місця взяв ся до тяжкой роботы. На Заході доробив ся гроша, бо газдував, бо не пропив, не прогуляв, лем одкладав, а ишы барже шпарувала жена.

Тепер на тоты одложены гроши было барз дуже місця. Найперше Ілько взяв ся за будову стайні и стодолы, жебы худоба мала де ся помістити. Сами мешкали наразі на впів згнитій хыжы, лем же дах юж полатали и до середини не ляло.

За недовго Ілько выгнав на пасвиско кільканадцет штук рогатой худобы, кілька овечок и пару гардых кони.

Зас быв найліпшим газдом в селі. Державі продавав парудесят тисяч літрів молока річно, пару штук опасеных быків и теличок. Поле было засіяне и обсаджене, травы по пояс.

Тепер Илько взяв ся будувати хыжу, але порядну, мурувану выставив, поверхову з выгодами – тепла вода, ванна и центральне огрівання, як в місті.

А коли юж вшытко было готове, товды Илько в тій новій хыжи зробив сынови весіля, и то не aby яке! Ціле село запросив. Грали лемківски гудакы. Гостили ся цілы три дни, а поправляли зо два. Илько хоц ощадний, але не скупий, на такы справы гроша не жалував. Тішыв ся, же Славко, його сын, взяв собі жену зо своіх, працьовиту лемкыню, то поможе и при газдівці, а и Євкі буде тепер легше, бо років юж мала шістдесят два, зас Илько шістдесят сім.

Недавно довідав ём ся, же Илько Пандяк здав газдівку державі за ренту, и же його жена Євка померла юж два рокы тому. Барз ём быв тым порушений, и коли трафила ся нагода, выбрав ём ся одвідіти старого Илька.

Автобус з Горлиц приїхав пляново. З пристанку до Илька лем пів кільометра, то за пару минут быв ём на місци.

Заходжу на подвіря, якоси пусто и смутно, неє того руху, як перше.

Під стодолом ржавіє в коприві плуг, культиватор, сівник и іншы машины. На подвірю стоїт на трьох колесах "Сирена", котру обдзюбует пару кур. Нихто ня не витат, як то колиси бывало. Входжу на ганок и до хыжи.

Перед дзеркалам внучка Илька, Оля чеше модну фризуру, а ей старший брат, Богдан сідит при

столі, на котрім стоїт магнітофон и грає голосну джезову музику.

— Добрий ден! — кричу голосно, жебы перекричати тот пекельний галас.

Якося Оля ня почула, бо обернула ся од дзеркала в мою сторону.

— О! Уйко Гриц! И до брата Богдана:

— Стиш tot холерний магнітофон, бо слова не чути!

Богдан виключув апарат.

— А де ваши? — звідую ся.

— Є, та мама з татом ищи не вернули з роботи, бо авто ся нам попсуло, то доїзджают автобусом и вертают домів пізнійше — одповіла Оля. Ale они гнет вернут — и посмотріла на стіну де вісів дзигар. — Може за яку годину.

— А де дідо, Ілько? — звідую.

— Дідо пасут коровы під Убочом. Сідайте — підсунула мі кресло.

— Ніт, Олю — не буду сідав, піду під Убоч до діда, то си побесідуєме закля няньо з мамом вернут з міста.

— Но то як хочете, то ідте — одповіла Оля и взяла ся за малюваня нігти.

Вышов єм на ганок, а з хыжы зас понюс ся рых верескливиий модерной музыки.

Пустив єм ся горі горбком на пасвиско.

Ілько сідив на переверненім смереку при огниску и шпортивав в нім патыком. При нім лежав рябий, кудлатий пес, але як ня дізрив, зорвав ся, загавкав и скочув в мою сторону.

— Не руш, Бровко! — крикнув Ілько и пес послушно вернув назад.

— Дай Боже щестя, діду! — гварю.

– Дай Боже, дай! А то ты Грицу? О, юж ес г-нас давно не быв. Но, як ся маш? Сідай при ватрі.

Ілько постелив на пняку старий оргаліоновий плащ.

– Видиши, юж nibы літо, а холодно и мушу оген палити. – Є, шкода, же єм компери не принюс, впекли бы зме, а знам, же любиш.

– Не треба, діду, може наступним разом. Виджу, же газдівку сте здали и коровы пасете юж яко пенсіонер.

– А здав єм, здав – Илько смутно покывав головом. – Здав єм, бо што-м мав робити? Невіста и сын не хотят газдувати, а внуки ани чути не хотят, всюо пре до міста. А коровы пасу, але лем єдна наша, решта сусідовы. Они мают роботу в полі, то я ім пасу. При тім свою єдину. Зрештом, з єдном коровом стояти якоси отупно. Недавно было іх сімнадцет штук, пара кони, гача, были и овечки, а тепер єдна корова, як сирота, не навчена сама пасти, то юж волю з сусідовыма пильнувати. А з пасіньком неє клопоту. Пасвиска, слава Богу, не бракує и трава добра. Та и літати за худобом не мушу

– Бровко пильнує и навертат. Лем най дакотра спрібує в шкоду залісти, зараз єй за хвіст выгтирмосит. Такій гад мудрий, же адже ж по імені коровы знає.

Ту Илько поклепав Бровка по кудлатім лепі.

Закурили зме по "клубовім". Илько курив мовчки, опустив сиву голову, смотрив в блискаючы языки огня.

– Видиш, Грицу – по хвілі мовчаня якбы з жальом рюк Илько – на што єм на старіст зышов? Быв єм ненайгіршим газдом, а тепер пенсіонер, и пасу коровы, и то не своі. Як знаш и памяташ, а юж ес не

молодий, я ціле своє жыття тяжко гарував, так и моя небіжка Євка, дай ій Боже царство небесне.

Ілько зняв сірий знищений капелюх.

– Але знай, же тота тяжка робота давала нам обоім не лем якысий зыск, але и вельке задовоління...

Яка бы тота не была, наша гірска земличка, хоц камениста, але наша, близка серцю, як мати. Она нас кормить, огріват, а попрітім, коли мудро газдуеш, одплачаш ся, и то добре. Знаш, на Заході добре ся мі поводило, може бым там зостав, але тягло ня ту все, а небіжка не давала спокою. Она все лем єдно:

"Я хочу там, вертайме, хоц бы бідувати, але на своім. Повітря чудове, вода як криштал, и комары не жрут, бо іх в горах неє".

Но, вернули зме. Як видиш, вшытко треба было зачынати од фундаменту, але слава Богу, доробили зме ся и ту. Сын ся оженив, пришли на світ внуки, втіха то велика була для нас старых.

Хотів ем, жебы молоды газдували, а мы стары будеме помагати, покля сил старчыт. Спочатку было добре, пізнійше зачало ся псути. Нераз ем чув, як невіста нарікала, же на газдівці лем ся наробыти треба, а хісна мало, же ліпше всю продати и купити собі в місті мешканя комфортове, піти на державну роботу, де ся выробит свої години и ма ся спокій. А ту треба робити од рана до ночы и лем чловек стайньюм смердит. Але як роблю в стайні, то не буду пахнути перфумом, до холеры. Нарешті невіста "переробила" сына на свою сторону, и він тіж штораз частійше зачынав бесідувати о продажы газдівкы. Но, ани я, ани небіжка чути зме о тім не хотіли. Товды они обое пішли до роботы в місті, а нас старых лишили газдувати. Але мы ся не давали, гарували зме обое, часом люде помогли, но не за дармо, платило ся або

давали зме коні до одробку. Правда, же коли вертали автобусом з роботы, то по полудни помагали в полі. Внуки тіж помагали, хоць пасти худобу, лем же більше было наріканя як той помочы. "До чорта з газдівком, то нич не вартат" – чув ём штораз частійше.

Потім померла моя стара, и сам не дав ём юж рады газдувати – одышла охота. Почув ём ся барз самітний. Повів ём, же поле oddам, але хыжу ніт. Я не піду до міста, бо я селянин и до кінця своїх днів хочу дыхати сельським повітром. А невіста и сын, як хотят, то най идут, якоси буду и сам. Mi выстарчыг еден куток в хыжы, решту покоів вынайму для робітників, бо хочу, жебы хыжа не была порожня. Поле може забере СКР. Поле добрe, выроблене, орне и луки. А як ём вернув зо Заходу, то лем бурян ріс на тій земличці – оповідат дале Ілько. – Пару років минуло закля ём допровадив го до порядку.

Но, нашто мі того было? Тепер всю трeba было oddати. Што зостало з моїй роботы? – Тых пару злотых ренты? Для мене выстарчыг, але не о гроши ходит. Хотів ём дожыти своїх днів так, як мій отец, дід и прадід, як газда! Тепер зостало пару арів огороду, лем же и тот, як не припильную и не скопам, то буряном заросне. Нee кони, неe худобы, неe и овечок, бо кожухы ём посправляв вшыткым, то и овец не треба. Худобу и коні ся попродало. Сын купив авто, котре што кус ся псує. Зостала єдна корова, самітна як и я. Коли тювна, то и жыщі молока дома неe, ани для кота. Правда, крім мене и кота никто молока не хоче, лем гарбата або кава, а я зас люблю молоко, бо ём так навчений. Невіста зачала мі молоко з міста приносити, але ём повів, жебы ся не выдурняла, бо хто відів, жебы з міста в село молоко нести. А зрештом, што

то за молоко. – Ты жыєш в місті, то знаш. Коли мі бракне, то сусід мі принесе, и квасне и маслянку тіж до компери. Зато ім и коровы попасу.

Не можу повісти, жебы сын або невіста, кривду мі робили. Боже заваруй! Істи зварит, лахы выпере порядно. Внуки тіж добры...

Знаш Грицю, што ня тішыт? Же бесідуют по свому, не забыли як дакотры... Хоц не можу зрозуміти чом tota наша молодіж не хоче оставати на селі. Прецін нашы села такы чудовы в своій красі, и то в кожді порі рока. Як можна не любити тогу земличку? А чи ты знаш, яка то приемніст выїхати ярю в поле орати? Як выореш першу скыбу землі, а она пахне, розогріта весняным сонцем. Як зыйде перше зерно и зазеленіют загоны, аж ся серце радуе. А тоты перекрасны луки, повны квітія. Або як сой так в неділю ляжеш на тій квітчастій луці, коли ищи роса не обісхла, то аж ся в голові крутит от тых ароматів, коли доходит сьпів пастухів з гір, а з дзвіници несе ся голос дзвонів, товды так деси радісно на душы.

Я знам, же и молодіж має своі права. Знам, же и ёй захоплює гірска краса, але коротко, як туристів. Скоро вертают тоты молоды люде до міста, и забывают про рідне гніздо.

Я знам, же молоды мають своі права. Знам, же люблят музику. – Я тіж люблю нашы съпіванкы. Часто подают іх в радіо з Пряшова. Раз невіста зо сынком забрали ня на "Маланку". Не хотів ём ити, же де мі там, старому на забаву, а они обое: подте и подте, будете відіти яка то крас забава. Там и старшы будут. Выстроїла ня так, же ём выглядав як передвоенний пан граф. Посідали зме до того грата "Сирены" и поіхали.

– Знаш Грицю, же барз ся мі подабало, барз красыні молодеж ся бавила, аж мило было посмотрити. И мы

стары разом в купці нашли місце при єднім столі. Славко, мій сын принюс кварту горілки и закуску, так гварит:

– Но, няню, мате ту фляшку, честуйте ся, жебы ся вам не цло, а я піду потанцовувати.

Так зме скоро розчестували, же занедовго нашла ся друга фляшка и зачали зме съпівати давны нашы піснички. Аж нам браво били и просили съпівати дале. Посідало при нас дуже молодых, наприносили палінки и так съпівали зме аж до рана.

– Видиш Грицю, и старий з молодым ся згодит! Довгы волося и бороды ня не зражают, лем треба ся прилично заховувати. Нашы вітцьове тіж носили долге волося, так и тепер на таке мода ся навертат.

– Я тобі опліtam свое, Грицю, а ты слухаш и нич не оповідаш.

– Знате што, Ильку? Я барз рад слухати, як вы оповідате. Мешкам в місті, там нич цекавого ся не діє – до роботы и з роботы, так штоденно. А коли мам хвилю вільного часу, старам ся втечы з міста на село, до наших гір. Знате, же я барз рад быти на селі.

Илько покывав головом.

– Я о тім знам добрі, Грицю, же ес не міг вернути до рідного гнізда, але приход до нас и най буде ти рідним. Приход до мене, до старого Илька, барз рад буду коли лем загостиш. Я юж одталь ся не рушу, аж ня покладут там, коло моїй небіжки жены.

Илько показав опаленym патыком на цмонтір, коло старой деревяной церковки зарослой кряками. – Лем мі остало на тото чекати.

Старий человек смотрив на догасающую ватру. По зморщенім лиці потекли му дві стружки слез и пропали в густых, сивых баюсах.

Смотрив ём то на діда то на догасаючу ватру. Як они обое были подібны до себе! Гасне поломін ватры, лем часом вітрик піднесе го над спалены головні, и штораз барже притихат, принижат ся до землі. Тихне дідо пригорблений над ледво теплим огњом, а з ним гасне його покоління.

Одвернув ём ся в другу сторону, и скоро втер свої слезы, котры так раптовно и мі, покотили ся по твари.

– Но, будте здорови, Ильку, бо я юж мушу ити до автобуса.

– Ё, але ты зайд до нас, наши юж хыбаль вернули, бо з комина ся курит. Было бы ім неприємні же ёс не вступив.

– Не годен ём, Ильку, мушу вертати. Повічте ім, же ём неміг. Останте з Богом.

Лишыў ём Илька при загаслім огню. Так зостав в моій памяті, з пsom при ногах, Бровком, вірным приятельом.

Слова Илька легли мі на серци великим тягаром. Не вступив ём юж до хыжы зато, бо по бесіді з Ильком почув ём жаль до його сына и невісты. Може неслучшно? Не розсуджу. Лем думам, же таких oddаних душом и серцем рідній землі, ёст більше, але вшытко вказує нато, же чекат іх така сама доля, як близко вісевмдесяглітнього Илька Пандяка.

Вечірні розважання (нанашка Тимка)

Котрисой зими, вечером, зышло ся нас кількох хлопців в нанашка Тимка. Грали зме сой в карты. Нанашко сідив коло пеца и курив собі файку, хоц в більшості то курив цигарі, але од часу до часу, любив си файку поссати.

Бесідуєме о ріжних справах, аж хтоси зачав тему о релігіях.

— Гнес — зачав Тимко — вы молоды думате, же сте барз мудры и очытаны. Але як што ходит о навчаня релігії — то барз мало знате, бо перше ліпше вчыли, а гнес хто хоче ити на релігію — то иде, хто не хоче — то ніт. А перше, якбы не ходив — то и зо школы могли вышмарити.

Гнес звідай ся такого школяря про Стارий або Новий Завіт, то ани ме, ани бе, ани кукурику. А я до тепер праві вшытко памятам, што ня на релігії навчыли.

Коли ся чытат Старий Завіт — то ся оказує, же товды бабы то были такы, як гнес. Хоц декотры повідают, же тамты бабы не мали жадного права, а то неправда.

Возмийте, прикладово Адама и Єву. Жыли собі в раю, як в Бога за пецом и нич робити не мусіли. Іджыня мали дост, и лем што душа забагне. В саді были ріжны овочы; ябка, грушки, сливки, черешні, помараньча и што лем сте хтіли. Зас в огороді повно помідорів, огурків, гарбузів

и вшытко што треба. А в потоці – то пстругів было аж густо, же руками мож было выберати, зас зъвірина освоена и лагідна, жадна тя не вкусила, не побола, ани не копла. Там в раю то такого лева або тигриса, то съміло можна было до воза або плуга запрігати, а він ани зубы не вышкірив, ани не згырчав на тя.

Лем была там єдна яблін, на котрій були маленьky и паскудны ябка – званы райскыми, которых Панбіг заказав істи.

– Не ічте – гварит – тых яблок не вільно істи, бо од них мож ся розхворіти на червінку або цівком здуріти.

Но та добрі, не зрывали, бо прецін мали дост інших овочів. Зрештом не було ся на што лакомити. Така яблінка росне коло Спіридона на Вахваківці, родит такы маціньки червены псярочки – брыт того, квасюга така, же аж пыск ся кривит, и нанич ся не надают!

Єдного разу закрав ся до раю чорт. Яким способом ся там достав, трудно повісти, бо нич о тім неє написане. Але мі ся здає, же ангели кепско пильнували при брамі в раю. Но, и тот чорт хотів Богу зробити на зліст. Так замінив ся в великого гада, окрутів ся коло той нещасной яблони и чекат. Перешов Адам, але чорт го не зачышляв, бо ся бояв, же Адам возме даку голуз и приложыт му так, аж може хвіст му одлетіти. Але занедовго надышла Єва, а гад до ньой:

– Чекай ле, Євцю! Зорвий тото ябко и скоштуй – оно таке добре.

– Є, але Бог заказав – одозвала ся Єва.

– Ей, там заказав, не слухай лем скоштуй. Будеш барз гарда и мудра.

Но, и глупа баба послухала, зорвала и надкусила.

– Ід, дай Адамови скоштувати, так и він змудріє – гварит гадиско.

Єва полетіла, нашла Адама и бесідує:

– Адась, скоштуй того яблко?

Адам на тото:

– Чи ты бабо здуріла, чи што?! Прецін знаш, же не вільно! Не маш дост інших яблок?

Але баба, як то баба, коли зачне просити, лестити ся до хлопа.

– Но воз, вкус, кусьцюк...

Но и тот, для святого спокою, взяв од Єви тот недогрызок до гамбы. Скривив ся барз, бо ябчыско было брыг и квасне. Хотів вышмарити, выплювати, але не дав рады бо му в горлі застряло. За то гнес мы вшыткы хлопы, маме такы кус нерівны гыртани – то од того яблка, што Адам не дав рады гывтнути – додав пушаючий дым з файки, нанашко Тимко.

Вытгріщили зме очы, бо никто про такій повід не чув, а нанашко вьюв дале.

– Як ся Панбіг о тім довідав, то барз ся роззлостив, не на жарты. Казав обое з раю выгнати, як то гнес гварят – на збитий пыск.

Видите якы сут бабы? А як бы Адам быв мудрий и не послухав Єви, то и нам гнес ліпше бы ся вело на тім світі.

Пише тіж в Беблиі, як то жив старий Абрам (Авраам), котрий довго не мав діти зо своїм женом, Саром.

– Тота Сара – то була барз гарда, добра и дбача баба – надмінлив нанашко. Хоц була юж добрі стара, але вродила Абрамови сына, Ісаака, котрий выріс на порядного парібка.

Коли Сара померла, а жыла грубо понад сто років – Ісаак мав юж сорок, але не женив ся, бо быв несъмілий до дівчат. Нераз старий Абрам му гварив:

– Ноле, Ісаачку, оженив быс ся, бо хтів бым дочекати ся внуків.

Але Ісаак дале нич.

Треба вам знати, же Абрам то быв великий богач. Поля то в нього было тілько гектарів, же гнес найбільший "пегеер" тілько не ма. А овець, верблюдів и другой худобы то было так дуже, же и през тыжден бы не порахував. Мав тіж купу служби и сторожів. Мав свого особистого слугу-льокая, которому было мено Єлізар.

Быв то мудрий и спрятний хлопець, якій всяди собі радив. Абрам го барз любив и платив му добре.

Раз кличе го до себе и гварит:

– Знаш ты што, Єлізарцю? Воз ся даяк за того Ісаака и найд му даяку дівку з доброй родины, бо він сам нигда ся не оженит – постарай ся, а не пожалуеш. Я ти вынагороджу, знаш, же єм не скупий. Іхай и глядай, я кошты покрью, бо стати ня на то. З выдатками ся не ограничай, де треба буде – то постав фляшку або и дві. Як треба буде дати в лапу пару цванцигерів або риньского – дай, лем жебы добре вышло.

– Добре газдо! – одповів Єлізар. – Для вас зроблю вшытко, бо сте порядний хлоп.

Внет Єлізар осідлав пару верблюдів и кілька ослів, наладував што было треба на дорогу, добрав сой пару членів служби и озброєних сторожів, од Абрама взяв повний дутанчак, гроши и гайда в дорогу.

Заходили то ту, то там, але нич поцтивого ся не трафляло. Ишли и ишли, аж зашли до Абрамового брата Нахара, жебы переночувати.

Нахар тіж быв богач, хоц не такій як Абрам, але біды в нього не было видно.

Елізар казав розсідлати ослы и верблуды, и пригнав іх на подворец до студні напоїти.

Праві мав начерпати води до корыта, а ту летит гу воді з відрами гарда чорнява дівочка. Повіла "Добрий вечер" и давай сама черпати зо студні воду до корытга, жебы ся Елізарова худоба напоіла. Барз ся того Елізарови сподабало. Призрів ся ій ліпше.

Є, та дівка шыковна и шумна – подумав – а и робітна, як видно.

– Як ти на ім'я, дівусь? – Звідав ся.

– Є, та Ревека – одповіла и моргнула оком.

– А чия ты? – Звідує ся дале Елізар.

– Та я, ту того газды, внучка. Нахар то мій дідо.

Так внет Елізар побесідував з єй дідом и вітцем. Но, и Ревека, хоц дуже молода, oddala ся за Ісаака, хоц тот приходив ій яко дальший стрык, але товды, видно, вільно було ся в родині женити.

Абрам быв барз задоволений, же нарешті сын ся оженив. Дочекав ся внуків, а жив сто сімдест п'ят років.

Товды люде жили довго, не то што гнес, и не хворіли, хоц и пенциліны не было – зауважыв Тимко. Но, и дохторе не давали звільнень од роботы, як то гнес по бюрах чи фабриках – додав нанашко.

– Але – продовжав дале – Ревека тіж была фальшыва баба. Як вродила двох хлопців, Ісафа і Якова, то не любила іх єднако. Она більше была за Яковом, бо быв гарщий. Зас Ісаак волів Ісафа, бо тот хоц не быв гардій, бо быв оброснений и кудлатий, але за то робітний и любив полювати на звірину. Коли Ісаак ся встарів, то занепав на очы и праві

осьліп. Ревека што раз менше про нього дбала и кепско кормила. Ісавови нияк істи не давала лем сам сой мусів готовити.

Раз Ісав пришов з полюваня, нич не застрілив, быв змучений и голоден як пес, а ту Яків наляв на миску сочевиці и іст.

— Слухай Яків — гварит Ісав — голоден єм. Дав быс кус той сочевиці.

А Яків на тото:

— Дам, але одступ мі свое першеньство (бо Ісав быв старший).

— Яке зас першеньство, може перше гмерти хочеш? Бер собі и давай тоту сочевицю.

А сочевиця то таке, як фасоля, лем же гірше — пояснив Тимко.

Раз Ісаак закликав к собі Ісава и гварит:

— Знаш што, сыну? Ид-ле дашто вполювати — так бым зів даякого мяса, бо стара кормит ня лем левешом, варянком, сочевицьом, або не омащеном замішком. Так заполюй даяку звірину и прирыхтуй, як треба. Поіме собі оба, а я запишу ти газдівку, бо ты варташ того.

— Добрі няню — одповів Ісав — взяв з клинце фузию и пішов на полювання.

Ревека зас підслухала іх бесіду, зараз закликала Якова, и гварит:

— Мусиме штоси робити, бо твій косматый братчык загорне цілий маєток. Але недочеканя його! Лет скоро до кошаре, заріж того кулявого цапа и зараз принес го домів.

Яков зробив як мати казала. Ревека скоро цапяту впекла, приправила як треба, а скором з цапяте окрутила Якови руки и казала, жебы занюс мясо вітцю и удавав, же він Ісав.

Так Яков занюс іджыня вітцю до постелі и бесідуе зміненым голосом:

– Няню, принюс єм мясо, іджте и зробте запис на газдівку, як сте обіцяли.

– То ты, сыну Ісавцю? Юж так скоро вернув з полювання, а и дичыну прирыхтував?

– Так, няню, то я. Зараз під лісом трафила ся серна, то скоро єм вернув. Но дайте тот запис!

Але сліпий отець штоси не довіряв.

– Под ближе, сыну – гварит – най тя доткну.

Яков підышов, а Ісаак погладив його руку окручену козлячом скором. Так повірив, же то направду Ісав.

Выняв з під сінника запис, дав го Яковови, а сам взяв ся за ідло.

– И зас баба вырыхтувала мужа и сына. Но, и де ту была справедливіст? – доповнив Тимко.

Або, як было з тыма братми, сынами Адама – Каїном и Авльом.

Канін быв старший, хлоп робітний, гарував од рана до вечера в полі, орав, сіяв, жав, молотив.

Раз быв урожай, другий раз, ніт. А наробыти ся все треба было и то тяжко, як то на газдівці.

Зас Авель то мав велике стадо овец и дохід з того добрий, бо пасвишка было дуже, то уці ховали ся добре, а же зимы там не было, то ся пасли цілий рік на округло – так и сіна косити для них не треба было.

Гроша Авльови николи не бракувало, а баранина товды была в добрій ціні. Приходили купці, арабы, не-арабы, брали баранину на шашлыки, часом и рыхвалдане приходили купувати ягнятка.

Вовну Авель продавав на сукно, и бабам на светри. Собі тіж часто барана зарізав, а за скоры

кушніры тіж не зле платили, бо и втотчас кожухы были в моді. Так то Авель пінязи мав дост.

В тамтих часах, то рік–річно оддавало ся Богу жертву – то быв такій контигент. Каждий давав того, што ся родило.

Каін давав плоды землі, зерно, компері, капусту, морков и інше. Авель зас дашто з прихівку, переважно ягнятa. Треба тово было палити на огни – для Бога. По правді, то было марнотравство, бо вшyтко пішло з дымом и ниякой з того корысти. Але што робити, як такій быв обычай, до якого каждый мусів ся стосувати, бо коли ніт – то жарту не было.

Гнес, то як хочеш, шмариш пару золотых на офіру, а як не даш, тіж буде добре. А товды? Йой! То зараз ти худоба выздыхала, а урожай – то або град збив до чиста, або саранча зожерла. Так каждый пильнував, жебы тогу данину oddати.

Раз в осени оба братя оддавали жертву. Авель при пасіню овец мав більше часу, то каміня лішого на жертвенник нарыйтував и патыча сухого на оген назберав. Пак зарізав ягня, шмарив до поломіня и горіло добре, бо и лою ягня мало дуже, а тот зачав ся топити, аж дым ишов великий з запахом шашлыка просто до неба. Панбіг любив тот запах – так пише беблия.

Зас Каін принюс так зо чверт зерна, а было оно кепске, бо и рік быв планний на зерно. Было найперше сухо, так зерно не доросло, потім в жнива ляло, же тяжко было зобрести. Так тот ярец, што го Каін принюс и перезначыв на жертву, быв планний и вільгітний, а оген не хотів горіти бо дырва тіж были згнилы и мокры, бо што ліпши то скорше Авель позберав.

Каін дув в оген, аж ся му в голові крутило, а горіти, не горіло – дым не ішов в небо, лем Каінови

в очы. Сызы му течут, дым жрячий, а Авель ищи ся з того съміе.

– Но, братику, але ёс дав зерно на жертву. Ани мышы бы ся такого не чыпили.

А Каін на то:

– Ноле, втихний смаркачу. Што ём мав принести, коли ся не вродило? Може остатній корец оркішу? А з чого дітискам баба зготує замішки? Тот ярец на панцакы ся не надае, бо марний, але то не моя вина, даю на жертву такій якій ёст. – Якій си Боже вродив – такій маш! А ты, братику, не маш проблему, бо овечки ся добрі ховают, міг ёс адже більшу уцю офірувати.

Авель дале ся підсьміхує, докучат, аж Каіна міцно внервило, так гварит:

– Перестан пыскувати, бо обірвеш! А коли ішы раз буду відів твоі уці на моі озимині, то ім ногы поламлю.

– Лем спрібуй, ты дзяду – одгражав ся Авель.

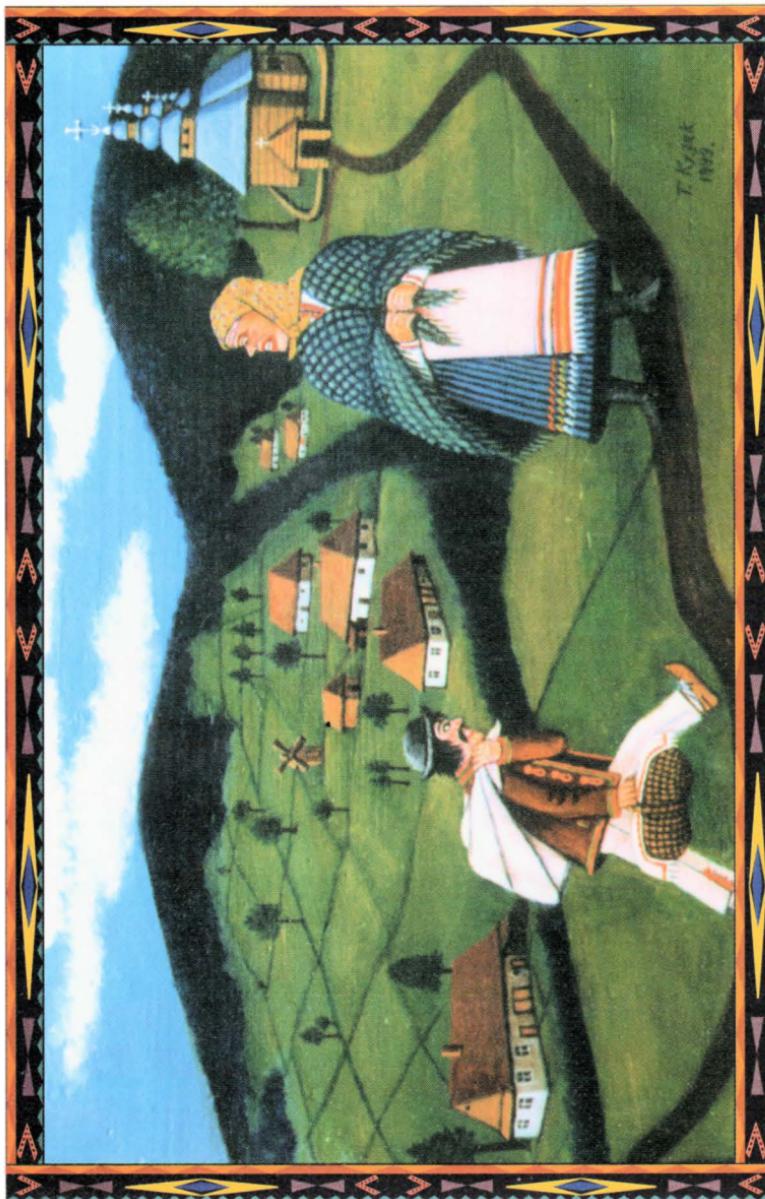
Так дішло до більшої свары. Каін ся встюк і вхопив зо свого жертвенніка недопалену головню і так праснув Авеля по голові, же тот юж не встав.

Про того Каіна вшыткы зненавіділи, а може бы го и забили, але він забрав ся зо села з родином и слух по нім загынув.

Повідали декотры, же выіхав до Канады – закінчыв Тимко.

Т. Кузяк
1999.

T. Krajt
1933.

В центрі уваги

Было то юж дост давно, як зме ся зышли на котрисий Ватрі з єдним з моїх єдноселчанів, Осифом С.

На заході дост довго мешкали зме по сусідски в єднім селі. А же быв молодший од мене, то и до школы середньої пішов до міста. Закінчивши школу нашов роботу, а за якисий час ся оженив и замешкав в місті. Мешканя мав в старій каменици, де не было ани лазенки ани газу, а до огрівання быв пец на угель.

Так то Осиф оповідав мі о своїм жытю на заході, бо я юж давно тамты терены лишыв и вернув ближе своїх сторін. Оповідав як то достав нове мешканя в іншій части міста, в новім будовництві.

– На нове мешканя зме вплатили и чекаме дост довго. Коли нас повідомлено о приділінню нам той "квартири", то барз зме ся втішыли. – Но, нарешті вынесеме ся з того срача, так повіла моя жена. То без порівнання! Тепер маме два покоі, кухня, лазенка, газ, вода – вшытко што потрібне. Скоро зме ся впровадили.

Зо старого мешканя взяли зме два столы, шафу и кредитенс. Вшытко то старе знищене, але то лем так, на тымчасом, бо до нового мешканя треба новы меблі, которых трудно набыти было в тамтых часах. Але якоси ся здобуде. И диван бы ся тіж придав, хоц лем єден наразі.

За пару днів запукає до наших дверей якисий не знаний мушына, повів "дзень добри", хоць то быв юж вечер.

- Называю ся Ян З., мешкам під вами на другім поверсі, но то зме сусіде, но ні? - Знаете, в мене заране уродини, то може бысте пришли, сорок мі стукне!

Обіцяли зме прити.

Барз ся добрі складат, бо де так скоро познаемиме ся з сусідами, як не на принятю?

Зараз тіж зме зачали обое бесідувати, якій презент купити, жебы добрі выпасти. - Як сам хыбаль знаш, яка моя Лідка, не повім, же скуча, але зас барз ощадна. Она повідат.

- Купиме такий комплект до гоління, и до того даякий плын по голінню, и добру воду кольоньську.

- Но-но, але тіж ес выдумала! По-перше, то він напевно ма ся чым голити, по-друге, такий презент, то за туне, то быв бы встыд, не будеме удавати дзядів, лем купиме дашто коштovanійше.

На другий ден, ани зме з роботы домів на обід не ишли, лем одраз по склепах.

Лідка мала знаємство в декотрых, так же удало ся купити ладний светер з шетляндской вовны. Хоць ся кривила, же барз дорогий, я повім, же то мало. - Што, лем самий светер? Так докупилизме до нього кытайску сорочку и шовкову краватку.

Перше то быв звычай, же подаркы клали дагде в купі, а отваряли аж як гості пішли домів, а ту інакше роблят.

Вручений подарок одраз, при всіх отверают, жебы вшыгкы віділи.

Оказалось ся, же наши презенты были найліпши, а зато през цілий вечер мы были в центрі уваги.

Посаджено нас в найліпшім місци, підсувано

напитки и закуски, при тім щыро просили, жебы ся честувати.

– Видиш? Гварю потім жені, же оплатило ся показати, же зме чымси.

Не минуло и тыжден, як завигав сусід з правого боку сходової клітки, який тіж быв на уродинах в Яна 3.

Найперше жычыв, жебы зме ся добрі чули на новім мешканю, похвалив наш подарунок для Яна, а потім гварит:

– В нас заран ювілей, срібне весіля обходиме. Може бысте зашли?

– Видиш, гварю жені, набераме авторитету! Треба подумати о якисім добрім презенті.

– Ты ліпше подумай, де меблі дістати? Та і Натальці плащык купити, бо зо старого юж виросла.

– Добрі, добрі, купиме але кус пізнійше.

Но, и подарунок занеслизме не гірший як до Яна 3.

И зас зме были в центрі увагы.

Ледво єм добрі вытерезвів по тім срібнім весілю, як другий сусід запросив на іменини.

Но, і зачало ся.

Нарешті пришло нам выберати пінязі з ощадной книжечкы, а запрошыня сыпали ся як з рукава.

Дішло до того, же юж зачав єм ся бояти спіткань з сусідами. Як єм почув пуканя до двери, або дзвонок, то скора на мі терпла.

Аж надышов час, же на котрысу урочыстіст зме пришли лем з букетом квітів и фляшком горілки.

И юж мы не сідили на гоноровім місци и не были в центрі увагы.

Цілий вечер сідили на кінці стола, в куті. Господарі якбы нас не зауважали, а гості позерали на нас боком и двозначні ся підсміхували.

Тепер юж нас не запрашають, бо зме выпали з центра сусідской уваги.

Але зато, по якысім часі, купилизме меблі и диван, а доня Наталка має не лем новий плащык, але и курточку.

Нарешті жыеме як люде. – Як будеш на заході, то зайд до нас. Закінчыв Осиф.

Різничныя

Я ся не хвалю, але "фахівец" з мене не будь який, бо знам ся на ріжных роботах, но и як декотры гварят – потряфлю не єдно зробити.

Зас, так правду повісти, то докладні зробити дашто, то я не потрафлю, а спартачыти єм годен.

Дам ту єден з прикладів.

Як єм мешкав ицы на выгнаню, гын на заході, то постановив єм "забавити ся" в різника.

Люде там пацята ховали, так и різали часом для себе. А же на селах фахівци-масарів добрых не было, то люде сами якоси того робили, хоц ефекты найчастійше бывали марны.

Так и я, деси од когоси, чув єм як ся того повинно робити.

Найперше спрібував єм в себе. Якоси вышло. Потім в брата, тіж ся удало, бо тоты выробы можна

было істи. Пак кум Василь тіж просив, жебы и в него порізничыти. Но, и пішла по селі гудка, же Фецьо дост байка різник.

Такым то чыном штораз частійше ходив ём різничыти, не лем в своім селі, але по інших де жывли лемкы.

Помалы и знарядя до той роботы собі придбав, а то добры ножы до колотя, краяня и скрептаня. На кождий ніж зробив ём похву з грубого паперя, скомбінував тіж більшу мясорубку, т.е. машынку до молотя мяса, до котрой мав ріжного выміры ситка, но и дурбак и "сталька" до остріня ножів. Так, же коли ня дахто просив о таку прислугу, то тото знарядя клав ём до торбы и ишов. Мав ём свое вшытко, што было треба.

За роботу пінязи ём не брав, але зато мяса, солонины и выробів люде мі давали – то ся дома придавало.

Раз стрітила мя в місті Білицьова Маріка /то была якыса далека тета мойой жены/ так и гварит:

– Йой, Феціку! Як добрі, же тя спіткалам, бо мій старий ся до тебе выберав. – Знаш, треба жебыс пришов бити паця, вепер як смок!

Так домовилизме ся в який ден. Взяв ём си два дни вільного, сів на ровер и поіхав.

Тета юж в парнику на подвірю гріла воду до паріння пацята, а коло парника стояло велике корыто.

По привітаню, звідию ся тетиного мужа:

– Михале! А де мате того вепря? Хтів бым го відіти.

Михал підкладав дырва до парника. – Є та ид там до кучы то го будеш відів.

Гвошов ём до стайні, бо до кучы ся през стайню входило, а куча била понімецка, велька.

Входжу и смотрю. Но фактычні! Лежыт на соломі веприско, як гіпопотам, лем рыяк мав як гладір од плуга деревяного. Хотів ём го відіти стоячого, том го дост міцно копнув, жебы встав. Тот з квиком зорвав ся и до мене! До двери не втечу, бо тот смок при них стоїт, але юж не чекат лем хрумкат голосно и суне в мою сторону, а щетина на хырбеті ся му іжыг. – Де ся подіти? Виджу, же під повалом сут такы тонькы дручкы, на которых куры noctуют, том підскочыв и вхопив ся руками за опаскуджений курячками дручок, а ноги зогнув під себе, жебы вепер за них не вхопив своім довгым рыяком. Так вішу тримаочы ся той жерди, а вепер задерат рыяк и смотрит ся на мя.

Лем раз затріщало, и я разом з тым курячым сідалом полетів в долину и впав просто вепрьови на хырбет.

Тот не заквичав як паця а зарычав як лев, выдер з кучы розваляочы дверці и влетів до стайні медже коровы.

Вышов и я з кучы обабраний, а Михалови повів, же вепер ся мя выстрашыв и втюк, при тім и сідало куряче впало.

Не знам чи Михал в тото вшытко звірив, але якосы зме разом вепря загнали до боіска. Там засилили зме на задню ногу мотуз и привязали до стовпа. Другим мотузом завязали іщи передню ногу и вепер быв готовий до битя.

Михав принюс велику мыйницю на кров, бо він барз любив кашанку. А мыйниця была така, же Михал, як хлоп што мав півтора метра росту, міг ся в ній выкупати.

Коли кров з вепря бухнула до той мыйниці и здавало ся, же юж вшытко пішло як треба – вепер

останім "дыханьом" махнув ногом (том не звязаном) Михала, так же тот перевернув ся горізнач и выляв на себе вшытку кров што была в мыйниці.

Не выпадало ся съміти, але аж мя дусило. Михал встав, зо злости праснув мыйницом на бетонове боіско аж ся глейт /емалія/ посыпав и закляв:

– Най то шляг трафит! – Юж ём си поів кашанкы! Но, трудно.

Потім зме паця опарили кропом, оскрептали зо щетини, зас решта то лем была мя робота. Тета повіла, же солонину ся вшытку стопит на смалец, зас мясо яке лем на пацяти ест, треба переробити на кобасу. Бо тета барз любила кобасу, як ей хлоп – кышку.

– На тілько кобасы не буде фляків – гварю.

– Буде, буде – одповіла тета, и принесла з коморы горнец осоленых кышок, якы хтоси з різні достарчыв.

Мяса было дуже, в бочечці мали ищы телятину з телята, яке попередньо зарізали. Тото мясо посолили и скоршє поклали до бочки, бо втводы морозильників не было. Насікли зме того мяса повну балію. Зважыв ём мясо и згідно з мойом "рецептуром" давав до него приправ и соли.

Не подумав ём о тім, же телятина з бочки порядні была посолена. Мясо напопрене и насолене "як треба" понапыхали зме до кышок, а потім взяв ём ся до вуджыня. Была коло теты порожня хыжа, в котрій при комині находила ся велика вуджарня, де на тачках-трагах завуз ём складену до балії кобасу до копчыня, а дырва юж там были, бо Михал іх скоршє привюз.

Коптив ём туту кобасу цілых шіст годин; раз більше тепла, раз дыму, до огня докладав ядлівця,

який Михал украдком принюс з ліса в міху. Барз крас ся выбудила тога кобаса. Кольор крас, а запах!? Аж слина тече!

Познимав ём кобасу з патыків и склав до балії, а она так пахла, же захотіло ся мі ей скоштувати.

Одрізав ножыком кусок и вложыв до гамбы, и аж мі ралговоно очы выперло.

– О Боже, яке солін! Аж гірке.

Быв пізний вечер. Завюз ём тачком тогу кобасу до теты. Поклали з Михалом до коморы.

– Тето, уйку! Не вільно вам істи той кобасы, покля не выстыне.

Сам скоро взяв ровер, поклав на раму торбу з масарським знарядьом, повів же ся барз спішу и не чекаючи на заплату, скоро одіхав.

Од того часу юж ся різництвом не занимам.

Так треба ділити

Памятати, то я той події не памятам, ани не знам коли то было. Знам лем ей з оповідання. А в якім селі то было, не знам. Могло то быти за часів санацийной Польщы, а може за часів Австрійско-Угорской монархії. Гнес трудно того уточнити, бо особа яка мі того оповіла, юж давно не жые.

Діяло ся то в єдинім нашім селі, хоц не знам в котрім, але в кождім разі не в Бортнім, ани в Прегонині чи в Бодаках, певно тіж не в Регетові ани в Ждыни, Конечні чи в Волівци.

Діяло ся то в такім селі де быв панській двір, а в нім жив пан дідич, звыкло богач, бо мав дуже землі, на котрій гарувало купа люди. А на селі жили газдове, тіж як то звиклі, єден бідний, другий менше бідний, а дакотрий богатший.

В такім то селі жив єден дост мудрий газда, але быв бідний. Мав хыжку, пару моргів кепского поля, жену и діти, которых было гарді більше як тых моргів. Та, же як то гварят, біда часто ім в очи зазерала, бо нераз недоідали.

Єдного року, а было то в самы доновинки (переднівок), так было в хыжы бідно, же не было што до горця вложыти. Зерно и компері ся скінчыли, а до новых далеко.

Так жена того газды, раз так гварит до нього.

– Ноле старий, ид до двора, до пана дідича и попрос го о поміч. Може ся змилує и даст кус даякого зерна, бо з голоду погынеме. – Повіч, же одробиш му при жнивах, або при молочыню.

– Є, він мя потрібue? Має своіх люди дост!

Прецін знаш, же крім своіх, никого не затруднит – рюк хлоп.

– Але попросити можна, хыбаль за прошыня в пыск не дадут – гварит докірлива баба.

– Піду, але знаш што бабо? Треба бы было дакий подарок пану занести. Але што? Нич такого не маме – закінчыв хлоп.

Нарешті обое урадили, жебы стяти єдну курку, впечы ей и занести до двора яко гостинец.

Хлоп рано на кобици одрубав курі голову, баба ей оскубла, выпорола, потім в великі рынці всунула до горячого, глиняного пеца, де кура, хоц без тлушту впекла ся на гардий румяній колъор.

Хлоп ся позберав в чисты лахы, а баба впечену

курку окрутила в хріновы листкы – вложыла до кошычка, и гварит:

– Но, юж можеш ити.

Хлоп взяв кошычок и пішов долом селом до паньскаго двора.

Коли дішов до палацу, то к ньому вышлов лъокай и ся го звідуе, по што пришов, а газда одповів, же має до пана інтерес. На то лъокай повів, же панство сут заняты, бо тепер пют гарбату.

– Але што ты маш в тім кошыку? Зацікавився лъокай

– То подарок для пана – одрюк газда.

– Зачекай, я ся звідам пана чи тя прийме? – И пішов до середины.

Внет вернув и повів, же пан прийме и запровадив го до комнаты, де пан, пані, панич и паненка сідили при столі и пили чай.

Газда гарді ся поклонив и повів:

– Слава Ісусу Христу!

– На вёкі – одповів пан, и зараз ся звідав в якій спарві пришов.

Хлоп зачав оповідати о своій біді, же доновинкы, нее што до ғамбы дітям вложыти, и чи бы вельможний пан не міг хоц мішок зерна дати, або хоц пожыгчыти.

Пан ся підсьміхнув и гварит:

– А што ты маш в тім кошычку?

– Є, та такий малій подарунок, курку баба впекла, жебы не ити з порожніма руками до двору, бо якоси не пасувалобы.

– Но, то дай – повів пан.

Хлоп положыў кошычок на столі.

– О, як ладні пахне – повіла пані, и одвинула курку з листя.

Пан хвильку подумав, и звідує ся:

– А кілько в тебе було тых кур?

– Є, та було п'ят и когут, а тепер лем штырі остало.

– Но, добрі – гварит пан – так тепер, ты поділь туту курку, але справедливо!

Кухарка принесла ніж, стільницю и танірки, а газда взяв ся за ділнія кури.

Найперше одрізав ноги, и повів:

– Єдна ніжка панови, друга ніжка для пані, жебы довго на ногах по світі ходили.

Потім одрізав крылця: то для панича и паньенки, по крылечку – жебы іх жыття плынуло, як на крилах.

А я бідний хлописко, зім лем туту решту, што з той кури зістала.

Пан ся сердечно розсъміяв, бо барз ся му tota фільозофія сподабала, и не лем же дав хлопу гроши, то ищи казав му завезти пару міхів зерна.

Зас його сусід, коли ся довідав, хоц газда богатий, барз заздростив му того "щестя". Так то постановив "підреперувати" себе.

Так само пішов до двора просити о поміч, але принюс, аж штырі печены кури. Пан так само казав нима всіх поділити. Тот пану дав куру, пані куру, паничу и паньенці по курі, а собі нич.

– Як же то так? – рече пан, а собі то ты не знаш вділити?

Пан зараз казав привезти брычком тамтого газду, а коли го привезли, пан гварит:

– Ноле, поділь тоты кури, бо твій сусід не зна.

– Добрі – гварит хлоп. – Ага, сут штырі кури, то буде так.

Пан, пані и єдна кура, то буде три. Панич, паньонка и кура – то тіж буде три. А я и дві кури – то так само буде три.

Паньство аж ся поплакали зо съміху.

Мудрому газдови, пан зас дав пару золотых, а тому хыгromу повів:

– Ты дурний, ты нич не достанеш! А зрештом, ты не аж так бідний, кед ес принюс аж штырі куры – и казав го выгнati з двора.

И то была чыста правда.

Ой забрали, забрали!

Тоту історийку оповів мі колиси Штефан Дзядик зо Свіржовы Руской, якій ей добре запамятав, бо діяла ся в його селі.

Было то деси в роках 1914/15, тобто в першу світову війну. В Карпатах стояв фронт. В лемківських селах было повно російского войска, переважно козаків.

Декотры села были частинно або цівковито спалены през одступаючи австро-мадярськи войска. Так, же дуже люди зостало без даху над головом, котры глядали даякого кутика в оцилільних селах.

Такий єден погорілец трафив до села Свіржова Руска /яка юж не існує/. Не знам, чи тот погорілец мав даяку родину, чи ніт. В кождім разі до Свіржовы пришов сам. Называв ся Борик, а одкале походив, тіж не памятам. Відомо, же як быв фронт, то школы были

заперты, зрештом праві вшыткых учытэлів вывезли до Талергофу.

Так и в Свіржові школа не діяла, то в ёй приміщынях замешкав Борик. В Свіржові постоянно войско не кватерувало, лем козацкы патролі часто през село переїзджали.

Борик штоденно ишов на села, де стояли козакы. Ходив помедже них и плачучым голосом просив споможыня, а все ёдно и того саме повторяв: "Я бідний з пожару, вшытко згоріло, не мамнич."

А козакы, як то козакы. Часом забрали остатне, коли ходило о сіно або зерно для кони, а так загально – то были дост щыры люде. Так они жалували Борика и спомагали го чым могли.

Тот дав консерву, тот пригорщи сухарів, інший адже зерна, хоц тым скривдив свого коня, бо зерно было призначене на обрік. Давали тіж Борикови інши річы: блюзы, сорочки, нагавиці, сапогы /скірні/, шапкы-папахы и іншу одеж.

Тото вшытко Борик зносив и громадив в свіржівській школі, а місця мав там дост.

През Свіржову, як юж ем згадав, переїжджали козацкы патролі, якы од часу до часу заходили до декотрых хыж и дашто заберали.

Борик бояв ся, жебы часом не трафили до школы, бо зерна, котре выжебрав од "москалів" мав юж дост гарді.

Так то придумав хыгту штучку.

Коли відів, же през село іхают козакы, то зараз выходив на ганок и кричав плачучым голосом:

"Ой, забрали, забрали вшытко, забрали!"

Так, же то здавало егзамін, бо як такій плач и наріканя почули, то были переконаны, же неё там

по што заходити, бо інша група наших юж там била "то хазяя добре очистила".

Але віштко до часу. Раз Борик пересолив з тым наріканьом.

Єдного дня дижурував на ганку, а ту од сторони Бортного іхат трьох козаків, та Борик одразу зачав своє:

– "Ой Боже, забрали, забрали".

Єден з козаків підіхав під ганок и не беручи під увагу "Борикове плаканя", звідав ся:

– Хазяїн маєш ложку?

А Борик своє "Забрали, забрали".

– Слишай хазяїн – за ложку дам табак.

Борик зараз пішов до середини и скоро вернув з деревяному, старому жыщю.

Москаль взяв жыщю, дав Борикови пачку дугану и поскакав долом селом, в керунку Святкової.

Тівко што козак зник за закрутом, як надіхала друга група козаків, тіж од Бортного. На то Борик зачав своє: "Ой, забрали, забрали"...

Патроль затримав ся перед ганком школы.

Єден з них, офіцер, виняв срібну свисталку и переразливо засвистав. Не минула минюта, як цвалом гнали назад тых трьох козаків, и салютуючи замельдували "високому благородію" своє прибыття.

Офіцер остро ся звідав:

– Што вы забрали етому хазяїну.

– Ми нічого не брали, ваше високе благородіє!

Товды "благородіє" звідав ся Борика:

– Хазяїн говорі смело, што тебя забрали?

– Є, пане – та лыжку забрали.

– За чем ложку взялі – скричав офіцер.

– Ваше високе благородіє – я не взяв, я купіл ложку за етот табак – и показав на пачку дугану,

котру Борик не вспів ани до кышені вложыти, лем тrimav eй в руці.

В тот час офіцер грізно пізрив на Борика.

– Ах ти, подлец – скричав, и смагнув го пару раз нагайком.

Потім казав козакам зсісти з кони и зробити в школі "провєрку".

Так то зачали виносити з кляс вшытко, што Борик нагромадив. И тепер, то юж направду забрали.

Сусіде вишли з хыж, жебы посмогріти як граблят бідного Борика, и дивували ся, як то една людина в недовгім часі, могла тівко ріжных річы нагромадити: міхы зерна, десятки консерв, десятки скорен, черевік, ріжной одежы.

Внет заїхала подвода, на котру ся тот маєток Борика змістив. А з нього самого, то навіт скірні, шапку и жупан–черкеску зняли – бо всьо было іх, воєнне.

Потім, и сам Борик дост скоро вынюс ся зо села, бо діти барз му докучали.

Де лем го зауважыли, так зараз кричали:
"Йой, Боже, забрали, забрали".

И пішов Борик зо Свіржовы, так як и пришов – в подертій гуні, діравім капелюсі и в полатаных керпцях.

Як циган помагав кумови косити

Было то юж дост давно, докладні не знам.
В кождім буд разі было то колиси.

В єднім селі на Лемківщині, не памятам в якім,
може в Криві, може в Волівці або в Святківці. На
певно не в Бортнім, ани в Прегонині, бо в тих селах
цигане не мешкали.

Было то початком літа, час кошыня травы
на сіно.

Газда Василь В. мав дост гарді кошыня, а косив
сам, помочы дома не мав, бо діти були ищи малы.
Сусіде не могли помочы, бо кождий мав свої луки до
кошыня, то пильнували свого. Так Василь пішов до
цигана, жебы тот поміг му в кошыню.

Циган мав на імя Афтан, а Василь быв його
сынка хресным – значыт нанашком. Афтан охочо
ся згодив.

– Йой! Гварит – та дежбы не поміг, та преці
зме сой кумове, то так праві як родина, а и роботы
тепер в кужні неє, так як то на яр. То заран з рана
косу поклеплю и приду косити.

– А де того кошыня – звідав ся Афтан.

– Та гын, під Дебріом – одповів Василь.

Треба признати, же Афтан дотримав слова.

Зараз з рана вышов з косом під Дебрю и оба
з Васильом взяли ся до кошыня. А же была роса,
то косило ся добрі, косили дотля аж Паракса, жена
Василя вынесла ім сънданя. Оба сіли під буком и взяли

ся за іджыня. Параска взяла граблі и розтрясала лалкы-покосы.

По съніданю Васыль выняв дуганьчак, скрутів си папіроса, потім дуганьчак подав Афтанови зо словами:

– Закурте сой куме.

Афтан взяв и скрутів си грубого папіроса, а при нагоді, коли Василь піздрів в іншу сторону, набрав дугану медже пальці и спритні сховав до кышені камізельки.

Сідили так оперты о грубого бука и курили.

Сонце юж добрі пригрівало, як Параска скінчыла трясти лалкы, взяла мисочку и дзьопу /хуша/ в якій принесла косярім съніданя и пішла домів.

– Но, поіли зме, покурили, то тепер до роботы – рюк Василь.

– Ноле куме ся так не спіште – рюк Афтан. Одпочнийме сой, ишы ся дост до вечера накосиме. Я бым ся кус здристав. Як повів так и зробив, люг на кустрицю и внет зачав храпати.

Василь ишы кус посідив, а потім взяв косу и косив сам.

Афтан обудив ся втovды, як Василь зачав косу клепати, а было то юж коло полудня.

Афтан двигнув ся з землі и рад-нерад повлюк ся за Васильом косити. Не змучыв ся, бо занедовго Параска вынесла полуценок, з чого Афтан барз ся втішыў.

Зіли цілу миску перогів з сыром, де більшу половину гывтнув Афтан. Выпили дзбанок квасного молока и зас скрутили махоркы до папірців. Закурили затігаючы ся розкішно.

По выкуріню Афтан запропонував, же по так добрім полуценку вартат одпочыти, бо робота не втече.

Но и Афтан сой зас люг в тіни під буком,
а Василь косив сам. Поправді, то Афтан за якисий час
встав, але не косив, бо повів, же кося юж ся ступила и
треба ей поклепати.

Коли скінчыв клепаня то юж ся змеркло, так
же треба було ити домів.

Очевидно, же Афтан вступив до кума на
вечерю.

При вечери барз куму Парску хвалив, же добрі
варит. По вечери зас закурили, а Афтан неомешкав
взяти сой дугану медже пальці, а обіцяв и заран прити
до кошня.

Рано Василь жену о чымси повчыв и пішов під
Дебрю косити.

Внет надышов Афтан. Василь гнес загнав
Афтана з косом перед себе и поганяв го бесідуючи:

– Косте куме скорше, бо вам пяты поодтина
косом.

Афтан косив и што кус ся обзерав, але Василь
не оставав. Афтан мусів тягнути косом аж му роса
на челі ся показала.

Так косили дост довго.

Сонце юж было wysoko, а Параски зо
съніданьем як не было так нее.

– Кый фрас? Йой куме яким голоден – нарікав
Афтан.

– Лем косте, куме косте, она гнет надыйде.

Василь украдком винимав з кышені куски
адзимкы, дзъвакав и гывтав, а же Афтан часто ся
озерав, то зауважыв, же Василь штоси жуе.

– Я виджу куме, же вы штоси істе, то дайте и мі.

– Што ім? Є, та траву бо-м барз голоден. Юж
гнет полудне, а той холеры ищи нее. Я ій дам, же
попамятат.

И добрі зробите куме, якби моя Євка так зробила – то я бы ій показав.

Ту Афтан за прикладом кума взяв до жмені траву и вопхав сой до гамбы.

Дзьвакав дост довго, але гывтнути не дав рады то выплював.

– То я не корова, жебы-м траву жер – повів. Не знам як вы тото істе куме?

Юж было добрі по полудни, як зауважыли, же од села влече ся Параска и несе ім полуценок.

Коли была юж недалеко, товды Василь скочыв до ньюй з косом.

– То тепер ся иде з ідлом! – врявкнув. Я тя забю холеро ёдана!

Параска шмарила горцми з ідлом, котры гет ся потовкли и погнала в село, лем ій фарбанка фуркотіла.

– Йой, та што сте куме наробили, та вішытко ідло прасли в потік и пішло з водом. – Йой якы вы глупы – нарікав Афтан. Та най бы горці поставили на земли, а вы товды ій могли добрі приложыти.

А так то направду было.

Василь хотів ся барз позбыти такого помічника. Так намовив жену жебы сънданя не приносила під Дебрю. А на полуценок най набере до старых глиняків помый и несе к ним, а коли дійде то він скочыт ей бити, а она най шмарит ідлом в потік, а сама втіче домів.

Більше Афтан до кума Василя не ходив косити, ани Василь го більше не просив.

Бют як св. Петра

(з оповідань нанашка Тимка)

Было в нас таке повідження: "били го як св. Петра".

Люде часто того ужывали, але што то означат и одкаль ся зяло, то деси никто не зневодзісти. Аж раз будучы в нанашка Тимка звідав ем ся:

– Нанашку може вы знаете одкаль ся взяло тото повідження "били як святого Петра".

Нанашко підсъміхнув ся, скрутыв папіроса, закуриў и зачав оповідати:

То было так, але то было барз давно тому, як ишцы святы по земли ходили, не лем святы, але сам Христос Бог.

Но, и єдного разу ишов Христос з двома учениками – Петром и Яковом, ишли стежками и дорогами цілий ден. Идут, идут а ту юж вечер, темно ся зробило. Так же ніч застала іх в полі, а до найближшого села было далеко, то постановили в полі переночувати.

Як вам відомо так в Юдеї як и в Галилеї климат теплій, и то цілий рік, то полігали під якысым деревом. Не знам чи то была смоковиця чи даяка пальма а може кедр. В кождім разі єдно з тых дерев. А же были змучены дорожом так скоро поснули. Але не спали в тім часі такы товчай – то значыт такы збуі, котры чатували при дорогах жебы ограбити подорожніх, очевидно богатых. А женич ся не трафляло, то лазили коло дороги – там и назад.

Як раз міняли дерево, під котрим спали Ісус и його апостолы.

Коли почули голосне храпаня, то іх тута заінтересувало и постановили спровадити хто там спить.

Підышли и видят, бо звізды світили, же під кряком спить трьох хлопів, а єден з них храпит аж ся трава коло нього хвіє.

Збуі од разу віділи, же то якысы бідакы, од котрих не буде што взяти. Так постановили іх не рушати, але єден з них гварит:

– Ноле хоц дайме пару кылів тому лысому што так голосно храпит.

Барз ся тута пропозиция сподабала його камратім и давай Петра окладати кыями.

Набили добрі и пішли дале чатувати при дорозі.

Петро збитий повідат до Ісуса.

– Я си тепер ляжу з другої сторони, там коло Якова, бо ту бют.

А Ісус гварит.

– Леж на своім місци, бо зас достанеш.

Але Петро не послухав, лем перешов и люг коло Якова.

Збуім заснич ся не трафляло на гостинци. Так вернули назад і тот сам збуй так гварит.

– Вибилизме того з той сторони, то вибийме того, што лежыт по другій стороні.

Так зас зачали молотити палицями Петра, бо не знали, же він змінив собі леговиско.

Збуі зас вернули на дорогу, але и тым разомнич ся не трафило, а Петро побитий другій раз, так гварит до Ісуса.

– Учытгелю, зас мя побили.

– А повідав єм – одрюк Ісус – леж на своїм місци, та не послухав єс.

– Тепер пусте мя до середины спати, бо по обох краях бют.

– Гварю ти Петре, леж дес лежав, бо зас тя выбют.

Але Петро не послухав, лем глопхав ся медже Ісуся и Якова и постогнучы зараз вснув.

Збуім зас нияка здобыч ся не трафила, так постановили піти гет, и глядати щестя де инде.

Тот єден зо збуів зас гварит.

– Чекайте, вибили зме двох, то ходме приложыти пару кыів и тому третъому в середині, жебы не мав кривды же зме го поминули.

Підышли, зас Петра выпалицювали, и пішли гет.

– А повідав єм ти – рюк Ісус – жебы-с ся не вертів и не плянтов а лежав на своїм місци, бо тя зас выбют, а ты николи не слухаш, так маш за свою глупоту, тото штос хотів.

Аджеш так то было, и за то тепер буд хто гварит: "били як святого Петра" – закінчыв нанашко Тимко.

Таке в кривых гачах (в Волівци на весілю)

Як єм жив ищы на заході, то значыт на выгнаню, там мав єм сусіда, Штеся Дзядика, якій походив з сусіднього села Свіржовы Руской.

То було прекрасне село, але гнес юж праві же сліду по нім неє – зметене з лиця землі.

Тот мій сусід, Штесьо оповідав мі часто ріжны, цекавы історийки. Єдного разу оповів мі історию, як він колиси грав в Волівці на весілю.

Музикант зо Штесья був дост мизерний. Мав гушлі і любив си часом на них риндати, а же в Свіржові були музиканте, то брали Штесья, жебы секундував.

Так єдного разу зіднав свіржівських гудаків якисий волівчан грati на його весілю, бо ся женив.

Як ся называв, Штесьо того не памятав. Так пішли до Волівця, де од самого рана пришло ім грati без одпочынку. Товды весіля не такы були як гнес, на єден вечер, але одбывали ся што найменше по-три дни, а музиканте не були в такім поважаню як гнес – мусіли цілий час грati и тихо быти.

Часом то ім істи дали, але не при столі, лем дагде в куті на скрині. Зас при столі то сідили лем госьці, сypівали, верещали и што кус дакотрий з них кричав:

– Гей гудакы, грайте!

Газда зас повідав.– Грайте гудакы, бо мате кому. А як не буде кому, то грайте и штырйом стіnam в хыжы, бо ем вам заплатив.

Так то свіржівски музиканте: Вовчак на клярнеті, Бабяк /кулявий/ на бубни, Штесьо на гушельках /секунд/ а хто грав на перших гушлях – я забыв.

Грали юж другий, може третій ден на тім весілю.

Быв юж пізний вечер – оповідав Штесьо. Граме, а весілны госьці танцюют, аж дуднит. Хыжа велика але тісно, бо люди повно, а то зато же втovды быв такій в нас звычай, же на весілю приходили и не прошеноы, по

то жебы сой потанцовати. Такых тіж належало през газду почастувати погариком палюнки.

Того вечера вертало з корчмы од Шулима кількох поважних газдів, котры в корчмі выпили по пару – по пів деша.

Тепер постановили зайти до хыжы де одбывало ся весіля. Были то кумове: кум Дудич, кум Сірак, кум Кузмич, кум Гутиряк, кум Илчак и ишы яксы кумове, которых назвиск Штесьо не запамятав.

Коли гвошли до середины, то газда и староста щыро іх запрашали сідати и зробили місце для них при єднім зо столів.

Честували палюнком и запрашали закусувати. А закусити было чым, бо было масло и сыр, бриндзя и мясо на мисках – пацяче и коровяче, а и перогы з пытлюваної муки.

Кумове выпили и закусили.

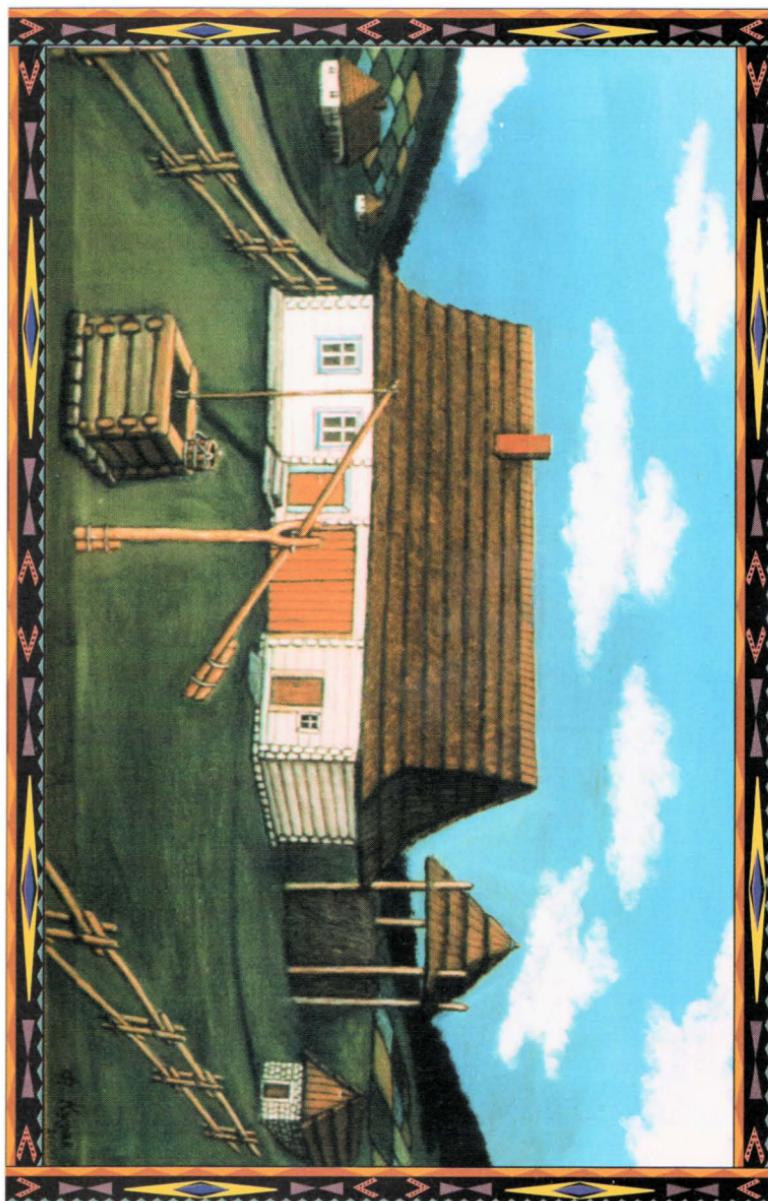
Потім кум Дудич так повів:

– Прошу послухати. Зробте пляц в хыжы для тых што были в корчмі, в Шулима, най сой потанцюют.

Но то певно, же зробили, бо дежбы не пошанувати и не послухати так поважных и шануваних газдів и кумів, таких як кум Дудич, кум Сірак, кум Кузмич, кум Гутиряк, кум Илчак и ишы тых двох кумів, которых назвиск Штесьо Дзядик не запамятав, а шкода.

Но, и як юж ём згадав, люде ся стисли и зробили в хыжы пару квадратных метрів місця, на которых мали танцювати тоты што были в Шулимовій корчмі.

Музиканте загrali, а кумове выбрали си танечниці, бабы або дівки, и крутили ся доокола, лем танечницям фарбанкы фуркотіли.

Но, и было бы вшытко в порядку як не нашов
бы ся медже волівчанами єден паробок, котрий
злегковажыв "розпоряджыня" кума Дудича.

А быв то Ваньо Щурко.

Нич си з того не робив, што повів кум Дудич,
лем взяв дівку, здає ся Филякову Анцю, и танцює як
бы нигда нич. Тот Ваньо вчыв ся на кравця, и чув ся
чымси ліпшим од решты парібків-волівчанів.

Убраний быв по-містецькы, мав вшытко купче;
герок, райткы, скірні, шапку-кашкетяку носив "на
бакер".

Зауважыв то кум Дудич, котрий не танцовав
а сідив на лавці и смотрів чи єст порядок, такій як
треба.

Кум стримав гудаків і повів голосно:

- Слухайте! Як юж єм гварив – тепер танцюют
тоты што были в Шулима! Хто зас не быв – най не
танцюе!

Но, гудакы грайте!

Гудакы послушні заграли, а Ваньо зас пішов
в танец, и хоц Анця просила жебы перестав, и го
сіпала, він не послухав лем крутився з ньом вколо аж
му краватка пергала, што кус притупував и посвистував
голосно.

Коли так танцюочы миняв сідячого на лавці
кума Дудича, тот выняв з під гуні сворень и праснув
Вания по голові.

Кашкет впав на землю, впав и Ваньо з розбитом
головом, а кров поляла ся и по герку и по білій сорочці
и по краватці.

Якысы хлопи вхопили Вания попід руки
и вивлекли на двір.

Кум Дудич сховав сворень під гуню, втишыв
музикантів и повів спокійним голосом:

– Прецін повіджено було, же хто не быв в Шулима, най не танцює!

А тепер гудаки грайте дале.

Потім Штесьо чув як свідкове того здаріня коментували захованя Ваня Щурка.

– Видите? Приде таке позберане як чудак, в кривых гачах /райтках/ не послухат што старши и шануваны газдове повідают, лем райзує. Добрі Дудич зробив, же го цвенькнув свірњом по челаку.

Аджеж перше, то були весіля, не такы як гнес.

Оповідання нанашка Тимка

Было то юж пару років тому, як єм быв на кermешы в сусіднім селі.

По Богослуженю запросив нас до себе сват Штефан.

Посадили нас за богато заставлений стів, но як то в нас, просят істи, пити и закусувати, а быв там и нанашко Тимко, тот з-під берега.

Як собі Тимко выхылив пару погариків "жытньой", то бесіда складнійше му ишла.

– Знате, люде што вам повім – зачав Тимко.

Декотры нарічут, же гнес біда, а деш tota біда? Я ся вас звідую, но де. Tot што так бесідує, tot грішыг верабоже!

Смотте лем, што ту перед нами, вшыткого на столі, и іджыня и питя, а ім біда, псякіст. Ім за добрі, робити ся ім не хоче лем нарікати.

Як я памятам даколи гостины, а находив єм ся дост по гостинах и по весілях. Знате, же як хтоси робив весіля, то вы молоды си думате, же так было на столах як гнес?

Та де там! На таніри дали соленого сыра, такого з діжки, на верх масла пару вжычок, а як мав хто брындзю, то и брындзі дав. То была закуска. Не было жадных макаронів, до росолу давали обаряны компері. Приправляли тото чеснком, копром, но и сілом.

Подавали на столы в великих глиняных мисках. Каждий брав деревянну вжышю, и іли з єдной миски по пару осіб. А мясо было лем готовлене. Тіж давали на мисках. Люде брали пальцями и іли з хлібом. Не было жадных сосів ани шалаток.

Зас палінку пили з єдного погарика, и то треба было чекати, аж ти дахто з весільных або чопар наліє и подаст, але товды никто не нарікав – рад быв же ест на весілю, и же ся забавит, бо колиси люде были якысы ліпши, іншы. А гнес?

А гнес тот газда и газдыня якбы ся не старали, хоц буде вшыткого повно, то потім и так будут огваряти, же весіля было кепске.

Ту Тимко выхылив погарик, закусив квашеным риджыком и бесідував дале.

– Або такы ріжны приправы и выробы, якы ту маме пред собом – де колиси хто відів?

Не робили бо не было з чого, а хоц бы и было, то незнали зробити, бо и од кого мали ся бабы навчыти?

Гнес то и курсы печыня и варіня сут, в газетах ріжны порады, и книжкы кухарскы мают дома. Є цілком легше гнесьнім газдыням.

Декотры з молодых газдынь то не знают хліба впечы. Они печут ріжны сырники, маковники,

медівники, торты – а хліба не впече. А хліб єст найважнійши.

– Ага! Я вам оповім, як я колиси хліб пюк.

Было барз давно, як ём быв ищы таким смаркатым хлопчыском, але мав ём юж хыбалъ з 15–років.

Было то деси зимом.

Мої небіжка мама, як то звыклі, вечером розчынили на хліб в корытци. Рано загустили, як кісто выкысло як треба, мама уформували підпалки в хлібатах, и гварят мі:

– Я полечу тепер до Євдокії, а ты Тимку як в пецу ся выпалит, то выгорний оген и всадиш хліб до пеца. Я внет верну, то сама выйму коли ся впече.

– Добрі, добрі мамо – гварю, идте нич ся не старайте.

Мама закрутили ся до грубой вовняной хустки и пішли з хыжы.

Коли дырва ся в пецу спалили, я оген выгорнув кочергом під челюсти, кус ём зачекав, бо пец быв за горячий.

Потім беру лопату, операм ей держаком на проконча постели, а лопату на припецок.

Посыпав ём підпалок муком, з хлібничате на лопату – но, и готове.

Ищы лем треба было кус долоньом розляпкати, жебы ся рівномірно розложыв на лопаті.

Тымчасом кріль, бо кролі зме тримали в хыжы, вышов з під запецка, вліз до кошыка з комперями и оргызат.

А як заверещу – а трусь!

Як ся замахну, но и дрылив ём лопату з припецка.

Кріль втюк під ладу, а підпалок злетів з лопаты під припецок в съмія и попіл.

Зімал єм ся за голову – то юж по хлібі! Зберам того з землі, бо підлоги не было, и бух до шафлика з паренином. Руки мам обабраны в кісті, то скоро обмыв єм в якысих помыях, и скоро тот другий підпалок на лопату, бо пец остыгне.

Так в тім посьпіху забыв єм підсыпти муки на лопату.

Як єм шурнув хлібом в пеци, так част підпалка злетіла з лопаты в глубині пеца, а решта приліпила ся до лопаты и тягла ся през цілий пеци, аж під челюсти, але якоси єм одорвав од лопаты, так же остало вшытко в пеци.

Остатні два підпалки всадив єм до пеца як належыт, по боках той розвлеченой адзимкы.

Мама ищы не вернули, а я юж выняв з пеца тот середній хлібусь, бо быв барз тонькій и скорше ся впюк.

– Знате, выглядало то як тоты "миколайки" з медівника што іх продают перед святым Миколайом на базарах. Таку мало форму, лем было зо 20–раз більше. Навет было то дост добре.

Зіли зме таке припалене підпаля смачне и хрупкое.

Тимко закурив шпорта и дале оповідат.

– Знате, як єм ся оженив, то я юж быв старий, а моя Антося – то бывло молоде дівчатиско, мала 17–років, та и газдынити ищы не знала, бо мати ей не навчыла, хоц сама была добром газдыньом.

Памятам, як деси внет по весілю, Антося гварит, же зробит перогы з сыром.

– Но, то зроб – гварю.

Замісила якosi тото кісто, принесла з діжки миску сыра, и ліпит totы перогы.

Я тымчасом выгнав коні на пасвіско, кус ём при них постояв, а потім поприпинав іх, и иду домів на свіжы перогы.

Приходжу до хыжы, а моя женичка плаче.

- Та чого плачеш, што ся стало?

- Є, та бо... бо перогы ся гет разготовили.

- Та лем циг, не плач глупа, бо нее о што. Певно за довго ес іх готовила, и зато ся розкыпіли.

Заздрів ём до горця, но там было штоси таке як замішка з сыротом.

Кус ём зів того "присмаку" з молоком, але не за дуже. Решту Антося высыпала пацяту до лальбійки.

Она зараз полетіла до своєї мамы оповісти свое горе.

Тесьцьова лем руками ляпла:

- Йой, дівусь, та хто відів перогы заляти студеном водом, а пак варити як компері. То ся мече на кріп, и то лем по пару нараз.

- Є, та чом сте мя того перше не навчыли, мамо?

Мала правду, бо ей не навчыла.

Іншым разом гварю:

- Знаш што бабо? Ноле, зроб перогів з капустом, бо барз люблю.

- Но, то добрі - одеркла.

Но, и зробила, але так же зас ся не дало зісти, бо наліпила тых перогів з капустом, але суром - просто з бочкы.

За то гнес, як зробит капустянки, то го-го!

Тимко зас выхылив 50-граммів "жытній", закусив кобасом и загрыз огурком, бо рыджыкы ся скінчыли, и дале оповідат:

– Знате, же як зме вернули ту домів з заходу, и як юж нам завели в селі електрику, то декотры покупили собі тоты електричны прачки. Но, и моя стара як мі зачне голову сушыти.

– Ноле, старий купме собі тоту прачку – то така полегота в хыжи. Кума Пайза мают. Віділам як файні выпере, не треба ани прайника, ани рапібачки.

Бо видите, моя стара любит чистоту, што кус пере тоты лашыска, а найбільше мої, бо я найбарже бруджу.

То си думам – куплю, най ма баба выгоду.

Продав ём быцка на спенди, и як раз были в "Геесі" тоты прачки, купив тоту "Франю" /до гнес ёй маме/, а коли привез тово домів, то на другий ден раніцько моя стара взяла ся за праня. Позберала якысы рянды, мыдло, порошок и зачала прати.

Я ся сварю, бом хотів ишы поспати, а тата машина не дає, бо гучыт як холера.

– Ноле, тихо старий, не мамрий – смотр як гарді выпране!

– Но, добрі юж, добрі най ти пере!

Лем знате, моя стара ма єдну таку хыбу. Возме не раз и змече до той прачки ріжны моі лахы, а николи не справдит чи ёст дашто в кышенях, чи ніт.

Но, не раз з лахами то выпрала и цигарі, запальничку, и цизорик, и квіты на угель або на пашу – но вшытко.

А найгірше было, як раз шмарила до праня мою дрелихову загортку, а в кышені были мої єдини окуляры.

Коли ём рано встав и глядам моіх окилярів, ета они юж в машині. Ма ся розуміти, же потрапало іх на дрібны кускы.

Закля єм пішов по рецепту на други окуляры,
а потім чекал в оптичнім скlepі на шкла, то минуло
зо два місяці.

Боже, што я през тот час пережыв.

Я ходив як на пів съліпий – люди єм не
пізнавав.

Найліпше було як ішла дорогом наша сусідка,
Лукачка, з котром мы ся гнівали юж зо три рокы, бо
посварили зме ся на меджах.

Баба то дост высока, мала на собі якысу чорну
бунду, а мі ся здавало, же то иде наш ёгомосьць, отец
Георгій, то я зняв шапку и кричу з далека:

– Слава Ісусу Христу!

Опамятав єм ся як єм почув ей пискливий
голос.

– Слава на Вікы Богу!

Жебы тя чорт пірвав стара холеро, але юж
пропало, што робити.

А, она зараз ся похвалила Якимові Фенні.

– Видите Фенно, же Тимко перши ся перепросив.
Гнес повів мі Слава Ісусу Христу.

Пак пішла дале, и як віділа мою Антосю на
стаях де огартала компері, то запищала:

– Дай Боже щестя, Антось!

Моя очы выгріщила, бо не знала што ся стало,
подумала, же певно Лукачка была в сповіди, то
одповіла:

– Дай Боже и вам!

Тепер юж ся не гніваме.

Лукачка такой на другий ден цілий кошык
черешен нам принесла.

– Возте – гварит, бо так ся нам того року
вродили, же гей!

Колиси єм собі пришпарував кус пінязи, так

пару стілок, а были то ищы добры гроши, мали свою вартіст. Мав ём іх в задній кышені ногавок. То были лем гроши моі, на такы "своі" выдаткы.

А ту лем раз глядам ногавок, є та нее. Звідую ся:

– Антось, де моі бронзовы сподні.

– Там, перут ся в пральці, бо брудны были, аж ся блищали.

– А гроши ес выняла?

– Якы зас гроши? – она на то.

Скочыв ём до кухні, вылучыв прачку, выметав на підлогу мокры лахы.

Ціла підлога заляна водом з мидлинами.

Она в крик.

– Што ты вырабляш, вариите!

Я нашов ногавки.

Гроши в кышени были, не подерло іх, але юж выпраны так, же фарба з них облізла, и трудно было розружнити, якій котрий банкнот.

– Видиш глупа бабо, штос наробила? – кричу.

Она зас на то:

– То так! Гроши ховаш передомном, на гулянки, на пиятьку! Ты такій, овакій.

Но, просто зробило ся пекло в хыжы. Ходил ём з тыма выпраныма грошами и до касы "Геесу" и на почту, нигде не приняли.

Аж еден учытель дорадив мі жебы-м выслал до Варшавы, до банку. И знаете што, же приняли, и прислали мі новіцькы новы банкноты.

Стара о тым до гнес не зна, але од того часу ревідує кождий лах перед праньом, кожду найменшу річ найде в кышенях.

Пацифікація

Было то літом в 1946 року. В самы жнива. Ден быв погідний.

Деси по полуодні од села Бодакы, до Бортного віхало з гырмотом пару тягаровых авт, заладуваных вояками KBW. Авта затримали ся на загороді при православні церкви.

Я з родичами быв в полі де вязали зме ярец в снопы и клали до стіжків. Наша худоба пасла ся на пасвиску, лем єдна корова яка была на отеліню осталася в стайні.

Нянь казали мі піти домів и дати корові сіна. Наша хыжа стояла близко церкви. Коли зближав ём ся к хыжы, то зауважыв ём, же дорогом іхат драбиняком мій старший брат Петро, а з ним сусіда сын Фецьо Мадзік, якій мав помочы брату класти снопы на драбняк.

Петро быв юж женатий и мешкав осібно. Коли міняли стоячы при дорозі авта, товды кількох вояків долетіло до воза и казали обом зыйти. А коли они зышли з воза, совдаты зачали іх бити. Фецьо достав пару раз кольбом по хырбеті, але якоси удало ся му втечы през річку домів. Зато воякы выладували свою встекліст на браті.

Єден бив кольбом гвера, а другій взяв з воза косу – грабкы до кошыня зерна и тыма грабкамі бив брата де попало.

Чув ём як коса ся одламала од грабок и з бренком впала на каменисту дорогу.

Аж ту виджу, же двох солдатів пустило ся в мою сторону, но то я ся скоро спрягав з подвір'я и пішов до боїска, жебы взяти сіна и занести корові до стайні.

Зараз влетіли за мном вояки з криком:

– Gdzie banderowcy! Gdzie ich schowaleś, gadaj sk...synu.

– Якы бандеровці? – одрюк єм. Ту неє жадных бандеровців, а як хцете то іх глядайте.

В одповіди посыпали ся удары по плечах, по голові. Видрияли мя з боїска на двір и погнали там де стояли авта, цілий час били.

Я быв єм без сорочки, лем в коротких споденках.

Єден з вояків пхнув мя люфтом автомата медже лопатки, так сильно, же протяв скору и кров щорком потекла долов плечами, а ту виджу як коло Оріщакової певниці зас вояки бют лежачого на стерни мого кузина Горбала. Барз йочав.

Коло церкви бют його брата-блізняка Ваня, котрий недавно вернув з червеной армії в ранзі сержанта.

Быв в мундурі советским, бо інших лахів не мав.

Двох вояків окладало Ваня кольбами а третій бив револьвером по голові. На конец з окутавленого Ваня зняли військовий ремін и одышли.

Іх мама, тета Марина на тото вшытко смотрила и барз плакала.

Єден вояк долетів до ньой и выдер ій з рук граблі, котрыма грабала стерню и тыма граблями бив мя доталь, аж поламал на дрібны кускы.

Того ім было ицы за мало, то погнали мя до авт, де стояв іх командір, якысий бородатий поручник з желізным прутом в руці.

Виджу, же коло авта стоїт старий нанашко
Осиф, побитий, кров тече му з обох рук а з очи
сызы.

- Kładź się sk...synu ukraiński, i to już! - Зверещав
бородатий офіцер.

Но, я не ляг, лем зачав ем протестувати, же я не
виден. Але єден вояк мі "поміг", бо як мі дав гвером
по голові, том впав як підкошений.

Товды поручник став мі підкутым черевіком на
карх и бив желізным прутом.

Не кричав ем, бо черевік офіцера мя давив так,
же юж ем піну з гамбы точыв. Люде што то віділи,
повіли же Феца Онуфрьового забили.

Мама як то почули, так зомліла.

Як перестали бити, то я якоси встав и вернув
до хыжы, што правда то з переламленом руком
и зламаным ребром.

Вертаючи до хыжы ищи ем пару раз дістав
кольбом и пару копняків.

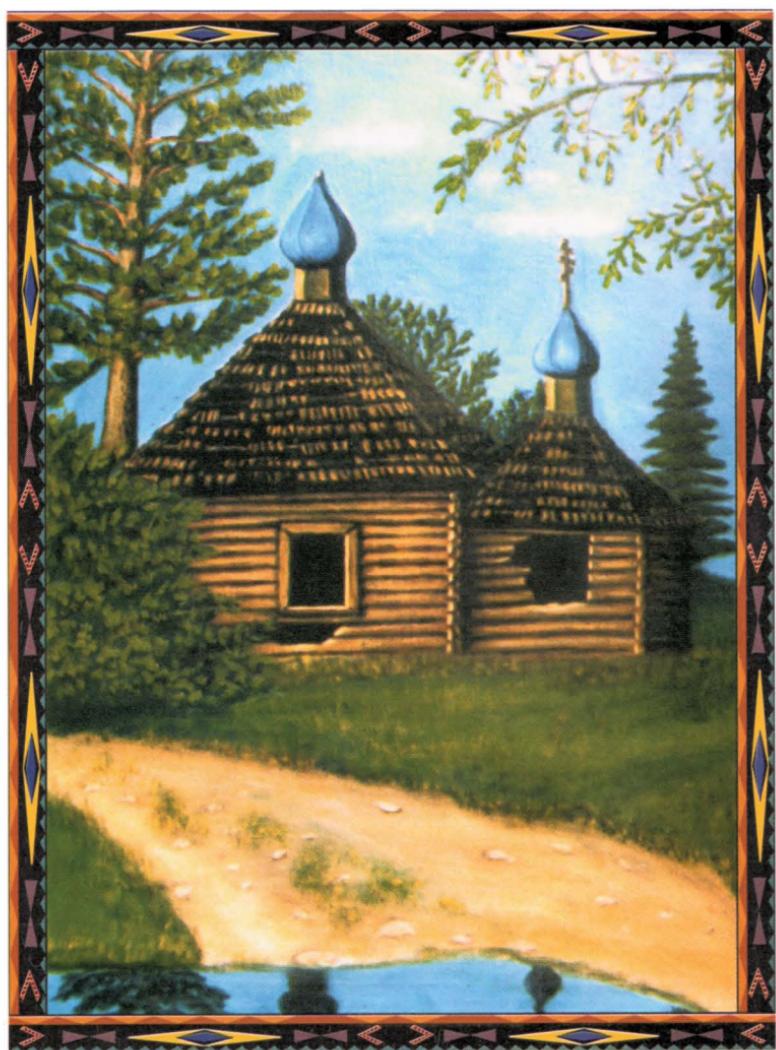
На другий ден мое тіло од головы до пят было
чорне як челюсти.

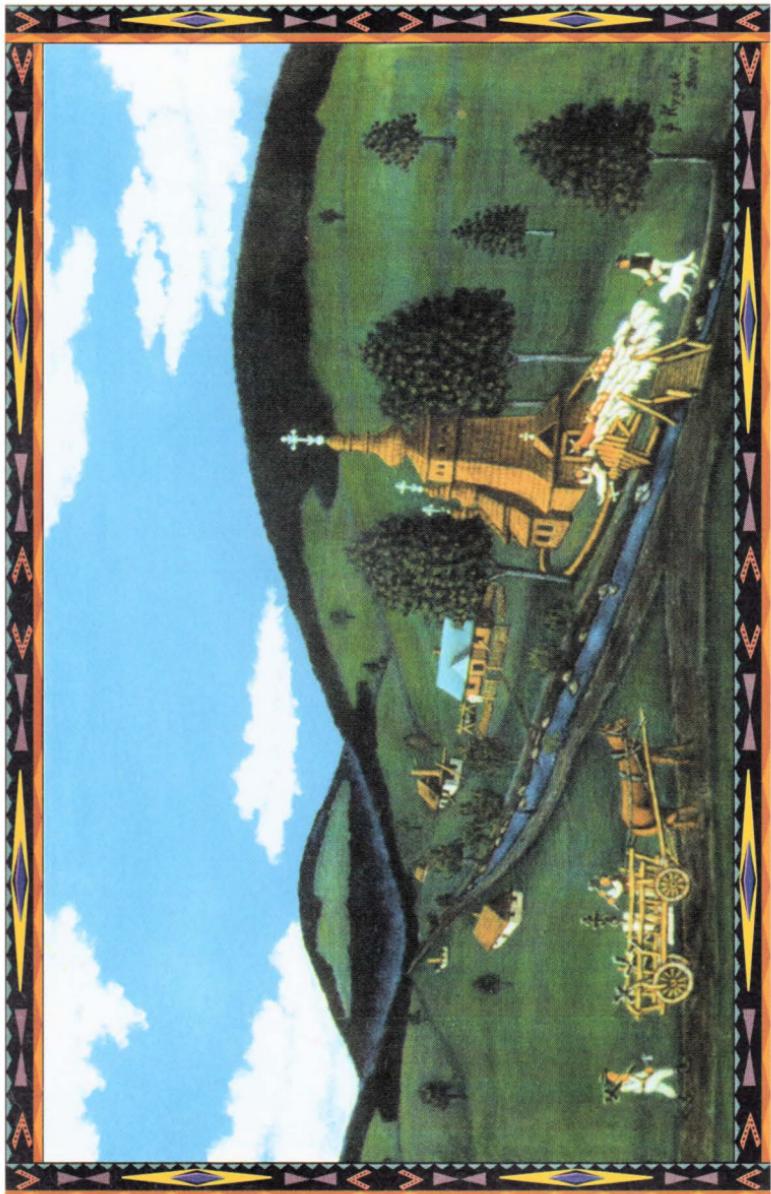
В хыжы "газдували" вояки. Забрали што могли
взяти, няньовы гамерицкы голякы, дуган, брата сподні,
аж и саморобну запальничку.

В коморі пили молоко и сметану з камінных
горци. Чи выпили, чи ніт, але горці метали на землю,
так же всяди лежало полно черепя.

Быв тіж в коморі повний кошык яец, з котрым
поступили подібні як з горцями. Видно было, же
робили того з великим приємністю.

Потім ищи зімали сой пару кур и гуси и одіхали
задоволены зо съпівом, а люде смотріли за нима
з ненавистю и проклинали:

1990 3000 2000 2000 2000

А жэбы вас прокляты ляхы Бог тяжко скарав.
Але Бог чомсі не послухав, бо як знаме пришло
занедовгі гірше. Высеління.

Акція "Віслा"

(высеління села Бортне)

Весна на Лемківщині в 1947 р. была прекрасна, уроджай заповідали ся добры, бо погода цілий час дописувала. Дерева овочовы были обсыпаны білым квіт'ем.

Село Бортне рахувало в тім часі 175 хыж и тівко газдівок.

В 1945 році половина селян виїхала /охотниче/ на Україну т.е. до "Росії", як сами гварили. По іх виїзді дуже хыж остало порожніх, бо до Бортного якоси польськи осадники нияк ся не пхали, так, же ани еден не пришов ту газдувати.

Было юж добрі по яри, як з арміі червеной, т.з.н. з фронту зачали вертати хлопці, котры яко добровольці пішли на фронт. А пішло з Бортного сорок молодых хлопців.

Не вшытки вернули, кількох згинуло на ческій землі. Тоты што вернули, а не застали свойой родины, то декотры поіхали за ньом на Україну. Але были и такы, што постановили допровадити до порядку своі вітцівськы хыжы, и ту на своім якосі бідувати.

Вертали так само хлопці и дівчата з примусовых робіт з Німеччыны, и більшіст з них, коли не застали рідных, тіж оставали на своім.

Вернуло тіж пару родин, котрым удало ся втечы, а познали што значыт "советскій рай". Так, же в селі было юж сто дві родины.

Якоси ся буде жыло – бесідували з надійом. Але під конец весны 1947 рока, а было то по полуночи, в ден Вознесенія Христового, до села вкрочило польське войско.

Никого то барз не дивувало, бо до таких "візит" были зме привыкнены.

Пришли – то и підуть собі. Так люде не зважаючы на вояків, ишли спокійно на вечырню, ёдны до православной, другы уніятской церкви.

По вечырнім Богослуженію, кождий вертав домів.

Вечером никто з хыжы не выходив, бо воякы волочыли ся по селі, и чомси не одізджали, як звыклі бывало, лем зостали на ніч.

А чого? Хто знае?

В другий ден, раніцько люде звычайно вставали и каждый брав ся за якысу роботу.

Пастухы выганяли худобу на пасвиска, зас бабы и діўкы брали мотыкы и ишли в поле компері огартати.

Деси перед полуночью воякы зачали зганяты люди на середину села на "зебране" – як гварили.

Там до згромадженьх люди, ёден з офіцерів повів, же маме ся зараз пакувати и опустити село, а хто бы ся съмів тому спротивити, тот буде потрактуваний "як бандита з УПА".

Вчынив ся великій плач и наріканя, але пан офіцер повів, же тонич не поможе, лем жебы як найскорше шыкувати ся до дороги.

Будут нас гнати не до стаціі в Горлицях (20 км), лем до Ясла (50 км), бо стаціі в Горлицях и Загужанах

будут так заповнены выгнанцями інших сел, же для бортнян місця бы забракло. Повів тіж, же для тых што не мают своїх возів, будут приділяти "підводы".

Заладуваны возы мают іхати з багажами до села Дошиця, де буде такий "зборний пункт".

Люде з плачом и боженьканьем клали на возы того што найпотрібнійше.

Не дуже містило ся на малы лемківски возы, до которых запрігано коні, волы або коровы.

Внет появили ся "добры сусіды" полякы, переважно жытгелі Цекліна, якы знали же будут нас выганяти /хоц мы до кінця нич не знали/.

Пришли грабити хлопи и бабы.

Декотрых з них знат ём, они мене тіж, але нич собі з того не робили. Входили до комір, шпіхлірів, певниц и до принесеных з собом міхів черпали зерно и компері. З боіск и шоп вывлікали машины до молочыня зерна, кераты, січкарні и інше приладя. Найбільше клопотів мали з іманьем кролів, которы ся розбігали по загородах.

Єден з вояків, здає ся, же офіцер звернув ім увагу, жебы зачекали аж ся вынесеме, а товды заберут юж што лем схотят, але и тото ничего не змінило, и грабили дале, так як описала то по роках бортняньска поетеса, Міля Собин в своім вершы "Сорок семий" словами:

Плачут діти вышмарени

Як з гнізда писклята

Чого фашизм не доконав

Повнят "демократы"

А за нами рідне село

Сусіды работут

Вшытко для них ся остало

Пют и банкетуют

Залишаме село...

Вояки зачинают "ужывати собі на українцях".

Иде хлопец Штефан, який перед хвильком мусів опустити свою вітцівську хыжу.

На рамени несе кіся, минят сідячих при дорозі вояків. Єден з них звідує ся:

- A ty dokąd idziesz z tym kosiskiem?

Штефан одповів, не знам чому.

- На Берлін!

Вояк зорвав ся, доскочыв до хлопця и зверещав:

- Jak ty sk...synu odzywasz się do polskiego żołnierza?

Вырвав му з рук кіся и бив ним Штефана дотля, аж ся поламало на нім на дрібны куски.

Вояки захотіли добрati ся до пасік, в яких було повно меду. Не барз ся ім того удавало, а пчолы нияк не брали під увагу, же то польській жовнір, лем тяли іх далеко гірше як цивілів. Але знищыти потрафили, бо дуже улиів лежало сперевертаных, над котрыма кружыли роі розвстеченых пчіл.

Миколая Шкурата, якій іхав возом запряженым в єдного вола, вояки завели до хыжи, яку газда юж опустив, и там "для забавы" щували го своім вільчуром.

Пес барз Миколая покусав, и такий покалічений, скырвалений приіхав до Дошиці, и аж там його сестра Мілька, позавивала му раны.

Єден з бортнянів підслухав іх бесіду на тему Миколая.

- Ale zawzięty banderowiec, tak go pies pogryzł, a on ni nie pisnął.

Єден з офіцерів з групом вояків в обох церквах препроваджали "ревізию".

Глядали зброй и "бандюрів".

Желізними колами одривали підлоги.

В православній церкви, поручник в шапці на голові отворив ківот, з котрого виняв чашу, закликав вояків і гварит:

- Chodźcie, zobaczcie jaka ukraińska komunia!

Потім винесли ся з церкви, забираючи гроши з вчерашньої офіри.

Не інакше ся пописували в уніяцькій святynі.

Там нашли "бронь"! Оказала ся ньом книжка. Была то гарді оправлена "Історія України".

- To takiego Jezusa tu trzymacie?! - заверещав поручник.

Бив нагайком о. Булата по голові так, що скору му поперетинав, а кров текла аж по плечах.

Явожно не оминуло, не лем його, бо аж двадцет семох бортнян, яки там трафили и не вернули вшыткы.

Православний священик о. Левяр, з помочом декотрих сусідів, корыстаючи з замішаня, зняли зо стін і іконостаса парунадцет ікон, пару нових хоругви, забрали літургічны начыння, книги и фелоны. Винесли вшытко з церкви и положыли при потоці, але не було кому тоты церковны річы забрати до Дошиці на збірний пункт.

Так ся склало, же з Дошиці вернув якысий поляк, що одвозив чысьы багажы, так дав ся намовити за оплатом поіхати в Дошицю з церковнымі річами.

Опушчали село остатні жытгелі. Гнали худобу, озерали ся на рідну залишену землю – свою вітцьовизну, и гірко плакали.

З худобом затримали зме ся в сусіднім, опорожнілім селі, де ани жывого духа, а трава по коліна, так худоба має де пасти. Але и доіти треба.

Маме зо собом відерка и дійники. Доіме коровы и уці. Молока дуже. Кус пеме – мы и нашы псы, решту треба выляти. Потім и псы нас полишиали, бо они вернули назад до хыж своіх газдів, з которых ся не вступили, аж іх воякы поstryляли и пометали в студні (за то гнес в Бортнім лем дві стары студні чисты, а в решті "похованы" псы).

До опорожнілого села, де зме пришли з худобом, "завитали" не знати одкале, якысы полякы, которы удают, же хотят купити "coś z bydła". Вказало ся, же они пришли дашто вкрасти, и удало ся ім.

В Дошници на зборнім пункті, коли надышов вечыр, о. Левяр казав завісіти на яблінці ікону Почаіўской Богоматери.

Засвічено під ньом пару огарків-свічок, а священик вдів епітрахіль и присвічаючи собі тоненъком свічечком, розпочав молебен.

– "Радуйся Похвало Почаіўска и всего мира надеждо и утішенні" – перекрасно заспівав бортнянський хор ведений талановитым бортнянським дяком, Бодаком Федором.

Еден з вояків аж ся зіжыв на тот спів, и закричав:

– Co to? To oni jeszcze i tu swoje pokazują!

Але іншій вояк го втишыў.

– Zamknij pysk, durniu! Ładnie śpiewają, a ja chcę posłuchać.

Коли молебен закінчено, товды вшыткы впали на коліна, а хор засыпівав: "Перед святою Твоюю Іконою Владичице". Коли затихав хор, а люде дале клячали и молили ся, тога молітва што кус была перерывана то тихым, то зас голосным плачом.

Темно юж, але виджу перед собом старшу жінку, Марту, яка клячат з низко похыленом

головом, боса, молит ся тихо, а потім якби дорікала Всевышньому, півголосно:

- Боже милосерний, за што нас так тяжко кареш?

Марта давно померла, але одповіди на своє питання, и не лем на єй, до гнес неє.

По пару днях опущаме збірний пункт в Дошиці.

Першы рушаюць возы з "добытком", за нима мы з худобом, а тоты што не мали своіх возів, іх багажы воякі пометали на авта и повезли до стаціі Ясло.

Женеме худобу через перше польське село, Куты (Katy).

Село дост бідне, але люде не найгіршы, не брешут на нас. Ведеме дорогом стадо овец, моі и сусідів.

Надіжджат автом вояк, и просто валіт на уці, які разскакуюць ся на обі стороны дороги, але єдна не вспіла и попала під колесо, котре зламало ій задню ногу. Виджу, же то моя овечка. Нога паскудні гломена, кіст стырчыт, з раны тече кров. Тяжко стримую плач, бо не пасує, прещін юж ём дорослій и не давно з війны вернув.

Беру бідну овечку на руки, але она тяжка, далеко не понесу. Понюс ём до першой-ліпшої хыжы.

Повідам полякови што ся стало, и жебы собі totu овечку взяв и зарізав, най ся не мучыт.

Одповів, же добрі i подякував. Коли ём вертав на дорогу, газда скричав жебым зачекав.

Полетів до хыжы и вернув з банкнотом в руках, было товдышніх 500 злотых.

- Weź pan choć tyle, więcej nie mam.

То была вартість пару пачок папіросів, або пару

фляшок пива, добре и того, але важнійшим був людській одрух зо стороны того поляка з Кутів.

Помалы зближаме ся до знищеного войном місточка, Змигорода.

Ту при дорозі стоіт на чорно убрана старша пані и звідує ся:

- A wy dokąd?

Але никто ся не отзыват, а она дале свое:

- No, powiedzcie że, dokąd was znów pędzą? Bo tak was też gnali w czternastym, do Talerhofu, tylko że bez bydła i wozów.

Хтоси ій повів, же сами не знаме де нас женут, ани за што.

Гнав худобу малий Гнатко, быв босий, плакав, бо му вкрали уцю. Тота пані посмогрила на нього, потім виняла з торбинки якисы гроши и дала малому.

- Masz chłopcze! Te pieniądze miałam dać na ofiarę, ale lepsza ofiara będzie, kiedy dam ci na bułkę!

То быв людскій поступок, але остатній на нашій дорозі до Яслі.

За Змигородом юж ся зачала наша Голгофа.

В селах Токі, Ленжини, Съверхова, Зажече, Мойсцова и Жулкув, мешканці стояли при дорозі и вызывали нас вульгарні, при тім часто-густо падали слова "banda ukraińska, bandyci".

В селі Токі, іхаючий на авті, Михал Ціркіт, зауважыв свою 15-літню сестру, Марисю, котра сама гнала іх худобу. Так зоскочыў з авта, жебы ій помочы, бо сама сой не порадит. Відів тото єден з мешканців Токів, и скричав на вояка:

- Zastrzel tego sk...syna, to bandyta, który zeskoczył z auta i chce uciekać...

Але тот вояк быв чловеком, бо не стрілив лем вылегітимував Михала и звідав ся чом скаче з авта.

Михав пояснив, же відів сестру, якій треба було помочы.

Тот зрозумів, зас мешканец того села быв розчаруваний, "że nie zastrzelono bandyty".

Крім бреханя на нас, декотры пописували ся "геройством".

Полігало оно на тым, же такий "герой" вылітував на дорогу, лапав уцю и завлікав єй на своє подвіря.

На Зажечу догнали зме єдину фурманку з Бортного.

Быв то газда, Андрій Кобан. Іхав помалы, бо до заду воза мав привязаного бугая, котрий ишов повільно. Там до Кобана підышов якисий панок (быв кус по паньски позбераний) и гварит:

- Sprzedajcie tego buhajka.

Кобан одповів, же ніт, бо єст заказ продавати худобу з наказу коменданта конвою. Але панок підышов до рижого конвоєнта и штоси з ним побесідував.

Тот рижий вояк підышов до Кобана и повідат:

- Sprzedaj ty głupi chłopie, bo ci to bydło i tak zdechnie, i ty też zdechniesz bo nie masz pojęcia gdzie cię zawieziemy.

Так і Кобан послухав. Продав бугая тому полячкови, котрий дав воякови "на пиво", але ледві з бугайом скрутів за поблизки вербы, коли тот сам вояк підышов до газди и заврявчав:

- A wiesz ty sk...synu, że bydła nie wolno sprzedawać?!
Zaraz cię aresztuję!

Так бідний Кобан мусів гроши за быка oddати воякови. Того вшыгко діяло ся на моіх очах.

Юж перед самым Яслом, в селі Жулкув, худоба сперла ся на якысім угорі и зачала пасти, бо конвоент позволив.

По правді не було там што дуже пасті, але голодна худоба вигрызала кожде стебельце. Лем раз прилетів з криком власник того бідного пасвиска и казав ся заберати гет. Але вояк му пояснив, же худоба мусит ся пожывити, а він буде мав заплачене за пасвиско, и то добри. Так тот му дав спокій. Але за хвилю прилетіла його жена, тіж з криком. Вояк зас веде своє. Буде добра заплата, а она на то:

- No, niech już tak będącie, ale żeby to przynajmniej byli ludzie... a nie taka banda.

Вояк згодив ся з ньом, бо повів:

- Ma pani rację, to banda!

Но, я юж не вигримав и звідав єм ся го, де він ту видит бандиту?

В одповіди дістав єм шахтом /кольбом/ по хырбеті и довідав ся, же я тіж бандита.

Під вечыр дотерли зме до Ясла на стацию желізной колеї.

Няньо з кінми и возом юж там били и чекали на нас. На возі было кілканадцет вязанок сіна, так зме накормили худобу. Але сіно скоро ся скінчыло, а голодна худоба реве, аж прикро слухати.

Пішли люде просити поляків, яки мали біля стациі малы фалаткы поля, жебы позволили полоти, бо бурянаами можна кормити голодны быдлята.

Очевидно, же позволили, бо прецін русины за дармо вычыстят ім засівы з "хвастів", а ишы подякуют.

Крадежы тіж ся ту на стациі трафляли.

Газді, здає ся з Явіря вкрадено уцю, а Петрови Феленчакови з Бортного, козу.

На стациі було пару великих шатер, в яких кватерували воякы з конвою. В єднім шатрі "урядував"

якысий пан, не знам яку мав рангу, бо быв убраний по цивільному, елегантно, але вшыткы воякы му салютували.

Од часу, до часу воякы брали буд кого, и вели до того шатра. Тамтот елегантний пан задавав ім ріжны пытаня, а же они не знали добре одповідати на тоты пытаня, то были за того одповідно биты.

Я тіж быв під тым шатром. По тыжню чеканя підставили кільканадцет товарowych вагонів. Не вшыткы з них были крыты. До такого вагона входили по дві родины, разом з багажами и худобом и дрібном тварином /крім возів, плугів і борон/.

В тот перший транспорт заладувано 1/3 бортнян. Было то в ден "Русаля". Хтоси наламав деси липовых голузок и обмаів нима вагоны. Прецін то нашы Зелены Свята!

В єднім з так омаеных вагонів, хтоси крейдом написав "Прощайте Карпаты".

Тот транспорт перший вyleхав з Ясла и доіхав аж до Бранєва. Не вшыткы там доіхали, бо част мусіла остати в Явожні. Зрештом з каждого транспорту якысу частину люди "треба было" там лишати.

Другий транспорт, де нашла ся и моя родина, доіхав по десятюх днях подорожы до стациі Рашувка.

То пристанок медже Легницьом а Любіном, помедже сосновым лісами.

Люде вышли з вагонів и коло штрекы скубли траву и ріжне хабазя, жебы хоц кус накормити голодны быдлята.

Нічном годином конвоенты ходили по вагонах и заберали по штуці худобы, на которую находили "купців" в поблизких селах.

На спротивы люди, одповідали:

- A za co was wieźliśmy... ku...wasza mać!

Єдна жінка, Марія Кузяк, повіла:

– А чорт тя просив, жебы ты нас ту вюз! Забий ня, а не дам взяти ялівку!

Рано приїхала влада з повіту, з Пуру (PUR) и безпеки. Они децидували, де нас розселити. Од конвоєнтів взяли списы люди, а потім казали дати "ружовы карткы", на яких была списана худоба. Оказалось ся, же бракуе кілька штук. На питаня, де ся поділи, якоси никто не хотів одповісти. Аж еден з хлопців, Василь Горбаль повів, же конвоєнты в ночы покрали, адже палицьом показав тых что крали.

Тоты зачали вызывать го "од бандитів и бандерівців", але якисий пан з безпеки втишыв іх и записав даны.

Потім кождий з газдів достав карточку, на котрій було написане до якого села має іхати (радше ити).

Найперше належало поскладати возы складены в частях на вагонах-платформах. Цілу дорогу барз сонце гріло, так декотры колеса так ся порозсыхали, же ряфы з них зачали злітувати.

Декотры жены плачут, не дают рады сами поскладати, бо іх мужове остали в Явожні. Добры сусіде помогли, так же на пополудне були готовы до дороги. Зачали ся розігджати в ріжны стороны.

Наша "кавалькада" возів рушыла в керунку Зимної Воды. Не прешли зме ани пів кільометра од стації.

Ледво вишли з ліса до села Карчевіска, яке мало не більше як 10-хиж, як нас обступила хмара ормовців и міліцянтів з Зимної Воды.

Дано ім знати, же привезли "groźnych" бандерівців, яких будут осаджати на терені іх гміны.

Но то "bagnet na broń! i kupą mości panowie!"
Выглядало то дост комічно "ale bojowo".

Так провадили нас під карабинами аж на місце,
од часу до часу, дакотри гавкали, але люде ся не
одзвівали.

На єднім з возів іхала стара кулява Ксандра.
На руках тримала внука, маленького Михася,
а ту раптовно зачало ляти. Змокли до сухої нитки,
то Михась плакав а з ним и Ксандра. Голосно
нарікала, по свому, бо польської мовы не знала.
Почув то комендант ORMO, Войцех Доманьскі
(який барз ся загакував), підышов до воза и звідує
ся:

- A,a,a...ty stara k...wo ba-ba banderowska! A syn gg-dzie?
W le-le...sie?!

А Ксандра на тото.

- Є, та в лісі, пане, в лісі. Там стоїт другим
возом, бо му ряф з колеса злетіла, то пішов глядати
дроту, жебы даяк ряф привязати, бо інакше багра
потратит. - Ой, Боже, Боже!

Войцех выгтріщыв очы.

- O,o-o-o czym ty ga-gadasz?

Але хыбаль додумав ся, же баба не так го
зрозуміла як він хотів, а дощ ляв дале.

Доіхали зме до той Зимной Воды. Перша
розвалена хыжа, до котрой кажут ся впроваджати
мойому стрыечному брату, Андрийови.

Скрутив возом до той руїны, и сперевертав tot
віз, на котрім віоз своє "майно".

Оказалось ся, же віхав колесами в яму по бомбі,
котра заросла високом лободом. До наступной рудеры
загнали нашого дяка, Федора Бодака.

На хыжы нее ани 1/4 дахівок.

Поставали перед хыжом. Жена Наста

з маленькыма дітми стала під липом. Єдно тримат на руках, плаче. Підходить до ньой ормовец, Стефан Хоцяновскі и вдарят ей пару раз кольбом по плечах. Каже ій входити до хыжы.

Більшіст возів іхат далше.

Мокры и змерзнены доіжджаме до села, Лісі Млин /Fuks Minl/, тепер Лісец.

Порозміщано нас по руінах.

Порожні, вышабруваны и здемолюваны "gospodarzami" з-за Буга будинки без двері, вікон и підлог, з порозвалюваным пецами и діравым дахами.

Привитали нас роі комарів, якы тяли неможливо.

За радом мамы, назберав я якысого съмітя и підпалив, помогло, бо комары дыму не люблят.

Поляків в тім селі не було. В дворі які там остав, містило ся советске "военне хазяйство", в котрім крім руских, працювали німці, яких остало ту близко 20–родин.

При тых "наших" рудерах росла высока трава, тым способом наша жывина не была юж голодна. Мы тіж ні, бо привезли зме зо собом кус зерна и млинец. Мали зме хліб и до хліба, бо коровы доіли ся добрі. Надмір молока давали зме німцям, а они за то принесли стары кресла, стілці и начыння, бо меблів нам з гір взяти не дали.

Зачали приходити полякы з сусідніх сіл, жебы ити до них на жнівны роботы, за ёденадцетий сніп!

На то ёден мудрий газда ім повів, же ани за панышыны так кепско не платили. Так, же никто з той "оферты" не скорыстрав.

Занедовго приняли нас до роботы в тім "военнім хазяйстві". Барз дуже не платили, але была там і дальня

де давали нам трираз денно добре іджыня. А коли вертали зме з роботы, мож было набрати повны кышені помідорів и огурків. Компері тіж зме собі "придбали" на цілу зиму.

В Зимній Воді бывли, и сут дале, два костелы. Католицкій, задбаний и євангелицкій, зруйнуваний (нормальне).

До католицкого приїзджав раз в місяци ксьондз з Любіна одправити "мішу".

Так нашы выгнанці тіж приходили до того костела, жебы ся помолити, бо уважали же Бог ест єден (хоцнич не розуміли, бо одправляло ся по латині). Але внет ся вказало, же не єден, бо ото ксьондз вышов на амбону, быв немолодий и цілком сивий, и зачав свое казаня:

- ...no, i te tutaj (ту показав пальцьом на нас стоячых, бо поляки сідили в лавках) odszczepieńcy, schizmatycy, nareszcie też musieli się upokorzyć przed świętym kościołem gzymskim...

Зробило ся замішаня, и мы вшыткы, обонятно чи уніят чи православний, групом вышли з того костела, и юж більшіст з нас николи там не вернула.

В Лісцу, в хыжы Василя Пашка, на піддашу быв маленький покоік, в якым повісили на стіні Почаївську Ікону.

Там в неділю и свята ходили люде на молитвы.

Было наше свято Яна (Рождество Йоана Хрестителя), до села приіхав війт гміны о назвиску Іри. Він ходив од хыжы до хыжы, и кричав:

- A, do roboty! Ja wam tu dam ukraińskie święta święcić!

Люде втікали, крыли ся поза рудеры, аж пан війт трафив на мого брата, Петра, котрий ся не ховав перед війтovym криком. В одповіди хвопив якисий дружок и зврявчав:

– Одыйд! Бо тя ту зараз Бог скаре!
Війт выгріщів очы и завернув. Дале по хыжах
не ходив.

По пару місяцях довідав ся о нас о. Левяр, якому
в Ясьлі не позволено з нами іхати.

Вывезли його разом з церковными річами деси
коло Сквежини. Люде писали до нього и просили, жебы
приіхав ту одіправляти, бодай в даякій хыжы, лем
жебы мали свою одправу. Так и приіхав.

Выпрыятали зме євангелицкій костел з гною,
бо попередньо тримали там якысы коні. Розвісили
святы іконы привезены з гір, и такым чыном під осін
1947 рока зачали ся одіправляти нашы Богослужыня.
Початково без офіціяльнага позвоління, бо люде
барз прагнули свого. Приходили и приізджали, нераз
з далека лемкы, бойкы, українці, білорусы и росияне.
Тверды греко-католики и тверды православны не
ріжнили ся, не сварили, бо вшыткы были врадуваны,
же чуют, а и заспівати могут повным грудьми, наше,
свое, рідне "Господи помилуй"!

Решта не важна! Важне, же при церкви
люде могли ся стрітити, свій зо своім, бесідувати по
свому, што в великій мірі гамувало асиміляцию нашого
народу.

Надышов 1948 рік. Вертают люде з Явожна, але
не вшыткы. Декотрых там замучено.

Дочекали зме ся Великодня. Погода чудова,
люди повна церков. Одіправлят ся Воскресна Літургія.
Хор прекрасно співат, бо бортнянський дяк-диригент,
Федор Бодак, тіж зостав ту пригнаний, и знов мусів
організувати хор.

Лем раз чуты якысы крики. То того саме ORMO
разом з міліцией з Зимной Воды обстутили з гверами
в руках нашу церков.

- О што ходит? – звідуют ся люди.

- Las się pali! - musicie gasić pożar.

Єден ормовець, Рисек Венгжановський, гвошов з гвером до захристії церкви, и повідат церківникови:

- Niech pop powie ludziom, żeby szli zaraz las gasić! /но, самы ормовці не гасили/.

Священик повів, жебы стары, жінки и діти зістали в церкви, а хлопи най идут гасити. Але никто не хтів в святочных лахах ити в ліс до огня. Каждий хотів ся перебрати, бо переважно убраня яке мав на собі, було єдиним. Декотры втікали, но не вшыткым ся удало. Поіманых брали на постерунок МО, там загнали іх до певниці, де знущано ся над нима и замітувано, же то они винни підпаліню.

- To wasza robota ten pożar lasu. Ktoś z was rozpalił ogień w lesie, do niego wsadził pocisk, żeby wystrzelić na wiwat w to wasze ukraińskie święto!

За рік, на наш Великден, ліс зас горів. Істория ся повторяла. Так само зізджала ся ORMO и МО до церкви и заганяло люди до пожару.

Такым то способом сусіди, поляки "уприємняли" нам нашы свята. В році 1950 нашы свята и латиньскы выпали разом. Товды ліс не горів. Бо якже бы могли попсuti свою Wielkanoc?

Про вкрадену в Раушувці худобу быв процес перед судом войсковым, аж в Кельцах, бо вояки-злодіє походили з тамтых сторін.

Прокуратор заміст оскаржyти злодіїв, то брехав на окраденых як пес, и назывызвав іх дале бандитами. Так, же газдове не лем втратили худобу, а и на подорож вытратили гроши и час. Зас од пана майора (прокуратор) довідали ся кым они сут.

Одвдячыв ся

Як юж ем гварив, мав ем на выгнаню (коло Лігніці) сусіда зо Свіржовы Руской, Штефана Дзядика, котрий часто оповідав мі о своїх пережытках, а то єдно з них котре ем запамятав.

Штесьо мав в Свіржовій хыжку и малий кусок поля, так же корову не было на чім ховати. Зато тримав лем козу, часом дві. Мав тіж і жену Анну, але діти не мали.

Штесьо імав ся ріжных робіт, то ту, то там, але не завсе можна было роботу найти, зато бідували, але якосі жыли.

Як выбухла війна то юж направду было тяжко. Товды зачали заберати молодіж до Німеччыны на примусовы роботы. А же, Штесьо з Анном барз стары не были, то шовтыс села повів, же они ту в Свіржовій не маютнич дуже до роботы, то до Німеччыны могут піти хоцбы обое.

Ишы перед выїздом, до Свіржовы пришло двух гандлярів, поляків и так по тихы хотіли купити дашто на мясо, переважні ходило ім о уші.

Як відомо за такій гандель гітлеровскій окупант барз карав – грозила зато навет кара смерти.

Може дахто донюс, а може то быв лем припадок, же в селі зявіло ся двух поліціянтів з постерунку з Крампной.

Тоты поліцмане, поточні званы січовики, ганяли од хыжы до хыжы, бо конечно хотіли тых гандлярів вхопіти.

Як были юж од них недалеко, то гандларе просили, жебы іх люде дагде скрыли, але каждый ся бояв, бо не хтів ся наражати січовикам, то каждый до кого хтіли ся сковать, кричав: идий гет, втікай од мойой хыжы.

Так тоты полякы трафили до Штеся, и просят з плачом:

– Gospodarzu! Ratujcie bo nas zabiją!

Штесьови жаль ся зробило. Коло стіны його хыжы была загата, але не з сіна, ани з соломы, бо того не мав, бо коза юж зіла, лем з папротини.

Так казав ім лячы в туту загату и скоро іх накрыв.

Ледво вернув до хыж, а в сіньох юж ест двох січовиків, и од разу до Штеся:

– Де е ті ляхи, десь їх сковав!

– Я никого не сковав – одрюк Штесьо.

– Они тут пішли – зверещав ёден з січовиків и вдарив Штеся в твар.

Як мя втяв – оповідат Штесьо, то я зачав барз вривчати, нibly з болю, хоц не боліло, бо легко втяв, а моя Анця ишы барже заводила.

Товды ёден з них вліз на драбину и заздрів на під, але там не было нич, ани жмені сіна, то дали нам спокій и полетіли дале глядати, а же не нашли, то внет пішли до Святковы а потім до Крампной де быв іх постерунок.

Вратуваны полякы зо сылзами в очах дякували Штесьови за вратуваня жыття, и обіцяли ся одвячыти, як лем буде нагода.

По тім здаріню Штесьо з женом разом зостали вывезены до Німеччыны, де мусіли працювати для добра Раіху і Фірера.

По пару роках война ся скінчыла, а Штесьо з женом цілы и здоровы вернули до Свіржовы, лем

же в Свіржові не було свіржованів. Выхали вшыткы до "Росії" – як гварили.

Зо стаці Штесьо з Анном ишли піше и тягнули деревяний возок, на котрім везли своі валізки з лахами и обутьом.

Мали щестя, же ім в дорозі тото не зрабували.

Штесіова хыжа стояла, але мешкати в ній не можна було бо з даху юж хтоси вспів зняти дахівку. Зрештом, в цілім селі так дахівка як и бляха з хыж були здерты.

Але остало ищи дуже добрих хыж крытых кычками, так в єдній замешкав Штесьо з женом, були в селі лем обое.

Было літо, дерева в садах аж ся вгынали під тягаром дородных овочів. Але самыма овочами трудно выжыти, придав бы ся и хліб – але де го взяти, як довкола пустка?

Штефан довідав ся, же єден з тых поляків, котрого в часі окупациі вратував перед поліцийом, ест тепер в Дошиці, де заняв по лемку, што вихав на Україну барз добру газдівку и барз добре ся має.

– Но, слава Богу – гварит Штесьо.

Заран піду до нього, тот мя поратує и поможе.

На другий ден пішов Штесьо до Дошиці. Ішов през част опущеной Святковы, през гору Колянин, понад село Котань, тіж майже порожнє, попри село Гальбів чисто пусте, де тепер ест збірна могила вшыткых змигородських жыдів вымордуваних през гітлеровців и гранатову поліцию.

Нарешті дішов до Дошиці, юж праві занятой през поляків-осадників.

Без труду нашов газдівку де жив tot вратуваний ним поляк.

Гарда хыжка крыгта бляхом, стодола зо стайньюм тіж під бляхом, сыпанец під гонтами, а ціле обыйстя огорожене. На подвірю при буді гавкат великий пес.

Штесьо став си коло фірткы. З хыжки вышов tot новий власник газдівки.

Штесьо зняв шапку, вклонив ся и гречні повів:
– Dzień dobry!

Тамтот посмотрів дост довго на Штесья а потім скричав:

- O, kogo ja tu widzę. To wy co tu jeszcze robicie, do cholery! To czego wyście nie wyjechali do Rosji - повів і пішов до стайні.

Штесьо вдів шапку на голову и повлюк ся назад до Свіржови.

На другій ден Штефан дав циганови Андрови Сивакови зо Святківки, што му жена Текля вмерла, убраня, а тот за то привюз му два міхы зерна одкальси.

Ма ся розуміти, же собі Андро тіж штоси за того убраня придбав.

Так то оба мали хліб.

По тім оповіданю Штесьо закурив шпорта, а пак повів:

– Знаш што, Фецио? Totы січовики мя втowды били, але они мя кепско били.

– Чого так бесідуєте, Штефанд?

– Но, то я ти повім.

Повинни мя доталь бити, аж бым повів дем сковав тых двох гадів.

Зміст

Не гасний нам ватро /вступне слово/	7
Ерудита	11
Хованец	12
Дамський ровер	15
Ружана чи Томко	16
Легенда о збійнику Сипку	20
"Айзен Крайц"	26
Як Текля вмерла	28
О лосянських мазярях	33
Одрабляня чарів	34
Знахоры	36
Пожар Дуклі	41
Но, чудо!	42
Уйко електрик	44
Сафат в Раю	48
Трик	51
Згідно з тарифом	53
Вымріяний телевізор	56
Не спийте при огню	58
Горяча замішка	63
Но, и пошто там ліз?	65
Целібатяр и млинец	66
"Пікчер"	70
Догасаюча ватра	72
Вечірны розважаня нанашка Тимка	82
В центрі увагы	93
Різничиня	96
Так треба ділити	100
Ой забрали, забрали!	104
Як циган помагав кумови косити	108
Бют як св. Петра	112
Take в кривых гачах	114
Оповідання нанашка Тимка	120
Пацифікация	128
Акція "Вісла"	133
Одвдячыв ся	150

(...) Яка бы тога не была, наша гірска земличка, хоц камениста, але наша, близка серцю, як мати. Она нас кормит, огріват, а попритім, коли мудро газдуєш, одплачаш ся, и то добри. (...)

– Я о тім знам добрі, Грицю, же єс неміг вернути до рідного гнізда, але приход до нас и най буде ти рідным. Приход до мене, до старого Ілька, барз рад буду коли лем загостиш. Я юж одталь ся не рушу, аж ня покладут там, коло моїй небіжки жены.

Ілько показав опаленым патыком на цмонтір, коло старой деревяной церковки зарослой кряками. – Лем мі остало на тото чекати.

Старий чловек смотрив на догасаочу ватру. По зморщенім лиці потекли му дві стружки слез и пропали в густых, сивых баюсах.

Смотрив ём, то на діда, то на догасаочу ватру. Як они обое были подібны до себе!

Гасне поломін ватры, лем часом вітрик піднесе го над спалені головні, и штораз барже притихат, принижат ся до землі.

Тихне дідо пригорблений над ледво теплым огњом, а з ним гаснейого поколіня.

Одвернув ём ся в другу сторону, и скоро втер своі слезы, которы так раптовно и мі покотили ся по твари (...).

фрагмент оповідання "Догасаоча ватра"

ISBN 83-910742-2-6